

# **UUDENMAAN MAAKUNTAOHJELMA 2007 – 2010**

## **LUONNOS**

MHS 24.4.2006

## Sisällysluettelo

1.	<b>Esipuhe</b> .....	4
2.	<b>Johdanto</b> .....	5
	Maakuntaohjelman tarkoitus .....	5
	Laadintaprosessi.....	6
	Maakuntaohjelman sisältö.....	8
3.	<b>Uusimaa vuonna 2006 ja näkymät ohjelmakaudella 2007 - 2010</b> .....	9
	Nykytilakuvaus.....	9
	Uudenmaan vahvuudet ja heikkoudet sekä toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat .....	17
4.	<b>Maakunnan kehittämisen lähtökohdat, haasteet ja painopistealueet</b> .....	19
	Ohjelman lähtökohdat .....	19
	Kehittämishaasteet .....	22
	Metropolipolitiikka.....	23
	Painopistealueet .....	24
5.	<b>Maakuntaohjelman toimintalinjat ja toimenpiteet painopistealueittain</b> .....	26
	Elinkeinojen kehittäminen .....	26
	Asumisen kehittäminen .....	31
	Koulutuksen kehittäminen .....	36
	Hyvinvoinnin kehittäminen .....	43
	Aluerakenteen ja liikenteen kehittäminen .....	50
	Ympäristön ja muun infran kehittäminen.....	57
6.	<b>Maakuntaohjelman toteutus – yhteistyö, edunvalvonta ja rahoitus</b> .....	64
	Kansalliset erityisohjelmat .....	64
	EU-ohjelmat rakennerahastokaudella 2007 - 2013 .....	65
	Kansallisen ja EU-politiikan välinen työnjako maakuntaohjelman rahoituksessa .....	66
	Edunvalvonta ja yhteistyö .....	67
	Rahoitus .....	68
7.	<b>Ympäristöselostus (vaikutusten arviointi ja osallisuus)</b> .....	71
	Johdanto.....	71
	Uudenmaan maakuntaohjelma 2007-2010 pääpiirteissään.....	71
	Uudenmaan ympäristön nykytila, ongelmat ja suojelutavoitteet .....	72
	Toimintalinjojen todennäköisesti merkittävät vaikutukset .....	78
	Ympäristöhaittoja ehkäisevät, vähentävät tai poistavat toimenpiteet .....	94
	SOVA -prosessin toteutus .....	94
	Vaikutusten seuranta .....	96
	Ympäristöselostuksen yhteenveto .....	98

LIITE 1. Maakuntaohjelman laadintakaavio

LIITE 2. Maakuntaohjelman teemaryhmät

LIITE 3. Uudenmaan maakuntasuunnitelman 2030 visio, strategiset valinnat ja strategiat

LIITE 4. Väestö-, asunto- ja työpaikkalaskelmat

## 1. Esipuhe

Uudenmaan maakuntaohjelma 2003 – 2006 hyväksyttiin maakuntavaltuustossa keväällä 2003. Vuosia 2007 – 2010 koskevan uuden maakuntaohjelman valmistelu aloitettiin vuoden 2005 lopussa.

Maakuntaohjelma on aluekehittämisen kokonaisuohjelma maakunnan alueella. Maakuntaohjelma kokoaa ja sovittaa yhteen kaikki alueella toteutettavat kehittämisohjelmat. Aluekehittämislain mukaan ohjelmaa laadittaessa otetaan huomioon maakuntasuunnitelma, valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, hallinnonaloittainen alueiden kehittämisen suunnittelu ja muut alueiden kehittämislaissa tarkoitetut ohjelmat ja maakunnan eri toimijoiden näkemykset maakunnan kehittämisestä. Maakuntaohjelman tavoitteena on ohjata maakunnan kehittämistyötä ja alueen kehittämiseksi tehtäviä valintoja sekä koota lähivuosien aluekehittämistoimenpiteitä ja suunnata resursseja toteutukseen.

Maakuntaohjelman laadinta-ajankohta on erittäin haasteellinen nyt, kun kaikki keskeiset aluekehittämiseen vaikuttavat ohjelmat ja tavoitteet uudistuvat samanaikaisesti. Toisaalta tilanne tarjoaa maakunnille mahdollisuuden ensimmäisen kerran näin kokonaisvaltaisesti ohjelmoida maakunnan kehitystä haluttuun suuntaan. Joulukuussa 2005 hyväksytyn Uudenmaan maakuntasuunnitelman visio ja strategiat luovat Uudenmaan maakuntaohjelmalle keskeisen perustan.

Ihmisten hyvinvoinnin ja Uudenmaan kansainvälisen kilpailukyvyyn turvaaminen on Uudenmaan maakuntasuunnitelmassa asetettu visio vuodelle 2030. Vision pohjalta laadittuja strategioita on Uudenmaan maakuntaohjelmassa 2007 – 2010 täsmennetty lähivuosien tavoitteiksi ja painopisteiksi ja esitetty niitä toteuttavat toimenpiteet. Ohjelmassa kehittämistarkastelu on fokusoitu kuuteen teemaan eli painopistealueeseen: asuminen, hyvinvointi, elinkeinot, koulutus, liikenne ja aluerakenne sekä ympäristö ja muu infrastruktuuri. **Maakuntaohjelmassa teemoittain esitetyillä toimenpiteillä halutaan nostaa metropolimaakunnan kansainvälistä ja kansallista kilpailukykyä sekä luoda hyvinvointia uusmaalaisten arkeen ja työhön.**

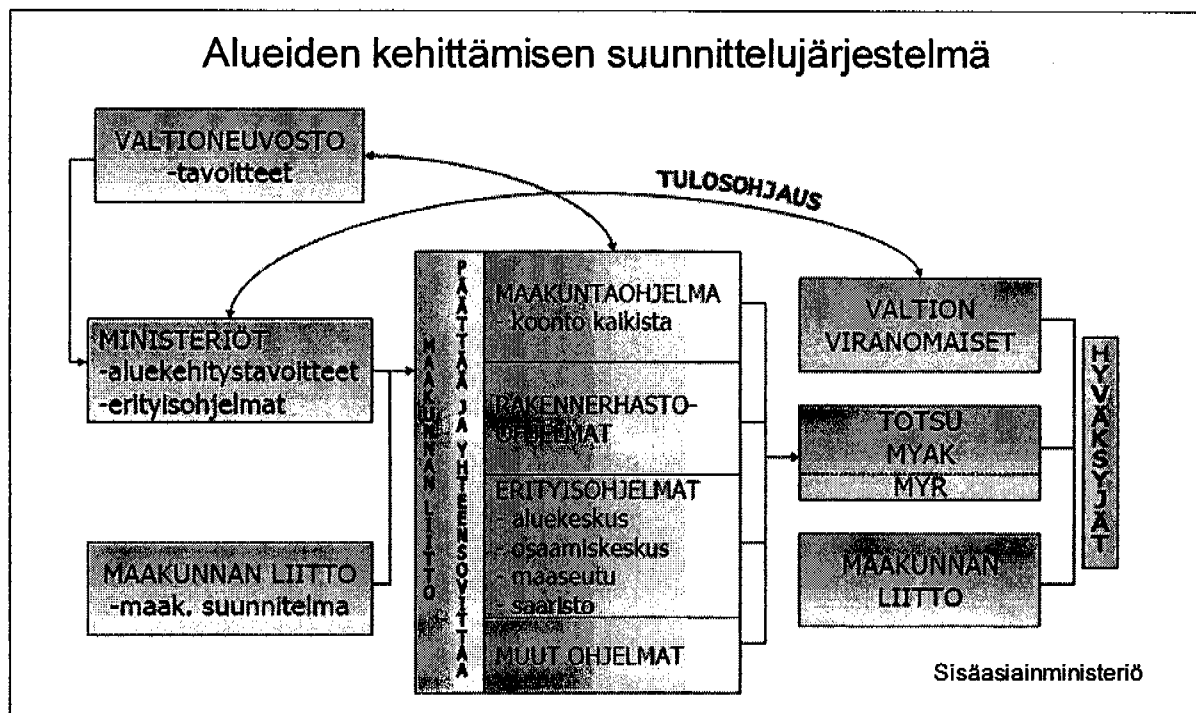
Maakuntaohjelmaa on Uudellamaalla valmisteltu Uudenmaan liiton johdolla yhteistyössä muiden maakunnan kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa aikaisempaa julkisemmin ja myös yksittäisellä kansalaisella on ollut mahdollisuus saada tietoja ja ottaa kantaa ohjelman laadintaan ja sen keskeiseen sisältöön. Ohjelman valmistelutyöhön on kuudessa teemaryhmässä osallistunut yhteensä noin sata eri alojen asiantuntijaa liiton sidosryhmistä sekä kuntaedustaja kaikilta Uudenmaan ohjelma-alueilta. Maakuntaohjelman ympäristövaikutuksia on laadinnan aikana arvioitu. Maakuntahallitus on seurannut tiiviisti ohjelmatyön etenemistä.

Alueiden kehittämisestä annetun asetuksen (1224/2002) 6 §:n mukaan maakuntaohjelma hyväksytään kunkin valtuustokauden alkamista seuraavan vuoden loppuun mennessä. Uudellamaalla ohjelma on tarkoitus saattaa maakuntavaltuuston hyväksymiskäsittelyyn 13.12.2006 kokouksessa.

## 2. Johdanto

### Maakuntaohjelman tarkoitus

Maakuntaohjelma on keskeinen osa alueiden kehittämislain mukaista suunnittelu-järjestelmää. Ohjelma konkretisoi pitkän aikavälin maakuntasuunnitelman tavoitteita ja strategioita. Ohjelma ohjaa maakuntatason kehittämistyötä ja alueen kehittämiseksi tehtäviä valintoja sekä kokoaa lähivuosien (4–5 vuoden) aluekehittämistoimenpiteitä. Maakuntaohjelma sovittaa yhteen kaikki maakunnan alueella toteutettavat kehittämisohjelmat ja niiden strategioita. Valtuustokausittain laadittavalla maakuntaohjelmalla ja sen vuosittain laadittavilla toteuttamissuunnitelmilla kohdennetaan aluekehittämisen voimavaroja maakunnan alueella.



Kuva 1. Alueiden kehittämisen suunnittelujärjestelmä.

Valtioneuvosto määrittelee valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet hallituskaudeksi, ministeriöt määrittelevät näitä toteuttavat hallinnonalojen aluekehittämisen tavoitteet ja maakunnan liitot määräävät kunnallisvaalikausittain alueiden kehittämistarpeet ja toimenpiteet. Vuonna 2007 alkavalla ohjelmakaudella maakuntaohjelman ohella uudistuvat myös valtioneuvoston erityisohjelmat ja EU:n rakennerahasto-ohjelmat.

Maakuntaohjelmalla vaikutetaan valtion talousarvion alueiden kehittämiseen varattujen varojen kohdentamiseen. Vuonna 2007 alusta voimaan tulevan alueiden kehittämislain muutoksen mukaan liitot valmistelevat yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden ohjelman rahoittamiseen osallistuvien tahojen kanssa maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman. Toteuttamissuunnitelmaan kirjataan seuraavana vuonna alueen keskeiset, aluekehitysvaroin rahoitettavat hankkeet. Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman valtion rahoitusta koskeva osuus on maakunnan valtionrahoitusesitys alueiden kehittämiseen vaikuttavien keskeisten määrärahojen kohdentamisesta. Kyseisten määrärahojen kohdentamisesta ja valmistelusta ministeriöiden tulee neuvotella maakuntien kanssa.

Tällä maakuntaohjelmakerroksella luodaan pohjaa tulevan hallituskauden hallitusohjelman sisältöihin. Maakuntaohjelma on valmisteltu laajalla uusmaalaisella yhteistyöllä ja siinä on sovittu asioista, joihin alueella halutaan vaikuttaa. Eri tahojen sitoutuminen ohjelmaan tapahtuu pääosin laadintaprosessiin osallistumisen kautta. Valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan huomioon maakuntaohjelman ja edistävät sen toteuttamista. Maakuntaohjelmassa aluekehittämistä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, minkä vuoksi se antaa hyvän pohjan maakunnan tahdonilmaisulle hallitusohjelman valmistelussa.

## Laadintaprosessi

Vuoden 2005 loppupuolella liiton johdolla käynnistettiin vuosia 2007 – 2010 koskevan Uudenmaan maakuntaohjelman valmistelu. Valmistelun pohjaksi arvioitiin voimassa oleva Uudenmaan maakuntaohjelma 2003 – 2006. Arvioinnin tulosten perustella asetettiin uuden ohjelman valmistelutyölle tavoitteiksi:

- avoin ja tiivis vuorovaikutus maakunnan alueella toimivien tahojen kanssa,
- ohjelman sisällön fokusointi Uudenmaan kehittämisen kannalta keskeisiin painopisteisiin,
- suunnitteluprosessin selkiyttäminen ja työskentelyn tehostaminen sekä
- ohjelman vaikutusten arviointi ja seurannan järjestäminen.

1.6.2005 tuli voimaan laki suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Tämä ns. SOVA-laki edellyttää valmisteilla olevan suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutusten arviointia, jos suunnitelmalla tai ohjelmalla voi olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Maakuntaohjelma kuuluu SOVA-lain piiriin, joten ohjelman toteuttamisesta aiheutuvat merkittävät ympäristövaikutukset tulee ohjelman valmistelun yhteydessä arvioida. SOVA-lain mukaan ohjelmaluonnos tulee asettaa nähtäville 30 päivän ajaksi.

Uudenmaan maakuntaohjelman valmistelua varten laadittiin sekä työohjelma että suunnitelma vaikutusten arvioinnista. Loppuvuodesta 2005 liitto käynnisti maakuntaohjelman laadinnasta avoimen vuorovaikutusprosessin. Valmistelun

käynnistämisestä ja laadinnan lähtökohdista tiedotettiin liiton jäsenkuntien ilmoitustauluilla ja keskeisimmissä sanomalehdissä ja liiton kotisivuilla, jolloin myös ns. suurella yleisöllä on ollut mahdollisuus ottaa kantaa ohjelman valmisteluun ja laadinnan aikana tuotettuihin aineistoihin. Koska lain soveltamisesta ei ole kokemuksia ennestään, on tällä maakuntaohjelmakerroksella jouduttu vielä hakemaan käytännössä toimivia osallistumistapoja. Vuoden 2006 alussa liiton sidosryhmille järjestettiin yhteinen käynnistysseminaari, jossa luotiin yhteiset lähtökohdat ohjelman laadintaan osallistuville sekä kuultiin seutujen ja yhteistyöalueiden sekä valtion aluehallinnon näkemyksiä Uudenmaan kehittämistarpeista.

Maakuntaohjelman laadintaan on osallistunut toista sataa maakunnan kehittämisestä vastaavien tahojen ja maakunnan eri osien edustajaa ja asiantuntijaa. Ohjelmassa vuorovaikutusfoorumi rakennettiin maakuntasuunnitelman neljän valmisteluryhmän pohjalta. Ryhmien kokoonpanoja tarkistettiin ja niistä muodostettiin kuusi maakuntaohjelman teemaryhmää: 1. elinkeino-, 2. koulutus-, 3. asumis-, 4. hyvinvointi-, 5. aluerakenne ja liikenne- sekä 6. ympäristö ja muu infrastruktuuri -ryhmät. Liitto koordinoi yhteistyötä ja vuorovaikutusta ryhmien välillä. Ryhmät kokoontuivat keskimäärin neljä kertaa kevään 2006 aikana, jolloin valmisteltiin luonnokset maakuntaohjelmasta ja ohjelman ympäristöselostuksesta.

Yhtäaikaisesti maakuntaohjelman laadinnan kanssa on sekä liittoja että kuntia työllistänyt sisäasianministeriön käynnistämänä kuntien palvelu- ja kuntarakenne (PARAS) –hanke. Kahden laajavaikutteisen prosessin yhtäaikainen läpivieminen on ollut suuri ajankäyttöllinen haaste kaikille osapuolille, mutta asioiden käsittelyn kannalta myös tehokas tapa perehtyä maakunnan hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin palvelu- ja kuntarakennekysymyksiin.

Uudenmaan maakuntahallitusta on informoitu maakuntaohjelman laadinnan etenemisestä. Lisäksi maakuntavaltuutetuille järjestetään luonnosvaiheessa erillinen esittelytilaisuus. Maakuntaohjelmaluonnosta esitellään myös liiton sidosryhmien kokouksissa.

Luonnosvaiheessa teemaryhmissä paneuduttiin kunkin teeman tai painopistealueen ajankohtaisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Niiden pohjalta määriteltiin lähivuosien tavoitteet, keskeiset kehittämissuunnitelmat sekä toimenpiteet ja hankkeet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Syyskauden alussa ryhmät täsmentävät maakuntaohjelmaa ja siihen kuuluvaa ympäristöselostusta luonnoksesta saatujen lausuntojen pohjalta. Silloin paneudutaan myös ohjelman rahoitusta koskeviin kysymyksiin ja valmistellaan ohjelman toteuttamisvastuita ja seurantaa.

SOVA-lain mukaisesti maakuntaohjelman laadinnan yhteydessä arvioitiin ohjelmassa esitettyjen toimintalinjojen toteuttamisesta aiheutuvia merkittäviä ympäristö- ja muita vaikutuksia. Käytännössä arviointi tapahtui liiton sisällä, mutta myös teemaryhmien jäsenet toivat ajatuksiaan arviointityöhön mukaan.

---

## **Maakuntaohjelman sisältö**

Uudenmaan maakuntaohjelmassa määritellään nykytilakuvaukseen, SWOT –analyysiin, muihin ohjelman lähtökohtiin ja haasteisiin perustuvat maakunnan kehittämisen lähivuosien tavoitteet. Kehittämistarkastelu on fokusoitu kuuteen painopistealueeseen eli teemaan.

Maakuntasuunnitelman vuoteen 2030 asetettu pitkän aikavälin strateginen tavoite on kunkin teeman osalta täsmennetty ohjelmakaudelle 2007 – 2010 ja kuvattu siihen johtava kehityspolku. Ohjelmassa on esitetty ne keskeiset toimintalinjat, toimenpiteet ja mahdolliset kärkihankkeet, joilla lyhyen aikavälin tavoite aiotaan saavuttaa.

Maakuntasuunnitelmista saaduissa lausunnoissa korostettiin metropolimaakunnan erityispiirteiden ja vahvuuksien tunnistamista ja esitettiin myös erillisen metropoliselvityksen tarpeellisuutta. Maakuntaohjelmassa metropolipolitiikka on nostettu yhdeksi ”läpäiseväksi teemaksi” alueellisessa kehitys- ja ohjelmatyössä. Metropolin suotuisan kasvukehityksen turvaamiseksi esitetään määrätietoisen metropolipolitiikan harjoittamista.

Maakuntaohjelmaan sisältyy arvio erityisohjelmien ja muiden Uudenmaan aluetta koskevien kehittämisohjelmien liittymisestä maakuntaohjelmaan sekä suunnitelma ohjelman rahoittamisesta ja toteutuksen seurannan järjestämisestä..

Maakuntaohjelmaan kuuluu ohjelman ympäristöselostus, jossa esitetään muun muassa arviot ohjelman toimintalinjojen toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvista ympäristö- ja muista vaikutuksista. Ohjelman liitemateriaalilla täydennetään sekä ohjelmaa että ympäristöselostusta.

### 3. Uusimaa vuonna 2006 ja näkymät ohjelmakaudella 2007 - 2010

#### Nykytilakuvaus

Uusimaa on Suomessa väestön, talouden; erityisesti kaupan ja liikenteen sekä hallinnon, kulttuurin, opetuksen ja tutkimuksen keskus. Uusimaa on myös pääkaupunkimaakunta. Metropoli- ja pääkaupunkitoiminnot erottavat Uudenmaan monella Suomen muista maakunnista. Metropolina Uudellamaalla on keskeinen rooli uusien ajatusten, ideoiden ja innovaatioiden synnyttäjänä, vastaanottajana ulkomailta ja levittäjänä muualle Suomeen. Uusimaa on muuhun Suomeen verrattuna enemmän nuorten aikuisten, palkansaajien, ruotsinkielisen väestön ja maahanmuuttajien maakunta.

#### Neljännes suomalaisista asuu monikulttuurisella Uudellamaalla

Uudenmaan väkiluku kasvoi varsin nopeasti 1990-luvulla. Kasvu hidastui 2000-luvun alussa ja nopeutui uudelleen vuonna 2005, jolloin väkiluku kasvoi 12 000 asukkaalla. Nykyään täällä asuu lähes 1,4 miljoonaa ihmistä, yli 200 000 asukasta enemmän kuin 1990-luvun alussa. Väestönkasvun ennakoidaan jatkuvan siten, että vuonna 2030 Uudenmaa väkiluku on 240 000 – 340 000 nykyistä suurempi (tästä asiasta enemmän luvussa 3).

Viime vuosien väestönkasvusta noin 60 prosenttia on johtunut muuttoliikkeestä ja noin 40 prosenttia siitä, että syntyvyys on ollut suurempaa kuin kuolleisuus. Yli puolet Suomen ulkomaalaisesta ja ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asuu Uudellamaalla.

Uudellemaalle on muuttanut paljon lasten hankintaiässä olevia nuoria aikuisia. Muuttoliike ei ole ainoastaan kasvattanut Uudenmaan väkilukua, vaan se on myös nuorentanut Uudenmaan muuttovoittoalueiden väestörakennetta. Väestön ikärakenteen alueelliset erot ovat suuret Uudellamaalla. Tammisaaren seutukunta eroaa selvästi Helsingin ja Lohjan seutukunnista. Tammisaaren seutukunnan väestö on ikärakenteeltaan lievästi vanhempaa kuin koko Suomen väestö. Väestön ikärakenne on nuori viime vuosina nopeasti kasvaneissa kunnissa kuten Kirkkonummella, Nurmijärvellä ja erityisesti Pornaisissa.

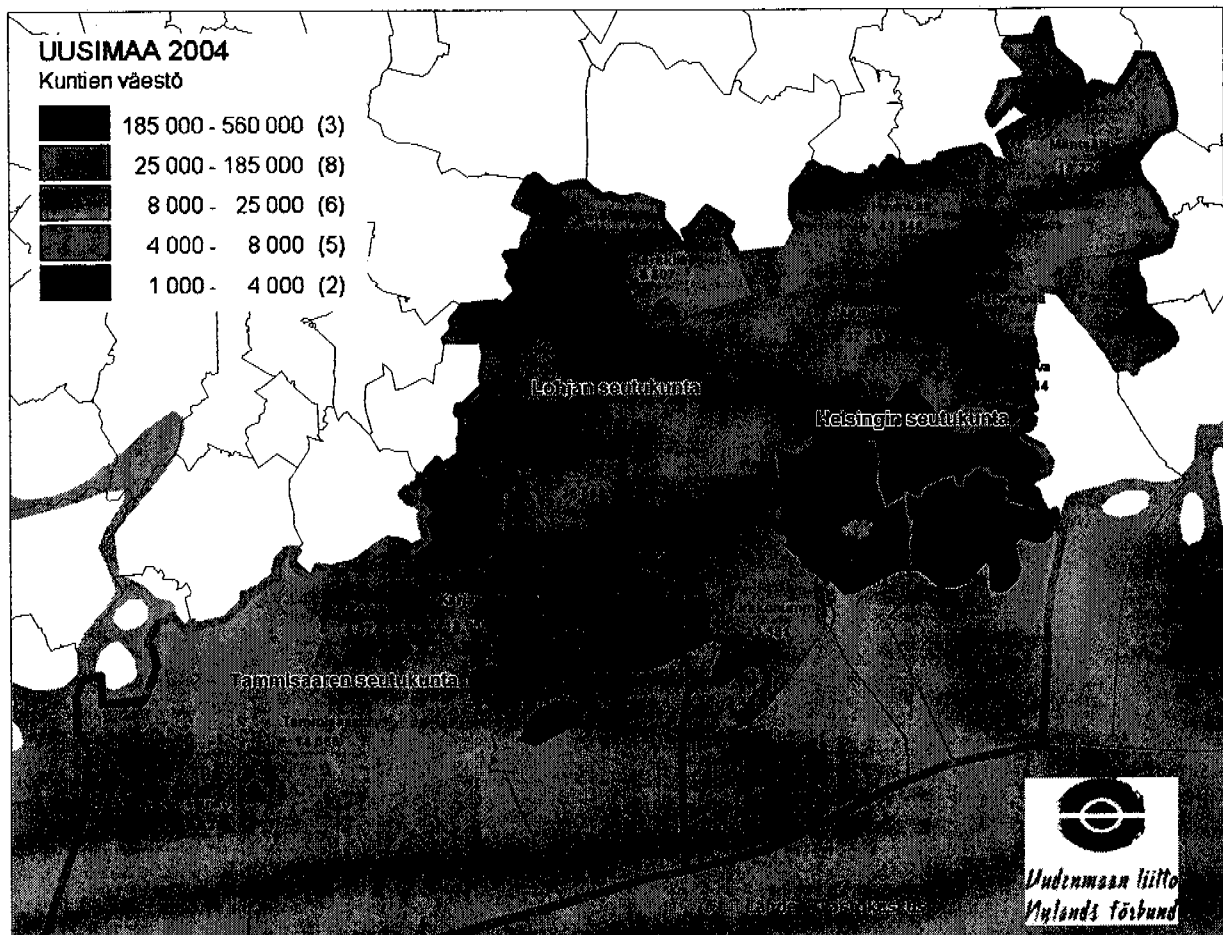
Uudenmaan ruotsinkielisin kunta on Tammisaari, jonka väestöstä 82 % on ruotsinkielisiä. Koko Tammisaaren seutukunnan väestöstä on ruotsinkielisiä yli 60 %. Helsingin ja Lohjan seutukunnat ovat kokonaisuutena varsin suomenkielisiä. Kuitenkin Kauniaisissa, Kirkkonummella ja Siuntiossa on suuri ruotsinkielinen vähemmistö. Absoluuttisesti ruotsinkielistä väestöä on paljon Helsingissä ja Espoossa. Koko pääkaupunkiseudulla asuu 64 000 ruotsinkielistä ihmistä. Jotain kolmatta kieltä eli muuta kieltä kuin ruotsia tai suomea äidinkielenään puhuvia on pääkaupunkiseudulla jokseenkin yhtä paljon kuin ruotsinkielisiä, molempia 6,5 %. Venäjä on Uudenmaan väestön yleisin kolmas kieli.

Rikas uusmaalainen kulttuuri antaa hyvän perustan maakunnan moninaiselle ja innovatiiviselle kehittämiselle. Pääkaupungin kansalliset kulttuuri-instituutiot muodostavat



keskeisen osan monipuolista korkeakulttuuritarjontaa. Maakunnassa on perinteistä uusmaalaista suomen ja ruotsin kielistä kulttuuria, muualta Suomesta muuttaneen väestön ja maahanmuuttajien kulttuureja.

Maahanmuuttajien voimavarojen nykyistä parempi hyödyntäminen antaa monia mahdollisuuksia maakunnan monipuolisessa, innovatiivisessa kehittämisessä. Suomen ja Uudenmaan lähivuosien sekä lähivuosikymmenten keskeinen haaste on väestön ikääntyminen. Tähän haasteeseen voidaan osittain löytää ratkaisuja nykyistä suuremmalla maahanmuuttajaväestöllä. Kasvava maahanmuutto on moninainen haaste suomalaiselle yhteiskunnalle. Metropolialueena Uudellamaalla on parhaat mahdollisuudet vastata maahanmuuttajien tuomiin haasteisiin.



Kuva 2. Uudenmaan kuntien väestö vuonna 2004.

**Monet nuoret vailla ammatillista koulutusta**

Uudenmaan väestö on keskimäärin hyvin koulutettua. Tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä on jonkin verran suurempi ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus selvästi suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Uudenmaan korkea koulutustaso koskee kuitenkin vain Helsingin seutukuntaa.

Lohjan ja Tammisaaren väestön alhaisen koulutustason lisäksi Uudenmaan koulutuksellisenä ongelmana ovat nuoret, jotka ovat suorittaneet vain peruskoulun tai yo-tutkinnon, mutta eivät ammatillista tutkintoa. Tällaisten nuorten (17 – 24-vuotiaiden) osuus on kaikissa Uudenmaan seutukunnissa suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Tammisaaren seutukunnassa tällaisia nuoria on lähes viidennes.

Taulukko 1. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, prosenttiosuus vuonna 2003

Alue	Prosentti- osuus, 2003	Koko maa =100
Helsingin seutukunta	14,7	125
Lohjan seutukunta	16,5	140
Tammisaaren seutukunta	19,7	167
Uusimaa	14,9	127
Koko maa	11,8	100

### **Suuret kunnittaiset erot sosiaalisten ongelmien yleisyydessä**

Uudenmaan väestön sosiaalinen hyvinvointi on keskimäärin jokseenkin yhtä hyvällä tasolla kuin koko maassa keskimäärin, kun asiaa arvioidaan kolmella sosiaalisia ongelmia kuvaavalla mittarilla: toimeentulotuen saajien, väkivaltarikollisuuden ja lastensuojelutoimenpiteiden määrillä. Sen sijaan asunnottomuus on Uudellamaalla selvästi pahempi ongelma kuin koko maassa keskimäärin. Suurelta osin syynä on Helsingin huono tilanne, vaikka asunnottomien määrä on pienentynyt merkittävästi Helsingissä vuoden 2002 jälkeen.

Uudenmaan kuntien väliset erot ovat suuret jokaisella neljällä mittarilla. Huono-osaisuutta on suhteellisesti eniten Helsingissä ja Vantaalla, mikä viittaa urbaaniin huono-osaisuuteen.

### **Sosiaali- ja terveystoimen toimintamenot korkeat**

Uudenmaan väestö on keskimäärin terveempää kuin koko Suomen väestö. Osasyynä on Uudenmaan koko maata nuorempi väestö, ikävakiointunakin Uudenmaan väestö on terveempää kuin koko maan väestön keskimäärin.

Alueen kuntien sosiaali- ja terveystoimen menot asukasta kohti ovat selvästi suuremmat kuin koko maassa keskimäärin. Erityisesti kolmen suuren kaupungin Helsingin, Vantaan ja Espoon sosiaalitoimen menot ovat suuret asukasta kohti. Tälle asialle ei ole yhtä

yksittäistä syytä, mutta lasten päivähoido on kallista kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa myös Kauniaisissa.

Terveydenhuollon (ml. vanhusten laitoshoido) menot ylittävät koko maan tason Helsingissä ja useimmissa läntisen Uudenmaan kunnissa, eivät kuitenkaan Karjalohjalla eikä Lohjalla. Stakes on arvioinut terveydenhuollon menoja myös suhteessa tarpeisiin. Tarvevakioidut terveydenhuollonmenot ovat useimmissa Uudenmaan kunnissa suuremmat kuin Suomen kunnissa keskimäärin. Tämä voi johtua kolmesta syystä: 1) palvelut tuotetaan Uudenmaan kunnissa tehottomammin, 2) palvelutuotanto on laajempaa tai kattavampaa 3) terveydenhuollon henkilöstön palkkataso parempi kuin Suomen kunnissa keskimäärin.

### **Asuminen kallista pääkaupunkiseudulla**

Uudellamaalla asutaan keskimäärin ahtaasti ja kalliisti, vaikka Uudenmaan eräissä pienissä kunnissa asumisväljyys ylittää koko maan tason. Pääkaupunkiseudulla asuminen on kallista. Vaparaahoitteisten asuntojen neliövuokrat olivat pääkaupunkiseudulla vuonna 2004 noin 30 prosenttia korkeammat kuin koko maassa keskimäärin.

Kehyskunnissa asuntojen vuokrat ovat koko maan tasolla. Kehyskuntien vaparaahoitteisten asuntojen vuokrat olivat vähän alhaisemmat kuin esimerkiksi Jyväskylässä, Tampereella ja Turussa. Maaliskuussa 2005 vanhojen kerrostaloasuntojen hinnat olivat pääkaupunkiseudulla keskimäärin 50 prosenttia korkeammat kuin koko maassa ja 100 prosenttia korkeammat kuin muualla Suomessa.

Uudenmaan asuntojen laadun tilanne on suhteellisen hyvä. Puutteellisesti varustettuja asuntoja Uudellamaalla oli 5,5 prosenttia kaikista asunnoista vuonna 2004 koko maan prosenttiosuuden ollessa yli 10 prosenttia. Kuitenkin Uudenmaan pienissä maaseutukunnissa oli varsin paljon puutteellisesti varustettuja asuntoja. Kerrostalojen hissittömyys koetaan yhä pahempana ongelmana väestön ikääntymisen vuoksi.

### **Uudenmaan osuus Suomen bruttokansantuotteesta yli kolmannes**

Suomen kokonaistuotannosta eli bruttokansantuotteesta (BKT) Uudenmaan osuus on yli 35 % . BKT asukasta kohti on Uudellamaalla lähes 40 prosenttia korkeampi kuin koko maassa. Uudenmaan koko maata korkeampi tuotannon taso koskee kuitenkin vain Helsingin seutukuntaa. Lohjan ja Tammisaaren seutukunnissa tuotannontaso alittaa selvästi koko maan tason.

Uudenmaan tuotantorakenne on palveluvaltainen, työpaikoista lähes kolme neljästä on palveluissa. Neljännes työpaikoista on julkisissa palveluissa, osuus on vähän pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Jalostuselinkeinojen osuus työpaikoista on lähes viidennes. Lohjan seutukunnassa jalostuselinkeinojen osuus on yli kolmannes ja Tammisaaren seutukunnassa lähes kolmannes. Uudenmaan teollisuuden suurimmat toimialat työllisyydellä mitattuna ovat kustannus- ja painatustoiminta sekä tietoliikenne.

Uudellamaalla toimii vajaat 70 000 yritystä eli kolmannes koko maamme yritystoiminnasta. Työpaikoista yli 60 % on kaupassa ja erilaisissa palveluissa, teollisuuden osuus noin 8 % ja maa- ja metsätalouden osuus ainoastaan 1 %. Uudellemaalle on tyypillistä korkean teknologian yritystoiminta. Tämän sektorin liikevaihdosta yli 39 % syntyy Uudellamaalla. Maakunnan kilpailukyvyyn uskotaan jatkossakin perustuvan korkeaan teknologiaan ja osaamiseen.

Suomen ICT-työpaikoista ja liikevaihdosta noin puolet tulee Uudeltamaalta. Uudenmaan työtätekevästä työskentelee tällä hetkellä noin 15 % informaatiosektorilla. Täällä kasvu tapahtuu palveluissa tieto- ja osaamisintensiivisillä aloilla. Talouskasvu tulee jatkossa perustumaan nykyistäkin enemmän tiedon tuottamiseen, jalostamiseen ja uudelleenkäyttöön. Väestön ikääntyminen lisää hyvinvointiin ja terveyteen sekä vapaa-ajan viettoon liittyvien yksilöpalvelujen kysyntää ja sitä kautta edelleen yritystoiminnan kasvua

Vaikka Helsingin seutu on lukuisissa kansainvälisissä kilpailukykyä mittaavissa arvioinneissa listattu ykköseksi tai vertailujen kärkipäähän, ei tämä ole tuonut alueelle riittävästi investointeja, yrityksiä ja osaajia. Investointikiinnostus on kasvussa, mutta nykyistä enemmän tarvitaan osaajia sekä laaja-alaista kansainvälisen verkottumisen kehittämistä uusien innovaatioiden synnyttämiseksi. Monikulttuurisuus voimavarana yritystoiminnassa on välttämätöntä kilpailukyvyyn kannalta.

### Läntisen Uudenmaan asukkaiden tulot koko maan tasolla

Edellä mainitut suuret alueelliset tuotantotasot eivät kuitenkaan kuvaa asukkaiden alueellisia ansiotuloeroja. Ne ovat huomattavasti pienemmät kuin alueelliset tuotantotasot, koska ihmiset käyvät töissä asuinalueensa ulkopuolella epätasaisesti, Uudellamaalla työssä käynti suuntautuu erityisesti pääkaupunkiseudulle. Vielä ansiotulojakin alueellisesti tasaisemmin jakautuvat käytettävissä olevat tulot. Ne koostuvat ansiotuloista, pääomatuloista ja saaduista tulonsiirroista kuten eläkkeistä, joista vähennetään välittömien verojen kaltaiset maksetut tulonsiirrot.

Lohjan ja Tammisaaren seutukunnan väestön käytettävissä olevat tulot ovat koko maan tasolla ja Helsingin seutukunnan noin 18 prosenttia korkeammat kuin koko maassa keskimäärin. Luku ei kuitenkaan kuvaa aineellista elintasoeroa Helsingin seutukunnan ja koko maan välillä, koska Helsingin seutukunnassa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla asutaan kalliimmin ja ahtaammin kuin koko maassa keskimäärin.

Taulukko 2. Käytettävissä olevat tulot asukasta kohti vuonna 2003, koko maa = 100

Alue	2003
Helsinki seutukunta	117,9
Lohja seutukunta	100,2
Tammisaaren seutukunta	99,9

---

Uusimaa	116,3
Koko maa	100,0

### **Työttömiä Hangon ja Lohjan yhteisen asukasluvun verran**

Uudellamaalla oli 56 000 työtöntä vuoden 2005 lopussa, työministeriön lukujen mukaan. Maakunnan työttömyysaste oli 7,8 % ja koko maan 11,1 %. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on ollut Uudellamaalla jo useita vuosia suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Sen sijaan nuorten, alle 25-vuotiaiden, osuus työttömistä on ollut Uudellamaalla pienempi kuin koko maassa.

Taloukasvu jäi alhaiseksi 2000-luvun ensimmäisinä vuosina, jolloin työllisyystilanne vähän heikkeni. Vuosina 2004 ja 2005 taloudellinen kasvu nopeutui, ja myös työllisyystilanne alkoi kohentua. Samalla avointen työpaikkojen määrä kääntyi kasvuun. Avoimia työpaikkoja Uudellamaalla oli talvella 2006 vajaat 15 000. Yhtäaikainen korkeahko työttömyys ja avointen työpaikkojen määrä kertovat rakenteellisesta työttömyydestä. Riski on suurehko, että rakenteellinen työttömyys pahenee lähivuosina.

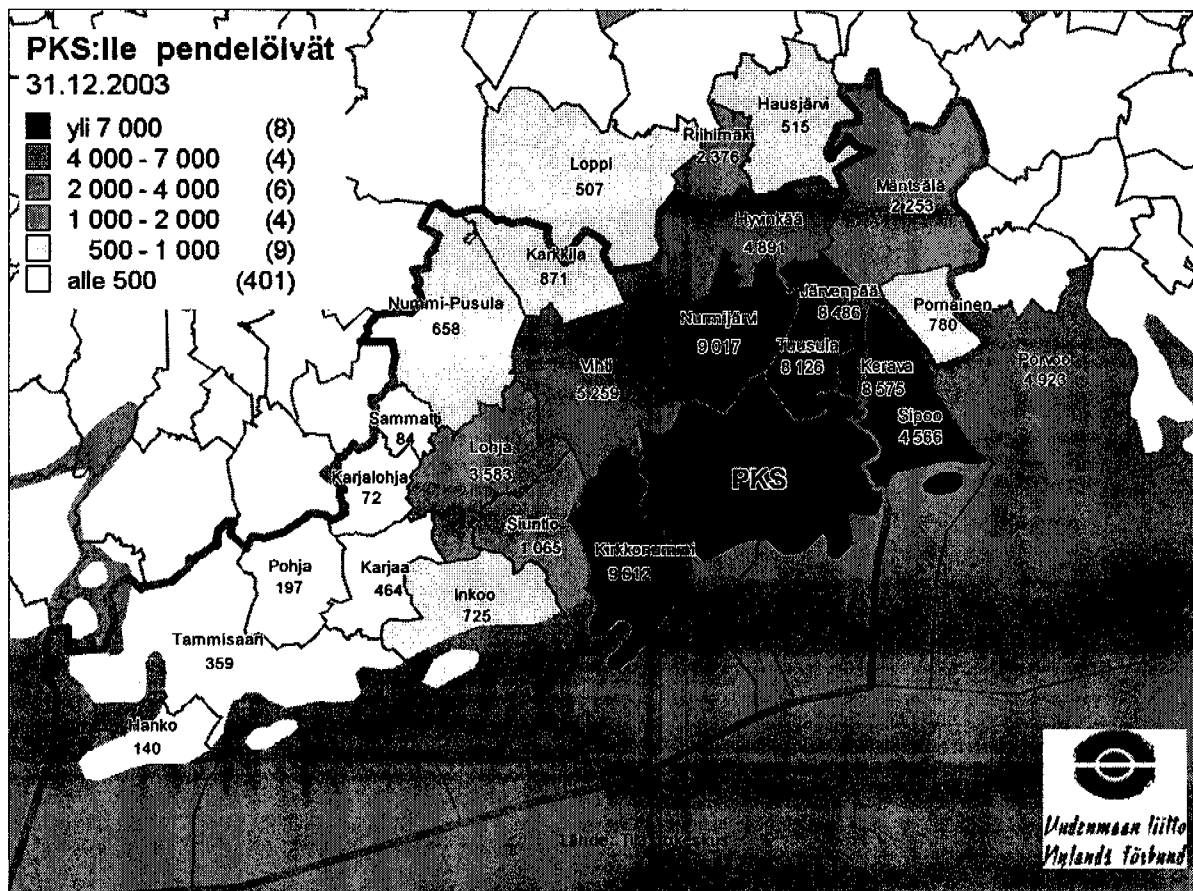
Viime vuosikymmenen alun lama romahdutti työllisyyden ja sen seurauksena taloudellisen huoltosuhteen (ei-työlliset / työlliset). Parantuneen työllisyyden myötä myös huoltosuhde on kehittynyt myönteisesti 1990-luvun puolivälin jälkeen. Uudenmaan seutukuntien väliset erot huoltosuhteessa ovat varsin suuret. Sen sijaan työllisyysasteessa seutukuntien väliset erot ovat varsin pienet. Työllisyysasteella tarkoitetaan työllisten prosenttiosuutta 15- 64-vuotiaasta väestöstä. Vuonna 2003 Uudenmaan työllisyysaste oli 70,3 % ja koko maan 64,6 %. Uudenmaan lähivuosien keskeinen haaste on parantaa työllisyyttä, joka ilmenee työllisyysasteen nousuna ja taloudellisen huoltosuhteen laskuna.

Taulukko 3. Taloudellinen huoltosuhde (ei-työlliset / työlliset)

Alue	1990	1995	2000	2003
Helsingin seutukunta	0,83	1,30	0,98	1,02
Lohjan seutukunta	0,99	1,48	1,10	1,13
Tammisaaren seutukunta	1,11	1,53	1,29	1,26
Uusimaa	0,85	1,32	0,99	1,03
Koko maa	1,14	1,65	1,32	1,32

### Työmatkaliikenne kasvussa

Maamme työpaikoista on Uudellamaalla noin kolmannes. Uudellamaalla oli 694 000 työpaikkaa vuoden 2003 lopussa ja työllisiä uusmaalaisia oli 659 000. Siten Uudenmaan ns. teoreettinen työpaikkaomavaraisuus oli 105 prosenttia. Toisin sanoen Uudenmaan ulkopuolelta käydään enemmän töissä Uudellamaalla kuin toisinpäin. Maakuntarajat ylittävä työmatkaliikenne on ollut kasvussa jo pitkän ajan, mutta määrältään se edelleen on varsin vähäistä suhteessa Uudenmaan sisäiseen työmatkaliikenteeseen.



Kuva 3. Pääkaupunkiseudulle pendelöivät 31.12.2003.

Pääkaupunkiseudulla oli 570 000 työpaikkaa vuoden 2003 lopussa, ja työllisiä pääkaupunkiseudun asukaita oli 485 000. Siten pääkaupunkiseudun teoreettinen työpaikkaomavaraisuus oli 118 prosenttia ja Helsingin 134 prosenttia. Todelliset työpaikkaomavaraisuudet ovat edellä mainittuja alhaisempia, koska myös pääkaupunkiseutulaiset ja helsinkiläiset käyvät töissä oman alueensa ulkopuolella.

Vilkkaimman työmatkaliikenteen aikana osa pääkaupunkiseudun tiestöstä on pahasti ruuhkautunut. Pääkaupunkiseudun ruuhkista on arvioitu aiheutuvan 30 miljoonan euron lisäkustannukset vuodessa. Jos lähivuosien talouskehitys on edes kohtuullinen, niin liikenne kasvaa ja ruuhkautuminen pahenee.

### **Luonnon monimuotoisuutta ja kuormitusta**

Uudenmaan luonto on poikkeuksellisen monimuotoinen, mihin ovat syynä alueen luonnontieteelliset olosuhteet ja maankäyttö. Esimerkiksi kasvien lajimäärä on täällä suurin heti Varsinais-Suomen jälkeen. Monimuotoisuutta ovat meri, saaristo, järviolueet, jokivesistöt, suot, metsät sekä harjut. Arvokkaana lisänä ovat ihmisen toiminnoillaan voimakkaasti muokkaamat alueet. Taajamien suuri määrä on uusmaalaisen ympäristön erityispiirre.

Väestökasvu ja rakentaminen sekä niistä seuraavat kulutus ja liikenne kuormittavat luontoa ja ympäristöä. Sisävesistöjen käyttökelpoisuus on pääosin hyvä tai tyydyttävä sekä Uudenmaan edustan merialue tyydyttävä. Merkittävä ongelma on Suomenlahden jatkuva rehevöityminen. Maakunnan jätevesien käsittelyssä on saavutettu hyviä tuloksia sekä puhdistustekniikalla että viemäriverkostolla. Maataloudesta tuleva hajakuormitus on laaja-alaisin ja haasteellisin vesistöjen kuormittaja. Pohjavesivarat ovat runsaat ja niiden laatu on säilynyt valtaosin hyvänä

Uudellamaalla syntyvät rikkipäästöt ovat vähentyneet merkittävästi energiatuotannossa tehtyjen polttoainevalintojen ja teknisten ratkaisujen seurauksena. Ilmasta maahan laskeutuvan happamoittavan aineen määrä on kuitenkin Uudellamaalla edelleen Suomen suurimpia. Laskeumasta 2/3 tulee maamme rajojen ulkopuolelta.

Merkittävä uhka on yhtenäisten luonnonalueiden ja ekologisen verkoston pirstoutuminen intensiivisen ja laajalle ulottuvan rakentamisen seurauksena. Suurimmat syyt yksittäisten lajien uhanalaisuuteen tai häviämiseen ovat rakentaminen, avoimien perinne- ja kulttuurialueiden sulkeutuminen sekä metsien käsittelyn ja käytön aiheuttamat muutokset.

Ympäristön tilaa kuvataan edellä olevaa tarkemmin ympäristöselostusosiossa.

## **Uudenmaan vahvuudet ja heikkoudet sekä toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat**

Lähivuosien keskeiset haasteet koko maassa liittyvät alueiden menestymiseen kansallisessa ja kansainvälisessä kilpailussa sekä väestön ikärakenteen muutoksista johtuvien seurausten hallintaan. Uudellamaalla - metropolimaakunnalla - on erityispiirteitä, jotka asettavat kehittämistyölle lisähaasteita. Metropolin ytimen ja reuna-alueiden väliset erot ovat suuria ja tyypillistä on ilmiöiden määrällinen suuruus väkiluvun, työpaikkojen, työttömien, liikennevirtojen, asuntojen tarpeen jne. osalta. Seuraavalla sivulla on nykytilakuvauksen SWOT –analyysi.



**Taulukko 4. Uudenmaan SWOT –analyysi**

<p><b>ALUEEN VAHVUUDET</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vauras metropolimaakunta, vahva tuloveropohja</li> <li>• Suuri, kasvava väestöpohja, tasapainoinen ikärakenne</li> <li>• Lapsiperheystävällisiä kuntia ja houkuttelevia asuinympäristöjä</li> <li>• Kaksikielisyys ja monikulttuurisuus</li> <li>• Väestön korkea koulutustaso ja hyvä kielitaito, koulutettua työvoimaa</li> <li>• Yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä korkeatasoisen tutkimustoiminnan keskittyminen Uudellemaalle</li> <li>• Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, ammatillisten oppilaitosten, osaamis-, teknologia- ja innovaatiokeskusten ja elinkeinoelämän kasvava yhteistyö</li> <li>• Monipuoliset palvelut ja monipuolinen elinkeinorakenne, huippuyrityksiä</li> <li>• Rikas kulttuuriperinne, monipuolinen ja runsas kulttuuritarjonta, kehittyvä kaupunkikulttuuri</li> <li>• Monimuotoinen luonto, hyvät kasvuolosuhteet, meren läheisyys</li> <li>• Hyvät liikenneyhteydet ulkomaille ja muualle Suomeen, hyvät tietoliikenneyhteydet</li> <li>• Hyvät julkisen liikenteen palvelut pääkaupunkiseudulla</li> <li>• Erinomainen logistinen sijainti kansainvälisten yhteyksien risteyksessä; Itämeren rannalla ja Tukholma – Pietari – akselilla ja suora yhteys Viron kautta muuhun Eurooppaan</li> <li>• Kasvava, monialainen yhteistyö Itämeren piirissä, erityisesti Pietarin ja Tallinnan suuntaan</li> <li>• Taloudellisesti hyvin toimeentulevat, ostokykyiset ja hyväkuntoiset eläkeläiset</li> </ul>	<p><b>ALUEEN HEIKKOUEDET</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Heisingin seudulla riittämätön asuntojen uustuotanto ja siitä johtuva asumisen kalleus ja matala asumisväljyys</li> <li>• Korkeat sosiaali- ja terveydenhoitosektorin kustannukset/asukas</li> <li>• Työmatkaliikenteen ruuhkaantuminen, pitkät työmatkat</li> <li>• Yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja haja-asutuksen lisääntyminen</li> <li>• Epätasainen kehitys maakunnan eri osissa</li> <li>• Päätöksenteon hajanaisuus ja heikko sitoutuminen yhteisiin strategioihin, keskinäinen kilpailu "väärissä asioissa", uusmaalaisen identiteetin ohuus</li> <li>• Työvoiman saantimahdollisuuksien heikkeneminen</li> <li>• Ammatillisen koulutuksen vähäinen suosio</li> <li>• Nuorten huumeiden käyttö ja syrjäytyminen, lisääntyvä segregatio</li> </ul>
<p><b>TOIMINTAYMPÄRISTÖN MAHDOLLISUUDET</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kunta- ja seutuyhteistyön myötä tehokkuuden lisääntyminen ja kuntatalouden paraneminen</li> <li>• Työperäinen maahanmuutto, maahanmuuttajien koulutus osaratkaisuksi työvoimapulaan</li> <li>• Innovaatioiden kaupallistaminen ja klustereiden synty</li> <li>• Lähialueiden talouskasvu ja infrastruktuurin kehitys; Itämeren alueen metropolit kehittyvät vahvaksi idän ja lännen väliseksi portiksi</li> <li>• Itämeren alueen kilpailukyvyyn vahvistuminen, yrittäjyyden lisääntyminen ja kansainvälisten yritysten houkuttelu</li> </ul>	<p><b>TOIMINTAYMPÄRISTÖN UHAT</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kunta- ja hallintorakenteiden epäselvyys, kunnallisen itsehallinnon rapistuminen ja kuntatalouden heikkeneminen, peruspalveluiden heikkeneminen</li> <li>• Turvattomuuden ja juurettomuuden lisääntyminen nuorten ja maahanmuuttajien keskuudessa, syrjäytyminen</li> <li>• Eriarvoistumisen kasvu</li> <li>• Vaikutusmahdollisuuksien (demokratian) väheneminen</li> <li>• Nuorten päätöksien lisääntyminen lisää epävarmuutta tulevaisuudesta</li> <li>• Väestön vanheneminen ja siitä johtuva työvoimapula</li> <li>• Liian tiivis rakentaminen, viheralueiden väheneminen ja sen myötä viihtyisyyden väheneminen</li> <li>• Liikenneinvestointien hitaus ja rahoituksen liian alhainen taso</li> <li>• Ruuhkautumisesta ja keskittymisestä aiheutuvat ympäristöhaitat</li> <li>• Itämeren alueen jääminen "periferiametropoliksi"</li> <li>• Itämeren tilan heikkeneminen ja ympäristöonnettomuudet</li> <li>• Saastuneiden maa-alueiden runsaus ja maankäytön aiheuttamat riskit pohjavesialueilla</li> <li>• Tuotannon ja alihankinnan siirtyminen ulkomaille suomalaisilla/uusmaalaisilla vahvoilla toimialoilla</li> <li>• Koveneva kansainvälinen kilpailu osajista; aivovientti</li> <li>• Kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin kasvu Uudellamaalla Itämeren ja sisävesien tila</li> </ul>

## **4. Maakunnan kehittämisen lähtökohdat, haasteet ja painopistealueet**

### **Ohjelman lähtökohdat**

#### **Uudenmaan kehittämistä koskevat suunnitelmat**

Maakuntaohjelman keskeiset lähtökohdat ovat Uudenmaan maakuntasuunnitelma 2030, maakuntasuunnitelman tavoitevuoteen ulottuvat väestölaskelmat ja ikäjakaumaennusteet sekä arviot edellisestä maakuntaohjelmasta. Lisäksi ohjelman valmisteluun ovat vaikuttaneet valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, kansallisten erityisohjelmien ja EU-ohjelmien valmisteluaineisto, hallinnonaloittaiset alueiden kehittämistä koskevat suunnitelmat sekä Uudenmaan eri ohjelma-alueiden ja toimijoiden näkemykset maakunnan kehittämisestä.

Laadinnan lähtökohtina on otettu huomioon myös maakuntasuunnitelman kunta- ja lausuntokierroksella saadut palautteet sekä edellisen ohjelmakauden ohjelmista tehdyt arviot.

#### **Arvio maakuntaohjelman 2003-2006 toteutumisesta ja vaikuttavuudesta**

Uudenmaan maakuntaohjelma 2003 – 2006 arvioitiin loppuvuodesta 2005. Arvioinnin suoritti Sosiaalikehitys Oy. - Arvioinnin tarkoituksena oli tuottaa aineistoa uuden maakuntaohjelman suunnittelun ja toteutuksen kehittämiseen. Arvioinnin kohteina olivat ohjelman toteutus osana alueiden suunnittelu- ja kehittämisjärjestelmää sekä ohjelman tuloksellisuus ja vaikutukset. Järjestelmän arvioimisen osalta mukana olivat myös maakuntasuunnitelma ja vuosittain laaditut toteuttamissuunnitelmat.

Tehdyn arvioinnin mukaan Uudenmaan maakuntaohjelman 2003-2006 valmistelussa ja toteutuksessa on onnistuttu kohtuullisen hyvin, vaikka ohjelmaprosessi onkin ollut haasteellinen johtuen mm. kireästä aikataulusta ja toimintaympäristön monimuotoisuudesta. Ohjelman valmisteluun ja toteutukseen liittyvillä vuorovaikutusprosesseilla on osin ollut huomattavaakin merkitystä: maakuntaohjelma-asiakirja on arvioinnin mukaan jäänyt lähinnä vain yhteistyöprosessin kokoavaksi konkreettiseksi tuotteeksi.

Maakuntaohjelman 2003-2006 toimenpiteet ovat käynnistyneet varsin suunnitellusti. Koko ohjelman tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta oli arviointihetkellä olemassa vasta alustavia arvioita, sillä ohjelman toteuttaminen on vielä kesken. Koska sektoriohjaavuus on ollut vahvaa, on maakuntaohjelman ohjaava merkitys jäänyt vähäiseksi. Ohjelma sisältää runsaasti tavoitteita ja painotuksia, joiden konkretisointi on ollut vaikeaa, ja

horisontaalisten teemojen toteutus on jäänyt vähäiseksi. Yhtenä keskeisenä havaintona arvioitsijat kaipasivatkin maakuntaohjelman merkityksen ja roolin kirkastamista.

Arvioinnin suosituksena ohjelmakaudelle 2007-2010 on esitetty seuraavanlaisia toimenpiteitä:

- suunnitteluprosessin selkiyttäminen ja työskentelyn tehostaminen,
- sisällön fokuointi,
- toimintalinjojen välisen synergian lisääminen,
- maakuntaohjelmaan sitoutuminen ja sen vahvistaminen sekä
- systemaattisen seurannan (myös sisällöllisen) järjestäminen.

Vielä käynnissä olevan maakuntaohjelman 2003-2006 arvioinnin suositukset on otettu huomioon tämän uuden maakuntaohjelman laadinnassa. Maakuntaohjelman strategisuutta on parannettu johtamalla tulevan ohjelmakauden tavoitteet ja toimintalinjat maakuntasuunnitelman strategisista tavoitteista. Ohjelman fokuointi kuuteen painopistealueeseen pohjautuu maakuntasuunnitelman teemoihin. Ohjelmassa toimintalinjojen välinen synergia on varmistettu valmistelun aikana teemaryhmien puheenjohtajien ja sihteereiden vuorovaikutuksella. Avoimella ja osallistavalla laadintaprosessilla ohjelmaan sitoutumista on voitu parantaa. Ohjelman toteutumisen ja vaikutusten seuranta on tarkennettu asettamalla laadullisten tavoitteiden ohella mahdollisuuksien mukaan myös määrällisiä tavoitteita. SOVA -prosessissa on voitu arvioida esitettyjen toimenpiteiden ympäristö- ja muita vaikutuksia.

## **Väestönkehitys**

Uusmaalaisia on noin 1,36 miljoona eli neljännes Suomen väestöstä. Vajaa miljoona eli noin viidennes suomalaisista asuu pääkaupunkiseudulla ja noin 370 000 pääkaupunkiseutua ympäröivällä ns. Kehys-Uudellamaalla. Uudenmaan seutukunnat ovat hyvin erilaisia ja niiden kasvunäkymissä on eroja. Maakuntasuunnitelmassa todettiin, että väestön jakautumista alueelle seutukunnittain ja kunnittain tullaan tarkemmin tarkastelemaan maakuntaohjelma- ja kehityskuvatyön yhteydessä.

Uudenmaan väestönkehitys on pitkällä aikavälillä ollut hyvin vakaasti kasvava, ollen keskimäärin prosenttien vuodessa. 1990 -luvulla Uudenmaan väkimäärä kasvoi suurimmillaan yli 17 000 asukasta vuodessa ja vuonna 2004 uusia asukkaita tuli alle 9000. Vuonna 2005 Uudenmaan väkiluku kasvoi 11 902 asukkaalla. Väestönlisäyksestä noin 40% on luonnollista kasvua. Muuttovoitossa nettosiirtolaisuuden osuus on kasvanut merkittävästi. Vuonna 2005 Uudellamaalla maahan muuttajia oli noin 3450 enemmän kuin maasta poislähtijöitä.

Seutukunnittaiset kasvun vaihtelut ovat suuremmat. 1990 -luvun alun laman aikaan kasvu oli painottunut pääkaupunkiseudulle. Tällä vuosituhanella väestön kasvu on jakautunut laajemmalle alueelle.

---

Uudenmaan väestön ikärakenne on muuta maata nuorempi. Seutukuntien väestörakenteessa on kuitenkin suuria alueellisia eroja. Tammisaaren seutukunnan väestön ikärakenne on jopa lievästi vanhempi kuin koko Suomen.

Suomen kaupungistuminen jatkuu suurella todennäköisyydellä, mikä tarkoittaa muuttovoittoa muualta Suomesta Uudellemaalle. Lisäksi tavoitteena oleva hyvä taloudellinen kehitys kasvattaa työpaikkojen määrää niin, että tarvitaan sekä kotimaista että ulkomaista muuttovoittoa, jotta työvoimatarve saadaan tyydytettyä.

Työpaikkojen määrän arvioidaan kasvavan 120 000 uudella työpaikalla vuoteen 2030 mennessä, jolloin Uudellamaalla on yhteensä noin 822 000 työpaikkaa. Väestön ennakoitaan kasvavan seuraavan 25 vuoden aikana vajaalla 300 000 asukkaalla eli 1,65 miljoonaa asukkaaseen vuonna 2030. Koska ennusteissa, etenkin sen jakautumisesta alueellisesti on epävarmuutta, on laskettu kaksi vaihtoehtoista väestökehitystä; perusvaihto 1,61 miljoonaa asukasta, joka on todennäköinen vähimmäiskehitys ja varautumisvaihtoehto 1,7 miljoonaa asukasta, johon on maankäytössä ja toimintojen kehittämisessä syytä varautua, eli väestön lisäystä tulisi 240 000-340 000 vuodesta 2005. Suurin osa väestökasvusta suuntautuu pääkaupunkiseudulle vaikka muun Uudenmaan suhteellinen osuus väestökasvusta kasvaa.

Taulukko 5. Uudenmaan väestö 1990-2030, peruslaskelma ja varautumislaskelma.

**Väestö 1990-2030**

**Uusimaa**

luonnos 4.4.2006

**Peruslaskelma**

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Yht.	1 147 173	1 224 206	1 304 595	1 359 151	1 413 350	1 473 670	1 529 230	1 571 690	1 605 550
0-14	212 478	231 468	240 190	241 905	237 567	243 990	253 305	260 617	263 120
15-64	807 302	854 710	915 556	952 501	982 065	989 420	1 002 849	1 010 056	1 014 193
65-	127 393	138 028	148 849	164 745	193 718	240 260	273 076	301 018	328 236
75-	55 452	58 603	64 891	72 358	79 809	91 061	111 955	146 253	166 478
0-14%	18,5	18,9	18,4	17,8	16,8	16,6	16,6	16,6	16,4
15-64%	70,4	69,8	70,2	70,1	69,5	67,1	65,6	64,3	63,2
65-%	11,1	11,3	11,4	12,1	13,7	16,3	17,9	19,2	20,4
75-%	4,8	4,8	5,0	5,3	5,6	6,2	7,3	9,3	10,4
75- ind(2005=100)	77	81	90	100	110	126	155	202	230
nettomuutto/v		4 629	8 850	1 865	911	1 950	958	-1 087	-1 391
siirtolaisuus/v		3 001	841	2 707	3 450	3 450	3 450	3 450	3 450
osuus koko maan väestöstä	23,0 %	23,9 %	25,2 %	25,9 %	26,6 %	27,5 %	28,3 %	28,9 %	29,5 %

**Varautumislaskelma**

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Yht.	1 147 173	1 224 206	1 304 595	1 359 151	1 424 750	1 496 801	1 573 680	1 645 850	1 702 200
0-14	212 478	231 468	240 190	241 905	239 105	248 545	263 129	277 354	286 181
15-64	807 302	854 710	915 556	952 501	991 927	1 007 996	1 037 376	1 067 055	1 086 647
65-	127 393	138 028	148 849	164 745	193 718	240 260	273 175	301 441	329 371
75-	55 452	58 603	64 891	72 358	79 809	91 061	111 955	146 253	166 563
0-14%	18,5	18,9	18,4	17,8	16,8	16,6	16,7	16,9	16,8
15-64%	70,4	69,8	70,2	70,1	69,6	67,3	65,9	64,8	63,8
65-%	11,1	11,3	11,4	12,1	13,6	16,1	17,4	18,3	19,3
75-%	4,8	4,8	5,0	5,3	5,6	6,1	7,1	8,9	9,8
75- ind(2005=100)	77	81	90	100	110	126	155	202	230
nettomuutto/v		4 629	8 850	1 865	2 493	3 272	3 827	2 982	896
siirtolaisuus/v		3 001	841	2 707	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
osuus koko maan väestöstä	23,0 %	23,9 %	25,2 %	25,9 %	26,8 %	27,9 %	29,1 %	30,3 %	31,3 %

Lähde: Tilastokeskus Uudenmaan liitto (HEMAASU)

**Kehittämishaasteet**

Maakuntaohjelmalla luodaan edellytyksiä maan ainoan metropolimaakunnan kansainvälisen ja kansallisen kilpailukyyn nostamiselle sekä uusmaalaisten hyvinvoinnin lisäämiselle. Hyvinvointia lisäävät tekijät liittyvät ensisijaisesti ihmisten arkeen – asumiseen, työhön ja toimeentuloon, koulutukseen, palveluihin, liikkumiseen sekä turvalliseen ja viihtyisään elinympäristöön. Väestön ikääntymiskehitys asettaa omat haasteensa, mutta kasvanut varakkuus tulevaisuudessa tuo myös uusia elinkeinopoliittisia mahdollisuuksia. Alueen kilpailukyyn vahvistamisessa riittävän ja osaavan työvoiman saanti ja asumiseen liittyvien kysymysten ratkaiseminen ovat lähitulevaisuudessa Uudenmaan keskeisiä haasteita, joihin tarvitaan maakunnan sisällä

tavoitteellista ja vahvaa yhteistyötä. Kilpailukyvyn kasvattamiseksi yrityksiltä, korkeakouluilta ja julkiselta sektorilta tulee edellyttää selkeitä yhteistyöstrategioita sekä yhteiskuntavastuuta.

Kehittämisen toimintaympäristössä on yhtäaikaan tapahtunut paljon asioita, joilla on ollut vaikutusta maakuntaohjelman laadintaan ja sen sisältöön. Ohjelman valmistelun aikana on ollut ratkaistavana sekä kansallisen aluekehityksen linjaukset ja ohjelmat (osaamiskeskusohjelmat, aluekeskus- ja kaupunkiohjelmat, maaseutu- ja saaristo-ohjelmat), että myös EU:n uuden rakennerahastokauden ohjelmapolitiikka.

Vaikka maakunnan kehittäminen on pitkäjänteistä ja tavoitteellista työtä, on kehittämistyössä varauduttava myös ennalta arvaamattomiin ja nopeisiinkin toimintaympäristössä tapahtuviin muutostekijöihin.

Yksi tällainen uuden maakuntaohjelman laadintaa olennaisesti vaikuttava tekijä on vuoden 2005 puolella käynnistynyt kunta- ja palvelurakenne (PARAS) – hanke. Hankkeen toimeenpanovaiheella on vaikutuksia myös maakuntaohjelman sisältöön lähes kaikilla ohjelman painopistealueilla. Julkisiin palveluihin haetaan rationalisointitietoja.

Uudellamaalla - metropolimaakunnassa – yhteistyörakenteet ovat uudistuneet muuta maata voimakkaammin. Selvitysmies Jussi-Pekka Alasen mietintö Helsingin seudun yhteistyön kehittämishankkeesta rohkaisi käyntiin pääkaupunkiseudulla vapaaehtoisen yhteistyön. Luottamusmiespohjainen yhteistyö on tiivistynyt myös muissa osissa maakuntaa. Ohjelma-alueet ovat organisoitumassa uudelleen ja samalla selkiyttämässä alueellista rooliaan suhteessa metropolialueeseen. Uusista yhteistyömuodoista on sovittu ja uusia kehittämisen strategioita laadittu. Suurissa linjauksissa poliittisella yhteistyöllä on pyrkimyksenä saada sopimuksia keskushallinnon kanssa tarvittavista toimenpiteistä ja hankkeista. Laajentuvan sopimuspolitiikan tavoite pohjautuu mm. liikennejärjestelmäsuunnitelmista saatuihin kokemuksiin.

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2007 - 2008:n valmistelutyö joudutaan käynnistämään ohjelmaluonnoksen pohjalta. Työnjakoa kansallisten ja EU-ohjelmien kautta rahoitettavien toimenpiteiden välille on näillä näkymin mahdollista valmistella vasta syyskaudella 2006.

Monta yhtäaikaista muutosprosessia on ollut suuri haaste maakuntaohjelman laadinnalle, mutta samalla tilanne on tarjonnut ainutlaatuisen mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen kehittämistarkasteluun.

### **Metropolipolitiikka**

Metropolikysymys on viime aikoina noussut kiinnostuksen kohteeksi. Paras -hankkeen yhteydessä Uudenmaan liitto määritteli, että Helsingin seudun metropolialue käsittää Uudenmaan maakunnan sekä Porvoon ja Riihimäen seutukunnat. Uudenmaan liitossa on ryhdytty selvittämään metropolipolitiikan sisältöä ja sen moninaisia alueellisia ja

teemallisia ulottuvuuksia. Maakuntaohjelman kannalta on kiinnostavaa selvittää metropolinäkökulman tuomaa lisäarvoa - millaisia haasteita metropolialueella sijainti tarkasteltavalle ilmiölle/teemalle tuo ja mitä lisämahdollisuuksia se maakunnan kilpailukyvyyn, uusmaalaisten hyvinvoinnin ja ihmisen arjen kannalta tuo.

Globaalissa taloudessa metropolit ovat monipuolisia ja elinvoimaisia osaamis- ja innovaatioympäristöjä ja talouskasvun moottoreita.

Viime vuosien nopea kaupungistumiskehitys on ollut myönteinen asia niin Suomen kansantaloudelle kuin suurelle osalle väestöä. Korkeatasoinen ja monipuolinen, kansallisen asemansa tehokkaasti täyttävä ja kansainvälisesti vetovoimainen metropoli on maan nykyisen ja tulevan menestymisen keskeinen tekijä. Se pitää Suomen tulevaisuudessakin globaalilla huipputasolla osaamisessa ja muussa kilpailukyvyssä ja edistää menestystä myös uusilla aloilla. Metropolipolitiikalla pyritään turvaamaan metropolin suotuisa kasvukehitys ja parantamaan asukkaiden elinoloja. Se sisältää resursointia ja toimenpiteitä, joiden tarkoitus on metropolin tavoitteellinen kehittäminen merkittävänä EU-alueen ja erityisesti Itämeren talousalueen osaamis- ja innovaatioympäristönä ja talouselämän keskuksena. Metropolin ja työssäkäyntialueen kehittämistä tulee resursoida valtakunnallisesti ja maakunnallisesti niin, että metropolin merkitys tulee huomioiduksi. Metropolialueen vetovoima syntyy asukkaiden hyvinvoinnista ja hyvästä elinympäristöstä sekä yritysten hyvästä ja tehokkaasta toimintaympäristöstä.

Metropolipolitiikan painopisteitä ovat

- osaamisen ja innovaatiotoiminnan kehittäminen,
- palvelualojen kehittäminen,
- logistiikkatoimintojen kehittäminen,
- alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen
- asumisen kehittäminen ja
- kulttuuritoiminnan kehittäminen.

Metropolipolitiikka nostetaan keskeiseksi teemaksi alueellisessa kehitystyössä. Eri ohjelmissa kootaan toimenpiteitä ja hankkeita sen tavoitteiden mukaisesti.

## **Painopistealueet**

Maakuntaohjelman painopisteet ja tavoitteet on johdettu maakuntasuunnitelman visiosta ja strategisista tavoitteista, jotka ovat liitteenä. Vision mukaan vuonna 2030 *Uusimaa on hyvinvoivien ihmisten kansainvälisesti kilpailukykyinen metropolialue*. Suunnitelman strategiat on ohjelmassa konkretisoitu vuosien 2007–2010 toimintalinjoiksi ja toimenpiteiksi.

Ohjelmassa kehittämistarkastelu on fokusoitu kuuteen painopistealueeseen eli teemaan:

- asuminen,
- elinkeinot,
- koulutus,
- hyvinvointi,
- aluerakenne ja liikenne sekä
- ympäristö ja muu infrastruktuuri.

Painopistealueittainen tarkastelu lähtee maakuntasuunnitelman strategisesta tavoitteesta. Teemoille on ohjelmassa asetettu lyhyen aikavälin tavoitteet. Eri teemoihin liittyvillä asioilla on merkittäviä yhtymäkohtia, joten teemojen välillä on tehty yhteensovitusta ohjelmatyön edetessä.

Teemakohtaisten asioiden käsittelyssä yhteisinä näkökulmina on tarkasteltu seuraavia horisontaalisia teemoja:

- kansainvälisyys,
- innovatiivisuus,
- turvallisuus,
- maakunnan tasapainoinen kehitys,
- kestävä kehitys ja
- tasa-arvo.

Kansainvälistymiskehitys näkyy lähes kaikilla elämän aloilla. Aluekehittämisen osalta näkökulma liittyy metropolipolitiikkaan, kansainvälisen kilpailukyyn turvaamiseen ja aluemarkkinointiin, yhteistyöhön, maahanmuuttajakysymyksiin sekä työvoimapolitiikkaan.

Innovatiivisuusnäkökulma liittyy mm. osaamiskeskus- ja klusteripolitiikkaan, kilpailukyyn säilyttämiseen, tietoyhteiskunta-asioihin ja kulttuuriin.

Turvallisuusteemalla on monia ulottuvuuksia; on mm. kansainvälistä, ympäristöön, yritysturvallisuuteen, ihmisen arkeen ja ikääntymiseen liittyviä turvallisuuskysymyksiä.

Maakunnan tasapainoisen kehittämisen näkökulma on keskeinen koko Uudenmaan ja sen eri osien kehittämisessä. Yhteistyö, hyvinvointi, palvelut, metropolialue-, aluekeskus- ja kaupunki- sekä maaseutu- ja saaristopolitiikka liittyvät tähän näkökulmaan.

Kestävä kehitys ja tasa-arvo laajasti käsitettyinä ovat keskeisesti esillä suunnittelussa. Tasa-arvo voidaan ymmärtää mm. alueellisena, eri väestöryhmien, eri sukupuolten tai sukupolvien välisenä tasa-arvona.

Maakuntaohjelman toimenpiteiden merkittäviä ympäristö- ja talousvaikutuksia on arvioitu em. horisontaalisten teemojen kautta. Arviointitaulukot ovat ympäristöselostuksessa.



## **5. Maakuntaohjelman toimintalinjat ja toimenpiteet painopistealueittain**

### **Elinkeinojen kehittäminen**

*Uusimaa on globaalisti kilpailukykyinen, houkutteleva, luovien uusien innovaatioiden ja korkean osaamisen toimintaympäristö sekä Itämeren yhteisön liiketoiminnan ja logistiikan keskus.*

Kilpailukyvyyn säilyttäminen perustuu entistä enemmän luovuuteen, innovaatioihin ja yritteliäisyyteen. Uudet innovaatiot parantavat tuottavuutta, luovat mahdollisuuksia uusille tuotteille ja tuotannolle sekä antavat kilpailuetua. Uudellamaalla tarvitaan erityisesti kansainvälistä vuorovaikutusta yritysten, tutkimuslaitosten ja osaajien vuorovaikutuskentässä, jotta uusia kansainväliseen menestykseen johtavia innovaatioita palveluina ja tuotteina voisi syntyä. Syntyvistä innovaatioista vain pieni osa on pystytty hyödyntämään kaupallisina tuotteina.

Uudenmaan kilpailukyvyyn tulee perustua monipuoliseen, muttei liian heterogeeniseen elinkeinorakenteeseen. On ennakoitava aloja, joilla uskotaan olevan markkinoita. Uudellamaalla nämä alat pohjautuvat korkeaan osaamiseen yrityksissä, tutkimuksessa kuin koulutuksessa. Avainklustereiden kehittämisessä painottuu korkean osaamisen ja teknologian sovellettavuus pk -yrityksiin. Tämä tukee yrityksiä myös perinteisemmillä tuotannon aloilla. Helsingin seudun erityisen vahvaa bio-, ICT -, mikro- ja nanoteknologiaosaamista tulee hyödyntää kaikilla toimialasektoreilla. Alueen erityisen vahvaa muotoilun osaamista siirretään pk -yrityksiin uutena kilpailutekijänä. Klusteri- ja avainsektoreiden yrityksissä tarvitaan erityisesti liiketoimintaosaamisen, kansainvälistymisen ja verkottumisen vahvistamista. Uusi osaamiskeskusohjelmakausi käynnistyy vuonna 2007. Uusimaa tavoittelee kansallista klusterikoordinaatiota useilla klusterialoilla. Koska osaamiskeskusohjelma koskettaa vain huippualoja, tarvitaan valintaa muista alueelle tärkeistä klustereista ja sektoreista, jotka parantavat alueen kilpailukykyä ja lisäävät työpaikkoja.

Uudenmaan pj -yritysten haasteita ovat osaamisen tason nostaminen teknologiassa, liiketoiminnan johtamisessa ja markkinoinnissa, uusien markkinoiden avaaminen globaalissa kilpailussa, erikoistuminen ja jalostusasteen nostaminen, verkottuminen toimitusketjuissa, alihankinnassa sekä markkinoinnissa. Uusia mahdollisuuksia avaa kansainvälistyminen ja kotimarkkinoilla hyvinvointiin, vapaa-aikaan ja terveyteen liittyvien markkinoiden kasvu. Yhteiskunnan tehtävänä on tukea näitä kasvuun pyrkiviä yrityksiä edistämällä niiden toimintaedellytyksiä uusien vaatimusten mukaisesti.

Uudellamaalla on laajat ja monipuoliset yritysten kehittämiseen liittyvät palvelurakenteet julkisella sektorilla valtiollisia, kunnallisia ja järjestöjen palveluja varten. Tätä täydentää laaja kirjo yksityisiä yrityspalveluja. Jokaisella Uudenmaan seudulla toimii jo tällä hetkellä

ainakin kohtuullisesti seudullisia yrityspalveluita (mm. neljä seudullista kehittämiskeskusta, kattavat uusyrityskeskus- ja hautomopalvelut). Pääkaupunkiseutu eroaa muusta alueesta yritysvolyyminsa puolesta, joten kullakin kaupungilla on omat elinkeinopalvelut. Uudenmaan seudut ovat hyvin mukana valtakunnallisessa seutuyrityspalvelu-hankkeessa, jonka tavoitteena on edistää erilaisten julkisten tahojen yrityspalvelujen kehittymistä, saavutettavuutta ja koordinoitua seudullisena kokonaisuutena. Tätä mallia tulee kehittää alueelle palveluverkoston edelleen parantamiseksi ja toimijoiden yhteistyön lisäämiseksi.

Seutujen elinkeinopolitiikalla haetaan vahvojen osaamiskeskittymien kehittämistä seuduille. Seutujen välille tarvitaan verkottumista alueellisiin ja valtakunnallisiin ohjelmiin ja hankkeisiin.

Itämeren piirissä Uusimaa on merkittävä liiketoiminnan keskittymä. Yrityksemme eivät ole kuitenkaan vielä hyödyntäneet riittävästi lähialueiden kasvavia markkinoita mm. Venäjällä ja Baltian maissa. Sijaintimme ja logistisen osaamisemme ansiosta meillä on erinomaiset mahdollisuudet kehittää logistisia toimintoja siten, että asemamme solmukohtana Euroopasta Venäjälle ja Aasiaan tulee kasvamaan merkittäväksi Itämeren piirissä.

Helsingin seudun kilpailukykyä pidetään kansainvälisten mittausten valossa hyvänä, mutta tarvitaan uusia tehokkaampia toimenpiteitä, jotta markkinointimme tuottaa tuloksia ja että alueemme muodostuu tunnetuksi kansainväliseksi yritysten toimintaympäristöksi.

### **Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen**

Osaava työvoima on keskeinen perusasia yritysten toimintaedellytysten turvaamisessa. Koulujärjestelmämme tulee pystyä tuottamaan huippuosaajia kaikilla koulutustasoilla aina ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluihin saakka. Haasteina ovat nopeasti muuttuvat suhdanteet ja yritysten tarpeet sekä väestön luonnollinen ikääntyminen. Osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvät toimenpiteet on esitetty koulutusosiossa.

### **Työllisyyskysymykset**

Uudellamaalla toteutettiin vuosina 2003-2004 Lempi-työllisyysstrategiaprojekti alueellisena hankkeena ja seuduittain. Näiden strategioiden toteuttamista seudut jatkavat kukin omien erityispiirteidensä näkökulmasta. Lisäksi Uudellamaalla toteutuu suurin osa työllisyyden edistämiseen tähtäävistä hankkeista Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) rahoituksella, jotka aluetoimijoiden yhteistyössä linjataan yhteisten tavoitteiden taakse. Samalla varmistetaan, että seuraavalla rakennerahastokaudella jatketaan ESR-rahoitteisten työllisyyttä edistävien hankkeiden toteuttamista. Työllisyyden edistämiseksi syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyvät toimenpiteet on esitetty hyvinvointiosiossa.

Hyvät, joustavat liikenneyhteydet ja infrastruktuuri ovat keskeisiä alueen kilpailukykytekijöitä elinkeinosektorilla. Nopea logistinen saavutettavuus, logististen palveluyrityskeskittymien suunnitelmallinen huomiointi maankäytössä, ruuhkautumisen välttäminen, riskikuljetusten turvallisuuskysymykset ja kansainvälisten yhteyksien kilpailukykyyn turvaaminen ovat avainasioita yritysten sijoittumisessa alueelle.

**Edistetään uusien innovaatioiden syntymistä ja kaupallistumista liiketoiminnan ja yrittäjyyden kasvun varmistamiseksi Uudellamaalla (TL 1)**

**Toimintalinjan tavoite**

*Pääkaupunkiseudun ja Uudenmaan innovaatiostrategioiden toimenpiteitä toteutetaan maakuntaohjelmakaudella*

**Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Pääkaupunkiseudun innovaatiostrategian (2005) toimenpiteiden toteutus ohjelmakaudella.  
Kärkihankkeena strategiassa on innovaatioiden kaupallistaminen
- Pääkaupunkiseudun ulkopuolisen Uudenmaan innovaatiostrategian valmistelu ja sen toimenpiteiden toteutus ohjelmakaudella.  
Pääkaupunkiseudun ulkopuolisen Uudenmaan innovaatiostrategian valmistelu on käynnistynyt keväällä 2006. Eräänä kärkiasiana on yrittäjyyskasvatus.

**Vahvistetaan Uudenmaan avainklustereiden kasvua ja klustereiden välistä yhteistyötä (TL 2)**

**Toimintalinjan tavoite**

*Uusimaa on mukana valtakunnallisessa osaamiskeskusohjelmassa siten, että alueella toimii vähintään kaksi valtakunnallista koordinaattoria ja että alue on mukana aktiivisena toimijana tämän ohjelman valituilla aloilla valtakunnan klusteriohjelmissa sekä on verkottunut kansainvälisesti. Valituissa klustereissa on muodostunut innovatiiviset ja asiantuntevat toiminta- ja toimijaympäristöt. Kullakin Uudenmaan seudulla on oma erityisvahvuuksiin pohjautuva osaamiskeskittymä. Klusterit, osaamiskeskukset ja osaamiskeskittymät sekä näihin kuuluvat yritykset toimivat tiiviissä verkottuneessa yhteistyössä keskenään ja asiantuntija- sekä koulutusverkostojen kanssa.*

**Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Huippuosaamisen avainklusteritoiminnan edistäminen valtakunnallisen osaamiskeskusohjelman 2007-2013 kautta.  
Valitut klusterit ovat: Ohjelmistoliiketoiminta, digimedia ja sisältötuotanto, hyvinvointi ja osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut.
- Alueellisten kehitysohjelmien valmistelu ja verkottaminen valtakunnallisiin klusteri- ja teknologiaohjelmiin valituilla kärkisektoreilla:
  - Ympäristöala (Greenet Finland -verkosto)
  - Bioala (Helsinki Business and Science Park mukana valtakunnallisessa osaamiskeskusklusterissa)

- Nano- ja mikrosysteemit (Uudenmaan toimijat mukana valtakunnallisessa osaamiskeskusklusterissa)
- Elintarvikesektori valtakunnallisessa klusterissa (Viikki Food Centre)
- Nostamisen ja siirtämisen osaaminen valtakunnallisessa metalliklusterissa (Techvilla Oy)
  
- Alueellisten ja seudullisten kärkialojen kehittämissohjelmien /kärkihankkeiden valmistelu. Kärkialat ovat:
  - Luovat alat, asumisen klusteri (Pk -seudun elinkeinostrategia)
  - Logistiikka (Koko Uusimaa)
  - Palveluliiketoiminta, hyvinvointipalvelut (Koko Uusimaa)
  - Metallit (Hyvinkää-Riihimäki, Kuuma, Hiisi, Raasepori)
  - Rakentaminen (Kuuma, Hiisi, Raasepori)
  - Matkailu (Uudenmaan matkailustrategian toteutus, seutustrategiat: Raasepori, Hiisi, Kuuma)
  
- Seudullisten osaamiskeskittymien luominen ja verkottaminen alueellisiin ja valtakunnallisiin osaamisverkostoihin
  - Pääkaupunkiseudulla toteutetaan v.2005 valmistuneen pk -elinkeinostrategian mukaiset toimenpiteet ohjelmakaudella
  - Raaseporissa raskaiden ajoneuvojen ja siihen liittyvän teknologian sekä autologistiikan osaamiskeskittymä
  - Hyvinkään Riihimäen seudulla nostamisen ja siirtämisen osaamiskeskittymä
  - Lohjan seudun nanoteknologiakeskittymä osana valtakunnallista nano- ja mikrosysteemiteknologiaa.
  - Myös kohdan 2.3. mukaisesti toimialoihin voidaan rakentaa seudullisia osaamiskeskittymiä

**Vahvistetaan pk -yritysten osaamista, kasvua ja kansainvälistymistä seudullisen yrityspalveluverkoston avulla (TL 3)**

**Toimintalinjan tavoite**

*Uudellamaalla toimii hyvin koordinoitu ja asiantunteva seudullisten kehittämiskeskusten verkosto, joka tarjoaa yrityksille eri elinkaaren vaiheissa laadultaan korkeatasoisia, monipuolisia, asiantuntevia ja erikoistuneita, helposti saavutettavia palveluja. Palveluissa on huomioitu uusiutuneet palvelutarpeet mm. hyvinvointiyrityksille. Palvelukokonaisuus toimii Uudellamaalla verkottuneesti niin, että tarjonta ei ole aina paikkaan sidottua.*

## Kärkihanke / hankekokonaisuus

- **Seudullisen yrityspalvelutoiminnan kehittäminen**

Kehitetään seudullisia yrityspalveluja Uudellamaalla kokonaisuutena ja asiakaslähtöisesti siten, että palveluja on saatavissa mahdollisimman helposti ja yrityksen elinkaaren mukaisesti (yrityksen käynnistäminen, liiketoiminnan kehittäminen, rahoitus, kasvu, teknologia- ja innovaatiokehittäminen, kansainvälistyminen ja hyvinvointiyrittäminen). Päävastuussa seudullisesta palveluverkostokoordinaatiosta ovat seudulliset kuntien kehittämiskeskukset / yrityskeskukset, jotka toimivat verkottuneessa yhteistyössä muiden tahojen kanssa (uusyrityskeskukset, TE -keskus, Tekes, Finnvera, kauppakamarit, yrittäjäjärjestöt). Muita keskeisiä verkoston osia ovat työvoimatoimistot (palvelukeskukset), oppilaitokset ja niiden yrityskehitysyksiköt, tutkimuslaitokset ja -yksiköt. Jotta tämä palvelukoordinaatio onnistuisi tavoitteen mukaisesti, tulee kehittämiskeskuksille varata resursseja nykyistä enemmän pysyväisluonteiseen toimintaan.

Yhtenä merkittävimmistä seutupalveluista ovat hautomot. Hautomotoimintaa uudistetaan ja saatetaan palvelemaan nykyistä monipuolisemmin erityisesti pk -yritysten liiketoiminnan kehittämistä, kansainvälistymistä, teknologista uudistumista ja yritysten välistä verkottumista. Turvataan hautomoverkoston rahoituksen jatkuvuus ohjelmakaudella 2007-2013. Lisäksi perustetaan seed- ja kasvuvaiheen pääomarahasto hautomoyrityksille.

Pääkaupunkiseudun elinkeinostrategian mukaisesti pääkaupunkiseudun kaupungit eivät muodosta yhteistä yrityspalveluorganisaatiota, vaan kullakin kaupungilla on omat koordinoitua yrityspalvelut. Yritysten kansainvälistymispalvelut koordinoidaan pääkaupunkiseudulla yhteiseksi kansainvälistymiskeskukseksi.

### Edistetään Helsingin seudun kilpailuasemaa Itämeren piirissä liiketoiminnan, osaamisen ja logistiikan keskuksena (TL 4)

#### **Toimintalinjan tavoite**

*Uusimaa on Itämeren piirissä tunnettu liiketoiminnan ja osaamisen keskus, joka houkuttelee yrityksiä, osaajia ja investointeja alueelle. Uusimaa on mukana keskeisissä Itämeren liiketoimintaan ja logistiikkaan liittyvissä hankkeissa ja yhteistyössä aktiivisena ja näkyvänä operoijana. Ohjelmakaudella syntyy 4-5 merkittävää ympäristöliiketoimintaan tai yritysten yhteistyön edistämiseen tähtäävää hanketta. Teknologiayhteistyötä käynnistetään pitkän aikavälin tavoitteiden mukaisesti. Ohjelmakaudella Uusimaa alkaa tulla kansainvälisesti tunnetuksi Euroopassa sillanpääasemana Aasiaan.*

## Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet

- Innovaatio-, teknologia- ja yritysysteistyöprojektit lähialueilla (Baltia, Venäjä) yritysten, teknologiakeskusten ja tutkimuslaitosten yhteistyönä. Erityisalana ympäristöliiketoiminta.
- Uudenmaan logistisen kilpailuaseman vahvistaminen Itämeren piirissä
  - Euroopan puoleisen sillanpääaseman kehittäminen Aasiaan
  - Uudenmaan satamien, liikenneväylien ja logististen yritysalueiden kilpailukykyyn edistäminen (Motorways of the Seas-hankekokonaisuus)
  - Logististen järjestelmien ja palvelujen kilpailukykyyn parantaminen
- Kansainvälinen markkinointi osaajien, investointien ja yritysten houkuttelemiseksi alueelle.

Helsingin seudulle on perustettu maaliskuussa 2006 kansainvälistä elinkeinomarkkinointia varten yhtiö, jonka tehtävänä on markkinoida Helsingin seutua korkeatasoisen tutkimus-, tiede- ja yritysosaamisen, toimivan ja modernin infrastruktuurin, turvallisen ja viihtyisän asumisen sekä osaavan työvoiman metropolina. Yhtiössä ovat osakkaina Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungit sekä Uudenmaan liitto.

## Asumisen kehittäminen

*Kansainvälisesti kilpailukykyinen, tasa-arvoinen ja houkutteleva Uusimaa, jossa kasvavalle työvoimalle ja muille asunnon tarvitsijoille on tarjolla kohtuuhintaisia, laadukkaita asuntoja työpaikkojen ja palvelujen läheltä.*

Asumisen korkea hinta haittaa erityisesti pääkaupunkiseudun palveluammattien työvoiman saatavuutta. Työntekijöillä ei ole varaa asua lähellä työpaikkaansa. Työvoiman saatavuudelle seudun asuntotarjonta ja hintataso ovat avainkysymyksiä. Uhkana on, että tilanne heikkenee olennaisesti suunnittelukauden aikana. Vaurastuva ostovoimainen väestö syrjäyttää vähemmän ostovoimaisen väestön nykyistä voimakkaammin pääkaupunkiseudun ja koko Helsingin seudun asuntomarkkinoilta. Monet merkit viittaavat siihen, että palveluelinkeinoihin tarvitaan sekä absoluuttisesti että suhteellisesti lisää henkilökuntaa. Jokseenkin varmasti voidaan ennustaa, että työntekijöitä tarvitaan merkittävästi nykyistä enemmän vanhusten hoitotyöhön.

**Asuntomarkkinoilla kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa, minkä seurauksena asuntojen keskihinnat ovat nousseet** noin neljänneksen viidessä vuodessa. Laadukkaiden pientaloasuntojen hinta on noussut keskeisillä alueilla vielä huomattavasti enemmän. **Tuotannon kasvattaminen on kuitenkin vaikeaa**; rakennusyrittäjien kapasiteetti on kokonaan käytössä, uusien yrittäjien tulo markkinoille on vaikeaa mm. tontti- ja työvoima - pulasta" johtuen. Vuosien 2005 ja 2006 alhaiset asuntotuotannon aloitusluvut (alle 6000

asuntoa/vuosi) eivät johdu siitä, etteikö alueella toimivilla rakennusliikkeillä olisi tontteja käytettävissä. Markkinoita hallitsee vanhojen asuntojen kauppa/asuntojen vaihtaminen. Uudistuotannon osuus koko rakennuskannasta on noin 1-2% ja noin 30% koko asuntokaupasta. Asuntojen hintojen karkaaminen koetaan merkittäväksi ongelmaksi. Kysyntää ovat merkittävästi kasvattaneet edulliset asuntolainat. Ihmisillä näyttää olevan varaa toteuttaa asumisen unelmansa; iso omakotitalo luonnon ja palveluiden lähellä. Saman aikaisesti alhaisten lainanhoitokulujen vuoksi etenkin perheelliset ovat vaihtaneet vuokra-asuntonsa omistusasuntoon. Isomman asunnon vuokralla pystyy hoitamaan asuntolainan, ainakin jos ostaa asunnon pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Pienempipalkkaisen ja keskituloisen työvoiman on vaikea löytää maksukykynsä mukaista asuntoa pääkaupunkiseudulta, jossa työvoimakysyntä on suurinta. **Perheasuntojen hinta ja suoranainen puute sekä omakotitonttien tarjonnan vähyyys "ajavat" perheet sivuun työpaikkakeskittymistä ja hajottavat yhdyskuntarakennetta.**

Asumisen kannalta kehittämistarpeet ja kohteet vaihtelevat maakunnan eri alueilla. Läntisellä Uudellamaalla on hyvät mahdollisuudet tarjota kohtuuhintaista laadukasta asumista hyvässä ympäristössä, mutta alueelle ei ainakaan vielä suuntaudu riittävästi muuttovoittoa, jotta se kompensoisi ikärakenteesta johtuvan väestön vähenemisen.

Asuntojen lukumääräiseen kysyntään vaikuttavat väestönkasvu, asuntokunnan keskikoon muutokset sekä asuntopoistuma ja -varauma. Näissä tapahtuvat muutokset ovat pidemmän ajan kuluessa suhteellisen vakaita. Lyhyemmällä aikavälillä asuntotuotantoon vaikuttavat taloudelliset suhdanteet, joiden ennakointi pidemmällä tähtäimellä on huomattavasti vaikeampaa. Ennen kaikkea ikääntymisestä johtuen asuntokuntien keskikoko ennakoidaan pienenevän Uudellamaalla nykyisestä 2,08:sta 1,9:ään. Selvityksen mukaan asuntopoistuma on lähivuosina alle 0,5 prosenttia. Poistuma tulee todennäköisesti myöhemmin merkittävästikin nousemaan, koska asuntojen odotettavissa oleva keskimääräinen ikä ei todennäköisesti tule olemaan yli 200 vuotta. **Mikäli asuntovaraumassa ei tapahdu merkittäviä muutoksia ja väestö kasvaa ennakoitusti, tarvitaan Uudellamaalla noin 12 000 uutta asuntoa vuodessa.** Asuntotarpeesta puolet johtuu väestön kasvusta ja puolet asuntokuntien koon pienenemisestä ja poistumasta. Asumisväljyyden suhteen Suomi on jäljessä muita länsimaita. Se vaihtelee Helsingin 34 h<sup>2</sup>/asukas Kauniaisten 45 h<sup>2</sup>/asukas. Asumisväljyyden kasvuun vaikuttaa asuntokuntien keskikoon pieneneminen ja uudistuotannon asuntojen keskikoko. Uudenmaan keskimääräisen asumisväljyyden ennakoidaan kasvavan nykyisestä noin 35 h-m<sup>2</sup>:stä 46 h-m<sup>2</sup>:iin/asukas, jos asuntojen keskikoko uudistuotannossa pysyy samana kuin viiden viimevuoden aikana (noin 100 h-m<sup>2</sup>) ja asuntokuntien keskikoko putoaa ennakoitusti. Asumisväljyyden voimakkaampi kasvattaminen edellyttää olemassa olevien asuntojen yhdistelyä, mikä puolestaan lisää poistumaa. Seutukunnittaiset ja kunnittaiset asuntotuotantarvelaskelmat on esitetty liitteessä.

### Tavoitteet ohjelmakaudelle 2007-2010

- edistää koko maakunnan alueella monipuolisen asuntotarjonnan toteutusmahdollisuuksia yhdyskuntarakennetta eheyttävällä tavalla,
- edistää nykyisten asuntojen ja asuntoalueiden ylläpitämistä ja kehittämistä vastaamaan nykyisiä ja tulevia tarpeita, huomioiden etenkin mm. väestön ikääntymisestä johtuvat asumisen tukipalveluiden tarpeet ja esteettömyyden vaatimukset
- tuoda esille ja etsiä keinoja erilaisten väestöryhmien huomioon ottamiseen korjausrakentamisessa ja asuntotuotannossa sekä niiden rahoittamisessa
- yhteen sovittaa alueen asuntotarpeita ja maakunnan kuntien tavoitteita.

### Monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen yhdyskuntarakennetta eheyttävällä tavalla (TL1)

Monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen edellyttää tarpeiden kartoittamisen ja ennakoimisen lisäksi uusien joustavien asuntotuotteiden kehittämisen edistämistä. Lisäksi tulee pyrkiä tonttitarjonnan lisäämiseen erityisesti joukkoliikenteellä hyvin saavutettavilla alueilla. Tämä edellyttää kuntien kaavoitettavan raakamaan hankinnan helpottamista, kaavoitettujen tonttien käyttöönoton edistämistä sekä voimavaroja infrastruktuurin ja palveluiden rahoittamiseen.

Uudenmaan työ- ja asuntomarkkina-alueilla on tarpeen sopia asunto- ja työpaikkatavoitteista sekä asuntotuotannon ajoittamisesta ja sijoittumisesta kuntien kesken. Olemassa olevaa infrastruktuuria ja palvelurakenteita tulee hyödyntää kuntarajoista riippumatta. Sen lisäksi, että asuntotuotannon sijoittamisessa käytetään hyväksi nykyinen joukkoliikennetarjonta tulee joukkoliikennettä ja elinkeinopolitiikkaa kehittää siten, että luodaan edellytyksiä suunnata väestönkasvua maakunnan eri osissa oleviin taajamiin tasapainottaen palvelu-, työpaikka- ja asuntotarjontaa.

### Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet

- Maankäyttöä, asumista, liikennettä ja työpaikkojen sijoittumista koskevan suunnitelman laatiminen koko Uudellemaalle.  
Asumiseen liittyen, yhteistyössä kuntien kanssa ja tehtyjä/tekeillä olevia suunnitelmia ja selvityksiä hyödyntäen kartoitetaan asuntotuotannon toteuttamismahdollisuudet maakunnan eri alueilla. Keskeisiä kysymyksiä ovat tonttitarjonta; kaavoitustilanne ja kunnallistekninen valmius sekä palvelujen järjestämismahdollisuus. Työn tavoitteena on kirjata maakunnan kuntien yhteen sovitettu näkemys alueen
  - asuntotuotantotavoitteista,
  - tuotannon ajoittamisesta ja
  - sijoittumisesta kuntien kesken, sekä
  - asumispalvelujen järjestämisestä ja jakautumisesta alueella



- Selvitys asuntotuotantotavoitteiden kaavoituksellisista ja maapoliittisista toteutusmahdollisuuksista koko maakunnan alueella.  
Kaavoitusohjelmien tulee pitää sisällään mahdollisuudet asuntotuotantotavoitteen saavuttamiseksi.  
Maakuntatasolla tulee kartoittaa kuntien käytössä olevia maapoliittisia keinoja ja tukea maapoliittisten ohjelmien laadintaa. Tavoitteena on kaavoituksen edellytyksenä oleva maapolitiikan yhtenäistäminen, jotta saadaan riittävän yhtenäinen käytäntö eri kunnissa ja eri omistajatahojen kanssa.
- Asumisen osaamisklusteri (Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelma -hanke)  
Kehittämishankeen tavoitteena on parantaa, tehostaa ja monipuolistaa asuntoalaa erityisesti yritystoiminnan näkökulmasta, hakea rajapintaa ja uusia näkökulmia asumista tukevista osaamisalueista (mm. hyvinvointi- ja terveysala), lisätä alan innovatiivista kehitystoimintaa ja korkeakoulu yhteyksiä että tukea asumisalan yritysten ja muiden toimijoiden kansainvälistymistä. Hanke kokoaa yhteen asuntosektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan, alan yritystoiminnan ja kaupunkien yhteistyön Helsingin seudulla.
- Ekotehokas asuminen / asuntoalue -kärkihanke.
- Kartta mm. valtion ja seurakuntien omistamista asuntorakentamiseen soveltuvista maista.  
Uudenmaan liitto kokoaa kuntien toimittamien tietojen pohjalta kartan valtion omistamista asuntotuotantokäyttöön soveltuvista maa-alueista jaoteltuna raakamaa-alueisiin sekä suoraan ja kaavamuutosten kautta asuntokäyttöön otettaviin tonttialueisiin. Kartta aineistoon voidaan liittää myös mm. kuntien naapurikunnissa omistamia sekä seurakuntien ja rakennusliikkeiden hallussa olevia potentiaalisia asuntorakentamisalueita.
- Infra -avustusten ja palveluiden järjestämiseen kohdennettujen avustusten suhteuttaminen asuntotarpeeseen ja suuntaaminen vuokra-asuntotuotannon edistämiseen.

## **Olemassa olevan asuntokannan ja asuinympäristön ylläpitäminen ja kehittäminen (TL 2)**

Edessämme on mittava asuntojen peruskorjaustyö, jonka loppua ei ole näkyvissä. Tätä varten tarvitaan nykyistä enemmän osaavaa työvoimaa sekä tutkimuksen edistämistä tietotaidon puutteiden korjaamiseksi. Pelkästään asuntojen ja rakennusten korjaaminen ei kuitenkaan riitä. Asumisen laadun parantamisessa on kyse myös elinympäristöistä, johon kuuluvat sosiaaliset ja toiminnalliset elämän laatuun vaikuttavat tekijät. Niin asuinalueita kuin olemassa olevaa asuntokantaa tulee saattaa vastaamaan tämänhetkisiä ja tulevia tarpeita. Keskeisiä kysymyksiä ovat esteettömyys, asuntojen muuntamismahdollisuudet ja

asumisväljyys. Rahoituksen järjestämiseen tarvitaan valtion tukea ja uusia innovatiivisia rahoitusmalleja.

### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Valtion budjetissa olevien asuntoalueiden uudistamiseen / alueelliseen kehittämiseen varattuja määrärahoja tulee nostaa.
- Kuntien omistajapolitiikan kehittämisen tukeminen.  
Pilottikuntien kanssa kehitetään omistajapolitiikkamalleja, joita kunnat voivat ottaa laajemmin käyttöön. Selvitetään, mitä asioita tulee Uudellamaalla huomioida, jotta voidaan taata riittävän suuri ja hyvälaatuinen vuokra-asuntokanta ja turvata niiden asukkaiden hyvinvointi. Sisältöön kuuluu mm. peruskorjaaminen, jyvitykset, vuokrientasaus, asuntojen haku ja jakelu.
- Perusparannuksen tukemisen ja uusien rahoitusmahdollisuuksien kehittäminen.  
Uudellamaalla tulee lisätä suoraa tukea asuntojen korjaamiseen, jotta korjauksia saadaan riittävästi käyntiin ja asukkailla on vielä korjausten jälkeen mahdollisuus asua asunnoissaan. Lisäksi tulee edistää täydennysrakentamismahdollisuuksia asuinalueiden kehittämiseksi ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi.

### **Erilaisten väestöryhmien huomioon ottaminen asuntotuotannossa ja rahoitusmuotojen kehittämisessä (TL 3)**

Tällä hetkellä markkinat suosivat voimakkaasti omistusasumista. Tilanne voi muuttua nopeastikin. Markkinaehtoinen omistusasuminen ei muutenkaan ole ratkaisu kaikkien asumistarpeisiin. Vuokra-asuntokysyntää ylläpitävät mm. työvoiman lisääntyvä liikkuvuus, kasvava maahanmuutto sekä perhesuhteiden moninaistuminen. Yhteiskunnan voimavaroja tulee kohdentaa niihin tarpeisiin, joihin markkinaehtoinen asuntotuotanto ei vastaa. Asuntomarkkinoiden valikoiva kehitys ja joidenkin ryhmien valinnanmahdollisuuksien kaventuminen näyttää tuottavan lähtökohtien erilaisuutta. Tätä tulee tasata yhteisin toimenpitein ja kuntien yhteisvastuun pohjalta. Muutoin edessämme on kasvavia ongelmia. Yhteiskuntamme hyvinvoinnin perusta on heikoimmassa asemassa olevista yhdessä huolehtiminen.

Asuntotuotannossa tulee ottaa huomioon kehittyvän maakunnan ikärakenteen monipuolisuus. Suurten ikäluokkien ikääntyminen ja odotettavissa olevan eliniän pidentyminen sekä tarvittavan työvoiman mukana tulevat lapsiperheet synnyttävät maakuntaan neljä sukupolvea; ikääntyneet, aktiiviset eläkeläiset, työikäiset sekä heidän lapsensa, joilla kaikilla on erilaisia palveluihin, asuntoon ja asuinympäristöön kohdistuvia tarpeita.

### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Asumisen osaamisklusterin puitteissa erityiseksi kohteeksi otetaan kohtuuhintaisten laadukkaiden asuntojen kehittäminen.
  - "tavallisia"/kohtuuhintaisia asuntoja pitää kehittää siten, että ne entistä paremmin vastaavat erilaisten "tavallisten" ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten monipuolisia ajan mukaan muuttuvia tarpeita
  - ikääntyminen lisää esteettömyyden ja turvallisuuden tarpeita
- Selvitetään mahdollisuuksia edistää erityisryhmille suunnattuja asumis- ja muiden palvelujen tuottamista.

Kuntarajat eivät saa olla palveluiden järkevän toteuttamisen esteenä. Jokaisella kunnalla on omat asumispalveluita tarvitsevat erityisryhmänsä, joista heidän on vastattava. Palveluiden järjestämisessä on syytä tehdä yhteistyötä jo senkin vuoksi, että eräät erityisryhmät ovat niin pieniä, että niiden tuki- ja palveluasuminen on järkevä keskittää. Asunnottomuus on edelleen merkittävä ongelma, joka koskee pääkaupunkiseudun lisäksi koko Uttamaata.
- Tuodaan edunvalvonnassa esille asumistuen erityinen tarve Uudellamaalla ja asumistuen ehtoihin vaikuttavat muusta maasta poikkeavat olosuhteet.

### **Koulutuksen kehittäminen**

*Uusimaa on kilpailukykyinen, houkutteleva, luovien uusien innovaatioiden ja korkean osaamisen toimintaympäristö sekä Itämeren yhteisön liiketoiminnan ja logistiikan keskus*

*Uudellamaalla hyvinvointipalvelut tuotetaan innovatiivisesti ja asiakaslähtöisesti siten, että ihmisten elämänlaatu on kansainvälistä huippua.*

Koulutuksen ja osaamisen kehittämistarpeet ovat eri osissa Uttamaata pääpiirteiltään samoja, mutta niiden painotus vaihtelee seutukunnittain. Pääkaupunkiseudulla painottuvat erityisesti keskinäinen yhteistyö, monikulttuurisuus, joka pitää sisällään mm. pienten kieliryhmien erityistarpeet, maahanmuuttajakoulutus, syrjäytymiskysymykset sekä huippuosaamisen vahvistamiseen ja hyödyntämiseen liittyvät kysymykset. Muissa seutukunnissa taas keskeisimpinä kehittämistarpeina nähdään oppilaitosverkosto (mm. lukioverkosto), opettajien jatkokoulutus, uusien yhteistyömallien rakentaminen sekä korkeakoulukeskus/osaamiskampus -tyyppinen yhteistyö. Ruotsinkielisessä koulutuksessa yhteistyötä on perinteisesti rakennettu laajalti yli kuntarajojen, mutta edelleen on tarvetta yhteistyön laajentamiselle.

Edellä esitettyihin kehittämistarpeisiin vastaavat myös Uudenmaan metropolialueen yliopistot ja ammattikorkeakoulut toimeenpannessaan yhteistä aluestrategiaansa. Siinä kehittämisen painopisteet ovat osaavan työvoiman turvaaminen, kansainvälisen

opiskelijarekrytoinnin ja markkinoinnin osaamiskeskittymä, kilpailukykyä edistävät osaamiskeskittymät ja yhteistyön mekanismit sekä alueen kaksikielisyyden ja pohjoismaisuuden turvaaminen ja kehittäminen. Hankkeet liittyvät kiinteästi maakuntaohjelman toimintalinjoihin ja painopisteisiin. Suunnitelmat täydentävät toisiaan muodostaen yhdessä ehjän kokonaisuuden. Korkeakoulujen ja maakunnan yhteisiä intressejä toteuttavien kehittämishankkeiden kohdentamista ja toteuttamista varten on sovittu pysyvästä yhteistyöstä alueen korkeakoulujen aluestrategian toteuttajien ja Uudenmaan liiton välillä.

Palvelurakenteita ja yhteistyötarpeita mm. koulutuksen osalta selvitetään parhaillaan myös PARAS -hankkeen puitteissa. Vaikka PARAS -hanke ei toisikaan rakenteellisia uudistuksia, se on jo saanut kunnissa aikaan keskustelua ja pohjustanut valmiuksia uudenlaiselle yhteistyölle.

### **Tavoitteet ohjelmakaudelle 2007-2010**

*Tavoitteena on, että ohjelmakauden loppuun ts. vuoteen 2010 mennessä saadaan aikaan pysyvä vuorovaikutus vähintään yhden tuotannollisen toimialan ja yhden palvelualan osaamisketjun toimijoiden eli ammatillisen peruskoulutuksen, korkea-asteen koulutuksen, tutkimuksen ja elinkeinoelämän välille. Esille nousseita kehittämistarpeita ryhdytään toteuttamaan sekä koulutuksessa että tutkimustoiminnassa.*

*Ammatillinen peruskoulutus lisää suosiotaan uusmaalaisten nuorten keskuudessa ja aloituspaikkoja tulee olemaan riittävästi tarjolla. Työikäiselle väestölle - erityisesti työssä olevalle työvoimalle - tulee olemaan tarjolla riittävästi perus- ja täydennyskoulutuspaikkoja ammattitaidon kehittämiseen ja etenkin oppisopimuskoulutuksen kiintiöitä lisätään. Ikääntyvän työvoiman osaamisen ajan tasalla pitämiseen, mm. tietoteknisen osaamisen vahvistamiseen, rakennetaan helposti saavutettavissa olevia kouluttautumiskanavia ja välineitä.*

*Koulutuksen keskeyttäminen kääntyy laskuun, kun kehitetään Uudenmaan oppilaitosten yhteinen verkosto opiskelijoiden psykososiaalisten ongelmien hoitamiseksi ja opintojen ohjauksen tehostamiseksi.*

*Työvoimatarpeen turvaamiseksi kehitetään ulkomaalaistaustaisille opiskelijoille uusia menetelmiä harjoittelupaikkojen saamiseksi. Suomen kielen/ruotsin kielen koulutukselle saadaan aikaan jatkumo ja tarjolla tulee olemaan myös erikseen suunnattua kielikoulutusta kuten korkea-asteen koulutukseen valmentavia kielikursseja.*

### **Vahvat osaamisketjut (TL 1)**

Tehokkain tapa vahvistaa maakunnan kilpailukykyä on edistää uusien työpaikkojen syntymistä. Koska työvoimakustannuksilla ei voida kilpailla halpatyövoimaa käyttävien

maiden kanssa, on kilpailtava työn laadulla ja kehitettävä uusia tuotteita. Siinä kilpailussa osaamisella on iso tehtävä. Osaamista korostetaan myös Uudenmaan elinkeinostrategioissa, joissa Uudenmaan huippualoiksi on nimetty luovat alat (taide, muotoilu, kulttuurituotanto, viestintä), palvelut, hyvinvointisektori ja ympäristö. Huippuunsa vietyä osaamista tarvitaan muillakin koulutusasteilla kuin korkeakouluissa. Mm. käden taitojen tulee olla huipputasoa, jotta tuotteet menestyvät kovassa kansainvälisessä kilpailussa. Samoin palvelujen laadun on oltava korkea, jos tavoitellaan palvelujen kehittämistä vientituotteiksi.

Uusien työpaikkojen aikaansaaminen vaatii panostamista tulevaisuuden kasvualojen tutkimukseen ja eri alojen keskinäiseen verkottumiseen sekä tiiviitä elinkeinoelämäyhteyksiä, sillä innovaatiot syntyvät paljolti eri osaamisalojen rajapinnassa. Korkea osaaminen ei yksin johda uusien työpaikkojen syntyyn, vaan se vaatii tuekseen liiketoimintaosaamista.

Yhtä toimialaa koskeva ammatillinen toisen asteen koulutus, korkea-asteen koulutus, tutkimus sekä yrityksissä oleva osaaminen muodostavat osaamisketjun. Tarkastelemalla yhdessä sen ketjun toimivuutta saadaan selville ketjun vahvuudet, heikot lenkit, päällekkäisyydet, maakunnan erityistarpeet sekä ne uudet tutkimustarpeet, joita yritykset tarvitsevat kehittyäkseen. Osaamisketjuissa voidaan myös huomioida toimialojen rajapinnat ja vuorovaikutustarpeet toimialojen välillä. Toimijoiden yhteinen osallistuminen tarkasteluun tuo kaikille osapuolille tietoa toimintaympäristöstä ja toiminnan kehittämismahdollisuuksista. Sen odotetaan tuovan myös uusia innovaatioita ja osaamisvientituotteita.

#### **Kärkihanke / hankekokonaisuus**

- Maakunnallisen, kaikki koulutusasteet, tutkimustoiminnan sekä ko. toimialan työelämän käsittävän osaamisketjun rakentaminen yhdelle palvelutoimialalle ja yhdelle tuotannolliselle toimialalle.

Toimialoista päätetään myöhemmin yhdessä eri koulutustahojen ja elinkeinoelämän kanssa. Tavoitteena on löytää toimialat, joilla on Uudellamaalla koulutusta kaikilla koulutusasteilla, tutkimustoimintaa ja elinkeinotoimintaa. Mahdollisiksi palvelualoiksi on esitetty mm. logistiikkaa, hoivapalveluja, osaamisintensiivisiä palveluja, rahoituspalveluja. Tuotannollisiksi aloiksi on ollut esillä mm. hyvinvointitekniikka ja rakentaminen.

Toteuttajatahot: Palvelualojen osaamisketju: mahdollisesti ammattikorkeakoulu(t).  
Tuotannollisen alan osaamisketju: mahdollisesti ammattikorkeakoulu(t) + Helsingin seudun kauppakamari.

Rahoitus: *ESR Painopiste 3/ tavoite 4. Vaihtoehtoisesti EAKR -rahoitusta.*

## **Turvataan osaavan työvoiman saatavuus (TL 2)**

Korkea työllisyys on elinvoimaisen maakunnan perusedellytys ja yritykset edellyttävät sijoittumispäätöksiä tehdessään, että osaavaa työvoimaa on saatavilla. Osaavan työvoiman riittävyden turvaaminen on kuitenkin haastavaa, sillä elinkeinoelämä on jatkuvassa muutostilassa. Osa muutoksista on seurausta globalisaatiosta, omistusten siirtymisestä ulkomaille ja ulkomaisten yritysten etabloitumisesta Suomeen. Osaamista vaativia työpaikkoja samoin kuin tutkimus- ja tuotekehittelytyötä siirtyy halvan työvoiman maihin. Osa muutoksista taas johtuu tietotekniikan käyttöönotosta rutiinitöiden korvaajana sekä koneiden ja laitteiden toimintojen ohjaajana.

Muutokset ovat tuoneet koulutukseen uusia vaatimuksia mm. kielitaidon, kulttuurien ymmärtämisen, teknisen osaamisen ja yhteistyövalmiuksien suhteen. Ne myös merkitsevät ammattinimikkeiden ja niiden sisältämien osaamisvaatimusten muuttumista ja uusien nimikkeiden syntymistä. Jatkuvaan muutokseen voidaan vastata vain huolehtimalla työssä olevan vanhenevan henkilöstön osaamisesta ts. kohdentamalla työvoimakoulutusta myös työssä oleviin sekä lisäämällä jatko- ja täydennyskoulutusta. Noste-ohjelmalla onkin pystytty kohottamaan aikuisväestön koulutustasoa, mutta edelleen tarvitaan erityistoimenpiteitä normaalin aikuiskoulutuksen rinnalle, jotta osaamisen haasteista pystytään selviämään.

Työmarkkinoille tulevien uusien työntekijöiden määrä on vähenemässä, sillä suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen osuu samaan aikaan kun nuorisoikäluokat alkavat pienentyä. Keinoja on etsitty eläkeiän nostamisesta, ulkomaalaisten houkuttelemisesta maahan sekä työttömien ammatillisesta ja sosiaalisesta kuntouttamisesta aktiiviksi työvoimaksi. Ongelmaan ei ole selkeää ratkaisua. Suurin työvoimareservi Uudellamaalla on 60 000 työttömässä työnhakijassa, joista noin puolet on vaikeasti työllistettäviä. Maan sisäinen muuttoliike on ehtymään päin eikä ulkomaalaiseen työvoimaankaan voida suuressa määrin turvautua, sillä myös lähialueet kärsivät työvoimapulasta. Eläkeiän nostaminen taas edellyttää, että vanhenevan työvoiman työkyky ja taidot – varsinkin atk- taidot - pidetään ajan tasalla. Lisä- ja täydennyskoulutukseen on halukkuutta työssä olevan väestön keskuudessa, mutta koulutuspaikoista mm. oppisopimuskoulutuksen lisäkoulutuspaikoista on suuri puute. Olemassa olevia järjestelmiä kuten vuorotteluvapaata ja työkiertoa hyödyntämällä voidaan jossakin määrin löytää helpotusta työvoimapula-aloille ja lisätä samalla työssä jaksamista. Niiden käyttöä rajoittavat kuitenkin sijaisuuskysymykset, pätevyysvaatimukset, tukipolitiikka ym. Osaavan työvoiman riittävyteen on etsittävä ratkaisuja myös koulutuksen keinoin

Työmarkkinoille tuleva uusi työvoima ei aina laadullisesti vastaa kysyntää. Viime vuosina Uudenmaan avoimet työpaikat ovat painottuneet ammatillista perustutkintoa vaativiin tehtäviin, mutta nuoret suosivat valinnoissaan lukioväylää ja sen seurauksena korkeakoulutusta. Ammatillisen peruskoulutuksen suosio tosin kääntyi v. 2004 nousuun, mutta on edelleen liian alhainen työvoimakysyntään nähden. Sen suosion lisäämiseksi tulee lisätä työelämäntuntemusta nuorten, heidän vanhempiansa ja peruskoulun opettajien

keskuudessa. Lyhyellä aikavälillä tarvittaisiin toimijoiden yhteistyön tiivistämistä maakunnassa.

### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- **Pilottihanke ikääntyvän työvoiman osaamisen ajan tasalla pitämiseksi ja työssä jaksamisen turvaamiseksi.** Hanke voi painottua esim. kaikkien saatavissa olevan verkko-opiskeluaineiston kehittämiseen tai kehittämään esimies- ja johtamistaitoja ikääntyvälle työvoimalle.  
Toteuttajatahot: Mahdollisesti Helsingin seudun kauppakamari, aikuisoppilaitos työmarkkinajärjestöt.  
Rahoitus: *ESR painopiste 2/tavoite 1. Vaihtoehtoisesti ESR painopiste 1/tavoite2. Tai vaihtoehtoisesti EAKR –rahoitusta.*
- **Työllistävät alat tutuiksi.** Ammatillisen peruskoulutuksen suosion lisäämishanke. Aiemmistä hankkeista saatuja hyviä kokemuksia hyödyntävä hanke, joka on suunnattu niille koulutusaloille, joihin ei haeta opiskelemaan työelämän tarpeita vastaavasti.  
Vastuutaho: Jokin ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä.  
Rahoitus: *ESR Painopiste 3/ Tavoite 1. Mahdollisesti TE –keskus, Maakunnan kehittämisraha.*
- **Korkea-asteen oppisopimuspilotoinnit** osaamisintensiivisten alojen työvoiman kehittämisessä.  
Vastuutaho: Helia, mahdollisesti muita korkeakouluja sekä työelämän edustajia.  
Rahoitus: *ESR Painopiste 3/ Tavoite 1. Mahdollisesti TE –keskus.*

### **Edunvalvonta**

- Huolehditaan ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkojen riittävydestä
- Oppisopimuskoulutuksen lisäkoulutuspaikkojen kiintiötä on kasvatettava Uudellamaalla
- Työelämän kehittämisohjelmia on saatava nykyistä enemmän kohdennettua Uudellemaalle, jossa työvoimaa on määrällisesti eniten.

### **Varmistetaan opintojen loppuun suorittaminen (TL 3)**

Hyvä varhais- ja perusopetus on se kivijalka, jolle myöhempi koulutus rakennetaan. Siksi perusopetus on hoidettava laadukkaasti, ja jo siinä vaiheessa on huomioitava väliinputoajat, joilla on suuri vaara syrjäytyä. Syrjäytymisriskiä voidaan vähentää mm. varhaisella ongelmiin puuttumisella mm varmistamalla riittävät tukitoimet, tasokkaalla erityisopetuksella. Sen tarve onkin kasvanut sekä Uudenmaan suomen- että ruotsinkielisissä kouluissa niin nopeasti, ettei päteviä opettajia ole riittävästi tarjolla.

Nuorten mahdollisuuksia ottaa vastuu omasta elämästään vahvistetaan jo sillä, että jokaiselle nuorelle varmistetaan peruskoulun jälkeinen jatko-opiskelupaikka. Siihen

tavoitteeseen pääseminen edellyttää toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen lisäämistä Uudellamaalla. Opetusministeriön suunnitelmissa on lisätä Uudellemaalle koulutuspaikkoja, mutta lähivuosina niitä ei vielä ole käytettävissä. Nyt noin 60 % peruskoulun päättäneistä siirtyy lukioon, noin 30 % ammatilliseen oppilaitokseen ja vajaa 10 % jää koulutuksen ulkopuolelle. Heistä noin puolet jatkaa kymppiluokalla, osa jatkaa myöhemmin, osa siirtyy suoraan työelämään ja osa syrjäytyy. Tarvittaisiin järjestelmä, joka huolehtisi siitä, etteivät nuoret pääse koulussa tai koulutuksen nivelvaiheessa jäämään väliinputoajiksi. Tarjolla tuleekin olla monenlaisia vaihtoehtoisia opiskelumuotoja ja tukitoimia erilaisille ihmisille.

Merkittäväksi ongelmaksi on muodostunut opintojen keskeyttäminen silloin, kun opiskelija ei siirry työpaikkaan taikka toiseen koulutukseen. Keskeyttäminen on menetys sekä opiskelijalle itselleen, oppilaitokselle että koko yhteiskunnalle. Se on yleistä niin ammatillisessa peruskoulutuksessa kuin korkeakouluissakin ja ilmiön taustalla on sekä oppimisvaikeuksia että erityisesti käyttäytymiseen ja sosiaaliseen elämään liittyviä ongelmia. Sosiaalisten taitojen kuntoon saattaminen on myös edellytyksenä työllistymiselle valmistumisen jälkeen. Uudellamaalla tarvitaan opiskelijoiden sosiaalisten taitojen vahvistamista kaikilla koulutusasteilla sekä opintojen ohjauksen kehittämistä.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- **Sateenvarjohanke:** verkoston rakentaminen opiskelijoiden psykososiaalisten ongelmien hoitamiseksi. Eri koulutustasoilla toteutettujen kokeilujen pohjalta rakennettu palveluverkosto opiskelijoiden käyttäytymis- ja sosiaalisten ongelmien hoitamiseksi ja opintojen ohjauksen kehittämiseksi.  
Toteuttajatahot: Eri asteisten oppilaitosten yhteishanke, mahdollisesti kuntia mukana hankkeessa.  
Rahoitus: *ESR Painopiste 2 / tavoite. Mahdollisesti STAKES , OPH*
- **Työpajakoulutuksen kehittäminen astinlaudaksi ammatilliseen koulutukseen.**  
Toteuttajataho: Ammatillisen peruskoulutuksen edustaja, kunnat, OPH.  
Rahoitus: *ESR 3/1. Mahdollisesti OPH?*

#### **Edunvalvonta**

- **Erytisopettajakoulutuksen lisääminen**

#### **Ulkomaalaistaustaiset asukkaat osaksi Uudenmaan työvoimaa (TL 4)**

Ulkomaalaistaustaisista henkilöistä osa on niitä, jotka ovat tulleet Suomeen oma-aloitteisesti, pakolaisina, avioliiton kautta, opiskelemaan tms. Osa taas on tietoisesti rekrytoitu Suomeen joko työvoimapolitiittisin perustein työvoimapulasta kärsiville aloille taikka huippuosaamisen perusteella korkeakoulun tai yrityksen palvelukseen. Huippuosaajien tulo maakuntaan lisääntyy, sillä vain yksi prosentti uudesta



tutkimustiedosta tuotetaan Suomessa, jolloin uusien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen vaatii ulkomailla tuotetun tiedon hankkimista, soveltamista ja niiden myötä yhteistyöhankkeita ulkomaisten kumppanien kanssa. Yleensä huippuosaajat viipyvät Suomessa vain määräajan. Maahanmuuton lisääntymiseen - riippumatta maahanmuuton perusteista - onkin varauduttava vahvistamalla kansainvälistä koulutustarjontaa kaikilla koulutustasoilla sekä lisäämällä opetuksen sisältöön kansainvälisyys -teemaa.

Vaikeudet Suomeen muuttaneiden kotouttamisessa kilpistyvät kahteen tekijään: suomen kielen / ruotsin kielen taidon puutteeseen ja työllistymiseen. Kielikoulutusta Uudellamaalla on tarjolla melko runsaasti muttei systemaattisesti organisoituna jatkumona. Toisaalta huippuosaajien ja korkeakouluopiskelijoiden on mahdollista toimia englannin kielellä, jolloin kotoutuminen jää heikoksi ja paluu kotimaahan opiskelun tai työprojektin päätyttyä luontevaksi vaihtoehdoksi.

Työelämässä edellytetään auttavaa suomen kielen taitoa. Hyvästä kielitaidosta ei ole hyötyä, ellei löydy työharjoittelupaikkoja ja sitä kautta pääsyä työmarkkinoille. Kyse on paljolti yrittäjien asenteista ja tiedon puutteesta. Nyt maahanmuuttajat toimivat usein harmailla työmarkkinoilla. Työvoimapulasta kärsivät alat ottavat herkemmin myös maahanmuuttajia, mutta maahanmuuttajat tarvitsevat jonkin verran enemmän valmennusta, johon työvoimapula-aloilla taas ei ole aikaa. Maahanmuuttajien työllistymistä laillisille työmarkkinoille tulisi parantaa uusien kokeiluin mm. harjoittelupaikkoja järjestämällä ja työvalmentajatoimintaa kehittämällä.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Työssäoppimisen paikkoja maahanmuuttajille. Eriasteisten oppilaitosten ja työelämän yhteishanke tavoitteena kynnyksen alentaminen ulkomaalaistaustaisen henkilön ottamiselle työharjoitteluun. Hanke sisältää tukipalvelujen järjestämistä ja asenteisiin vaikuttamista.  
Toteuttajatahot: Mahdollisesti Helsingin seudun kauppakamari, oppilaitoksia.  
Rahoitus: *ESR Painopiste 3/ tavoite 1.* Mahdollisesti TE -keskus.
- Korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajien osaamisen todentamiseen tarkoitetut näyttökokeet.  
Toteuttajatahot: DIAK-ammattikorkeakoulu yhteistyössä muiden korkeakoulujen, OPH:n ja TE -keskuksen kanssa.  
Rahoitus: *ESR Painopiste 3/ tavoite 2. TE -keskus, OPH.*
- Jatkumo maahanmuuttajien kielikoulutukselle. Hankkeessa selvitetään Uudellamaalla tarjolla oleva eri tasoinen maahanmuuttajien kielikoulutus ja kehitetään sen pohjalta järjestelmä, jolla saadaan sille jatkumo. Samalla selvitetään eri toimijoiden työnjakoa mm. maahanmuuttaja-aikuisten luku- ja kirjoitustaidon opettamisessa.  
Toteuttajatahot: DIAK -ammattikorkeakoulu yhteistyössä muiden maahanmuuttajien kielikoulutusta järjestävien tahojen kanssa.  
Rahoitus: *ESR Painopiste 3 / tavoite 1. Maakunnan kehittämisraha.*

## Hyvinvoinnin kehittäminen

*Uudellamaalla hyvinvointipalvelut tuotetaan innovatiivisesti ja asiakaslähtöisesti siten, että ihmisten elämänlaatu on kansainvälistä huippua.*

Hyvinvointipalveluilla tarkoitetaan tässä OECD:n vuoden 2000 määrittelyn mukaisesti sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluja kuitenkin siten, että koulutuspalveluja käsitellään maakuntaohjelman edellisessä jaksossa.

Ihmisen hyvinvointi on kokonaisvaltainen kokemus, johon kuuluu tyytyväisyys elämään ja työhön sekä oman itsensä hyväksyminen. Hyvinvointi syntyy ihmisten omissa elinympäristöissä ja sosiaalisissa verkostoissa. Tämän vuoksi on vaikutettava ihmisten elinympäristöön, vahvistettava yhteisöjen toimivuutta sekä ehkäistävä syrjäytymistä ja edistettävä osallistumista.

Hyvinvointipalveluiden tärkeimmäksi tavoitteeksi on nostettava niiden vaikuttavuus saatavuuden ohella. Sekä käsitteellisesti että tosiasiallisesti toiminnassa tarpeet ja halut on pystyttävä erottamaan toisistaan. Yhtä tärkeää palveluiden saatavuuden kanssa on ammattitaitoisen avun saaminen ja omatoiminen selviäminen. Ihmisten hyvinvointi ei lisääny vain palveluita lisäämällä.

Korkeatasoiset hyvinvointipalvelut ja riittävä sosiaaliturva ovat alueen menestyksen kannalta yksi merkittävimmistä tekijöistä. Asukkaat, yritykset ja yritysten henkilöstö arvostavat hyvinvointipalveluiden korkeaa tasoa ja saatavuutta.

Alueellisella ikärakenteella on keskeinen merkitys sosiaali- ja terveystalouteen; mitä enemmän väestö keskittyy ja mitä suuremmiksi alueiden ikärakenne-erot kasvavat sitä vaikeampaa on palveluiden organisointi ja rahoitus. Uudellamaalla on tällä hetkellä kasvumaakuntana suotuisa ikärakenne. Tarkasteltaessa vuoden 2030 tilannetta vanhusten määrä lisääntyy eniten Uudellamaalla, jossa 65-74 -vuotiaiden määrä kaksinkertaistuu ja yli 75-vuotiaiden määrä lähes kolminkertaistuu nykymäärään verrattuna. Vaikka heidän lukumääränsä lisääntyy huomattavasti, heidän osuutensa maakunnan asukkaista pysyy keskimääräistä alhaisempana. Syynä tähän on suuri väestönkasvu. Jatkuvan muuttovoiton seurauksena maakunnallinen väestön painopiste pysyy parhaassa työiässä olevissa ja lapsia syntyy edelleen paljon. Työikäisten määrä on tällöin nykyistä suurempi vain Uudellamaalla. Toisaalta maakunnan sisällä väestökehityksessä on suuria eroja.

Uudenmaan osuus koko maan ikäriippuvaisten kustannusten noususta on melkein puolet. Toisaalta Uudellamaalla on jatkossakin suuri joukko hyvin toimeentulevia ikäihmisiä, jotka käyttävät, mutta samalla rahoittavat itse hyvinvointipalveluitaan.

Uudellemaalle ja erityisesti pääkaupunkiseudulle keskittyy kaupungistumiselle tyypillisiä sosiaalisia ongelmia. Pitkäaikaistyöttömien, asunnottomien, toimeentulotuen, lastensuojelun, mielenterveys- ja päihdehuollon asiakkaiden määrä on suuri. Tämä

merkitsee tarvetta ryhtyä syrjäytymistä ehkäiseviin ja sosiaalisia ongelmia vähentäviin toimiin. Seudulle on tyypillistä myös huono-osaisuuden periytyminen sukupolvelta toiselle.

Tulevaisuuden suuria haasteita ovat segregaaation ja asuinalueiden haitallisen erilaistumisen kehityksen suunnan muuttaminen ja panostaminen yhä enemmän ennalta ehkäisyyn, sektorirajat ylittävään yhteistyöhön, kumppanuuteen sekä ihmisten voimaannuttamiseen ja tahtoon menestyä. Uudellamaalla tarvitaan aktiivista, sektorirajat ylittävää hyvinvointipolitiikkaa. Edellä mainittujen haasteiden ratkaisemista vaikeuttaa ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus. Tulevaisuudessa määrällisesti eniten työvoimaa tarvitaan Uudellamaalla, koska ikä on keskeisimpiä sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttöön vaikuttavista tekijöistä. Ikärakenteen ohella sosio-ekonomiset tekijät vaikuttavat palveluiden käyttöön tai käyttämättömyyteen. Kelpoisuusehdot täyttävästä pysyvästä henkilöstöstä ja tilapäisistä sijaisista on jo nyt pulaa. Ikärakenteen vanhenemisen johdosta työvoima on myös vähenemässä lähivuosina.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on keskeinen osa paikallista hyvinvointipolitiikan toteuttamista sekä kuntien turvallisuutta ja elinvoimaa. Ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäminen ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy onnistuu parhaiten silloin, kun se on lähtökohtana kaikessa muussakin toiminnassa. Paikallisella tasolla toteutettavaan hyvinvointipolitiikkaan sisältyy ehkäisevien ja korjaavien sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi keskeisesti muut julkiset palvelut kuten opetus-, liikunta, kulttuuri-, nuoriso- ja muu vapaa-ajantoimi. Hyvät palvelut toteuttajatahoista riippumatta edistävät yhteiskuntarauhan säilymistä ja lisäävät vakautta.

#### **Tavoitteet ohjelmakaudelle 2007-2010**

- *Yhteisöllisyyden ja kumppanuuden vahvistaminen yksilön terveyden edistämiseksi ja sosiaalisen pääoman lisäämiseksi.*
- *Painopisteen asettaminen ennaltaehkäisevään työhön hyvinvoinnin lisäämiseksi.*
- *Ammattitaitoisella ja riittävällä työvoimalla tuotettavat hyvinvointipalvelut, jotka perustuvat kestäväan kehitykseen ja luovat koko alueelle ja elinkeinoelämälle kilpailukykyiset toimintaedellytykset.*
- *Palvelurakenteen uudistaminen asiakaslähtöisesti sekä tietoteknologian ja innovatiivisuuden hyväksikäyttö hyvinvointipalveluiden tuottamisessa kustannustehokkaasti.*

#### **Yhteisöllisyyden ja kumppanuuden vahvistaminen (TL 1)**

Hyvinvoinnin edistämisessä julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on edelleen keskeisin asema. Korkeakouluilla, järjestöillä ja yrityksillä on merkittävä rooli monien palveluiden tuottamisessa ja kehittämisessä. Lääketieteen sekä tieto- että viestintäteknologian integroivan tutkimusalan merkitys on kasvanut nopeasti. Kuntien keskinäistä sekä kuntien, yritysten, yliopistojen, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen välistä

yhteistyötä lisäämällä ja kehittämällä voidaan erityisosaaminen ja tuotekehitys saada parhaiten palvelemaan kaikkia alueen asukkaita.

Yksi hyvinvoinnin edistämisen kulmakivistä on yhteisöllisyyden vahvistaminen. Palveluiden järjestämisen ohella eri sektorien kumppanuuteen perustuva yhteistyö ja hyvinvoinnin edistämisen vaikutukset näkyvät yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan terveytenä ja hyvinvointina.

Hyvinvointipalveluita, hyvinvointia ja niiden hintaa ei tule tarkastella vain vuoden tai vuosineljänneksen jaksoina. Hyvinvointi toteutuu parhaiten elinikäisen osallisuuden kautta. Siksi tarvitaan aktiivista, sektorirajat ylittävää politiikkaa, jolla ylitetään viranomaisrajat, kuntarajat sekä muut rajat, jotka hankaloittavat alueen ihmisten hyvinvoinnin toteutumista. Uudellamaalla onkin rakennettava aitoa kumppanuutta julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välille. Uudellamaalla tarvitaan kunnalliseen demokratiaan perustuvaa paikallista hyvinvointipolitiikkaa, joka vastaa paikallisiin tarpeisiin

Uudenmaan yksi erityispiirre on maahanmuuttajien suuri määrä verrattuna muuhun maahan. Puolet maahanmuuttajista asuu tällä hetkellä Uudellamaalla. Keskeistä heidän kotoutumisessaan on kielen oppiminen, yhteiskunnan pelisääntöjen omaksuminen ja maahanmuuttajien vastuun ottaminen uudesta elämäntilanteestaan. Julkisten palvelujen tulee edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Alueen tulevaisuuden kannalta tärkeää on osata hyödyntää eri kulttuurien tuomat hyvät puolet ja hoitaa tahdikkaasti ne erilaisuuden piirteet, jotka eivät sovi suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään.

Alueella tulee panostaa maahanmuuttajanuoriin, jotka selviytyvät (ja myös valitettavasti syrjäytyvät) koulutuksen kautta. Perheen ja yhteisöjen vastuunkantoa nuoristaan on vahvistettava. Tarvitaan uudenlaisia vuoropuhelun muotoja kodin ja koulun, nuorisotoimen, lastensuojelun, maahanmuuttajien yhteisöjen ja edustajien kanssa.

Uusimaa on muuttumassa aidosti kansainväliseksi toimintaympäristöksi, jossa tarvitaan kansainvälisiä osaajia ja otetaan huomioon väestön monikulttuurisuus. Haasteena on kehittää ja monipuolistaa palvelutuotantoa niin, että jokaiselle kuntalaiselle syntyperästä riippumatta järjestetään ko. kulttuurin arvoja tuntien hänelle kuuluvat palvelut. Alueen on panostettava sektorit ylittävään yhteistyöhön, metropolivahvuuksien – kuten kulttuurin, kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden – hyödyntämiseen sosiaalisten rasiusten kompensoimiseksi.

Toimenpiteitä ohjelmakauden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat: organisaatio- ja toimialakohtaisten rajojen madaltaminen tai poistaminen; tutkimuksen, elinkeinotoiminnan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön lisääminen ja yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen; eri toimijoiden sosiaalisen pääoman kartuttamiseen ja hyödyntämiseen panostaminen; kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden juurruttaminen olemassa olevien vähemmistöjen yhteisöllisyydshallien mukaisesti; maahanmuuttajien todellisen osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen; maahanmuuttajien työllistymisen

edistäminen mm. oppisopimuskoulutusta edelleen kehittämällä sekä ihmisen omatoimisuuden ja elämänhallinnan tukeminen elämäntilanteeseen sopivin keinoin.

### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Verkostoyhteistyön kehittäminen ja matalan kynnyksen palveluiden sekä pysyvien yhteistyörakenteiden luominen/Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry
- Yhteisvastuullisen maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuuspolitiikan juurruttaminen pysyväksi toiminnaksi/Uudenmaan TE -keskus

### **Painopisteen asettaminen ennaltaehkäisevään työhön (TL 2)**

Ennaltaehkäisy on kustannustehokkainta ja eettisesti kestäväntä sosiaali- ja terveyspalvelupolitiikkaa. Ehkäisevää työtä on myös sairauksien sekundaaripreventio, jolla ehkäistään tehokkaalla, aktiivisella varhaisella hoidolla sairauden pitkittymistä ja muiden liitännäissairauksien ilmentymistä. Sairauden hoidon ja ehkäisyn raja on häilyvä.

Sosiaalisesti kestävä kehityksen periaatteen omaksumisen ja juurruttamisen kannalta on tärkeää turvattomuuteen liittyvien riskien sekä terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien tunnistaminen, varhainen havaitseminen ja ehkäiseminen. Hyvinvointipolitiikan tulisi muotoutua siten, että inhimilliset, sosiaaliset ja taloudelliset hyödyt ja kustannukset arvioidaan ennakolta kokonaisvaltaisesti. Tämä edellyttää laajaa monialaista sektorirajat ylittävää yhteistyötä.

Monien syrjäytyneiden ihmisten elämäntilanteelle on leimallista ihmissuhteiden epävakausta tai suoranainen yksinäisyys, hallitsematon päihteiden käyttö, mielenterveyden ja muunkin terveyden ongelmat ja piittaamattomuus yhteiskunnan normeista tai niiden suoranainen uhmaaminen rikollisina tekoina. Syrjäytymisen ehkäisemisessä ja vähentämisessä erilaisilla köyhyysohjelmilla on tärkeä merkitys. Nyt tarvitaan paikallisiin ja alueellisiin olosuhteisiin ankkuroituvaa syrjäytymisen torjunnan ohjelmaa, joka myös antaa toiminnalle jatkuvuutta.

Havaittujen perheongelmien esille ottamista ja perheen tukemista neuvoloissa vaikeuttaa aikapula ja sopivien palveluiden puute. Perheiden tukitarpeet liittyvät vanhemmuuteen, lasten hoitoon ja kasvatukseen, parisuhteeseen ja erilaisiin sosiaalisiin ja terveydellisiin kysymyksiin. Eettisesti arveluttavaksi koetaan tilanne, jossa ongelmat osoitetaan, mutta niihin ei voida tarjota hoitoa ja tukea.

Ennaltaehkäisy onnistuu parhaiten silloin, kun yksityiset kansalaiset ja eri yhteiskunnan sektorit toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa yhdessä sosiaalisen pääoman lisäämiseksi. Terveet elintavat opitaan lapsuudessa aikuisten toimiessa malleina. Kansantautien ehkäisyllä saavutetaan myös merkittävää kustannusvaikuttavuutta.

Liikunta, ulkoilu ja muu omaehtoinen toiminta sekä kulttuurin harrastaminen ja kulttuuripalvelujen käyttö vaikuttavat myönteisesti ja ennakoivasti kaiken ikäisten ihmisten

terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Ne ovat osa ehkäisevää terveydenhuoltoa ja vähentävät sairastavuutta.

Toimenpiteitä ohjelmakauden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat: hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen roolin vahvistaminen; sosioekonomisten ja koulutuksellisten erojen kaventaminen panostamalla erityisesti kaikkein heikoimpiin; ympäristön sosiaalisten ongelmien kuten yksinäisyyden, turvattomuuden, väkivallan ja eriarvoisuuden tunnistaminen ja varhaisen puutumisen menetelmien käyttöönotto; matalan kynnyksen palveluiden ja järjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen; varhaisen tunnistamisen (vartu) projektien (OPH, OPM) laajempi käyttöönotto; nuorten syrjäytymiskiirteen katkaiseminen yksilöllisin aktivointitoimin; edellytysten luominen vanhusten kotona asumiselle ja omaishoidolle; riittävien resurssien turvaaminen kouluterveydenhuoltoon sekä terveiden elintapojen ja erityisesti päihteettömyyden merkityksen korostaminen.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- "Kiinni elämään" - ennaltaehkäistä nuorten jättäytymistä toimeentulotuen varaan/ Vantaan kaupunki
- "Elämää vuosiin" – aktivoita ikäihmisiä yksinäisyydestä pois/Espoon kaupunki
- Varhaiseen tukeen painottuva perhetyö/Väestöliitto

#### **Laaja-alainen ja vastuullinen hyvinvointi ammattitaitoisella ja riittävällä työvoimalla (TL 3)**

Voimakas työpaikkakeskittymä Uudellemaalle merkitsee sitä, että alueen oma työvoima ei riitä täyttämään työpaikkoja, vaan maakunnan julkisen sektorin palvelutuotanto ja elinkeinoelämä tarvitsee työntekijöitä myös muualta maasta ja tämän lisäksi maahanmuuttoa. Uudenmaan työpaikkakasvun jatkuminen entisenlaisena törmää työvoiman saatavuuteen.

Työvoiman saanti Uudellemaalle muualta maasta muuttovoittona ja pendelöintinä on vaikeaa sitten, kun työvoiman kysyntä kasvaa poistumasta johtuen myös työvoimaa luovuttavilla alueilla. Asumisen kalleus erityisesti pääkaupunkiseudulla voimistaa tätä kehitystä. Erityistä huolta alueella on ja tulee olemaan henkilöstön saatavuudessa vanhusten hoito-, hoiva- ja huolenpitopalveluihin. Henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden ongelmiin yhdistyy huoli henkilöstön jaksamisesta.

Oleellinen tekijä sosiaali- ja terveysalojen vetovoimaisuuden kannalta on palkkauksen jälkeensä jääneisyyden korjaaminen, uramahdollisuuksien rakentuminen ja työn sisällöllinen kehittäminen. Koulutettua sosiaali- ja erityisesti terveydenhuollon työvoimaa on, mutta he ovat hakeutuneet muihin työtehtäviin. Suuri haaste onkin saada heidät työhön terveydenhuoltoon. Kunnissa tulisi tehdä toimia henkilöstön pysyvyyden ja jaksamisen vahvistamiseksi. Tällaisia toimia ovat tilapäisten työsuhteiden vakinaistaminen,

palkkauksen tarkistaminen ja koulutuksen ja työhajauksen lisääminen. Työ- ja vastuunjakoja eri henkilöstöryhmien välillä olisi edelleen kehitettävä.

Vuokratyövoiman käyttö terveydenhuollossa nostaa terveydenhuollon kustannuksia merkittävästi ja tuottaa haitallista lyhytaikaisuutta potilassuhteissa ja vaarantaa sitä kautta hoidon laatua ja rapauttaa koko terveydenhuoltoa. Tällä hetkellä tehdään verovaroin kuntien vaikealla henkilöstötilanteella laajamittaista liiketoimintaa verovaroin.

Kansalaisten omien edellytysten ja vastuunoton vahvistamista on tuettava heidän oman hyvinvointinsa ja terveytensä edistämiseksi. Vertaistuellalla ja ihmisiä vastuuttavilla yhteistoimintamuodoilla on keskeinen merkitys ongelmien myönteisessä ratkaisuprosessissa.

Vaatimukset ammatillisen osaamisen lisäämisestä ja työelämän tarpeiden mukaisesta koulutautumisesta kasvavat. Tämä edellyttää sekä henkilöstöltä, organisaatiolta että johtamisjärjestelmiltä jatkuvaa toimintakulttuurin kehittämistä. Lisäksi työn ja perheen yhteensovittaminen tulee entistä tärkeämmäksi, sillä naisten runsas työllistyminen vain määräaikaisiin työsuhteisiin alkaa näkyä syntyvyudessa. Tilanteen muuttaminen edellyttää tietoisia toimia paitsi perhe-, työ- ja tasa-arvopolitiikassa myös erityisesti työpaikoilla. Ansiotulot kohdentuvat epätasaisesti pienten lasten ja yksinhuoltajien perheisiin. Tällöin näiden perheiden köyhyyden ja tuloerojen kasvu tuo hyvinvointipalveluihin ja toimeentuloon uusia haasteita.

Toimenpiteitä ohjelmakauden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat: hyvinvointipolitiikan vaikutusten arviointi ja arvioinnin kehittämien; kestävän kehityksen mukaisten toimintatapojen käyttöönoton lisääminen; uusien työaikamallien, toimintatapojen ja johtamisen mallien käyttöönotto työn, opiskelun ja perheen yhteensovittamisessa; työhyvinvoinnista huolehtiminen ja koulutusmahdollisuuksien turvaaminen sekä asuinympäristön viihtyisyydestä huolehtiminen ja riittävän monipuolisen kulttuuri- ja liikuntatarjonnan turvaaminen.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Hyvinvoinnin tekijät ja raja-aitojen poistaminen / Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Uudenmaan liitto
- Pitkäaikaistyöttömien työllistämisen edistäminen yhteisvoimin / Kunnat ja Uudenmaan TE -keskus yhdessä
- Vertaistuen ja ihmisiä vastuuttavien yhteistoimintamuotojen kehittäminen / Järjestöt esim. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

#### **Palvelurakenteiden uudistaminen asiakaslähtöisesti ja innovatiivisesti (TL 4)**

Toimiva palvelujärjestelmä ylläpitää sosiaalista eheyttä. Kasvavat palvelutarpeet ja tehokkuusvaatimukset edellyttävät uusien ratkaisumallien etsimistä ja löytämistä hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Nykyiset kunta- ja hallinnolliset rajat ohjaavat osaoptimointiin palvelukokonaisuuden tuottavuuden ja vaikuttavuuden asemasta. Hyvinvointipalvelujen markkinat ovat melko kehittymättömät. Kuntien, yritysten ja järjestöjen väliset yhteistyömallit ovat puutteellisia ja sopimuskäytännöt kuntien ja palvelutuottajien välillä ovat kirjavia. Sopimusstandardien, palvelujen tuotteistuksen ja laatukriteerien kehittymättömyys on jarruttanut markkinoiden muodostumista hyvinvointialalle. Kustannuslaskennan ja hinnoittelun hallintaa tulee edistää, jotta palveluja voidaan tuotteistaa ja jotta palvelutuottajien välinen vertailu on mahdollista. Tuottavuuden rinnalla kustannusvaikuttavuus on myös nostettava keskeiseen asemaan.

Väestön ikääntymiseen liittyvä hoivapalvelujen kysynnän kasvu lisää työvoiman tarvetta erityisesti julkisella sektorilla mutta enenevästi yksityisen palvelutuotannon ja järjestöjen piirissä. Väestön ikääntymisestä johtuvaan palvelutarpeen kasvuun tulee varautua sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä toteutettavilla ympärivuorokautisen kotihoidon palveluilla sekä palveluasumisella ja laitoshoidolla. Vanhusten määrän kasvu luo paineita kohdentaa palvelut yhä huonokuntoisempiin. Tällöin toimintakykyä ylläpitävien palvelujen saatavuus saattaa vaarantua. Keskeistä on toimintakyvyn ylläpito, johon voidaan vaikuttaa liikunta- ja kulttuuriharrastusten avulla.

Hyvinvointipalvelujen palvelurakenteen uudistamisessa organisaatio- ja toimialakohtaisia rajoja tulee vähentää. Palvelurakenteen tulee ohjata erilaisten verkostojen ja laaja-alaisen osaamisen hyödyntämiseen. Järjestöjen matalan kynnyksen toiminta, etsivä työ, kansalais- ja ammatillisen toiminnan yhdistäminen ehkäisee usein kuntien kalliimpaa palvelutarvetta ja muodostavat puskurin kuntiin kohdistuvalle raskaammalle palvelutarpeelle.

Erikoissairaanhoidon, perusterveydenhoidon ja sosiaalihuollon kehittäminen toteutuvat parhaiten paikalliset ja alueelliset olosuhteen huomioon ottaen palveluketjun sujuvuuteen panostamalla. Erikoissairaanhoidon osaamista tulee voida hyödyntää perusterveydenhoidossa. Eri sairaaloiden kilpailu osaavista työntekijöistä, investoinneista ja potilaista saattaa johtaa kustannusten nousuun.

Hyvinvointipalvelujen tutkimus- ja kehittämistyö edellyttää jatkuvaa panostusta. Teknologisten innovaatioiden ohella myös palveluinnovaatioihin on suunnattava resursseja. Tutkimus- ja kehittämistyön on myös oltava luonteeltaan mahdollisimman käytännön läheistä ja elävän elämän tilanteisiin sovellettua. Uudenmaan osalta tulee ottaa huomioon alueen erityispiirteet, käynnissä olevat sosiaali- ja terveydenhuollon muutosprosessit sekä vaatimus välittömän ja välillisen demokratian tasapainosta sekä asiakas- ja käyttäjänäkökulman mukanaolosta.



Toimenpiteitä ohjelmakauden tavoitteiden saavuttamiseksi ovat: yhtenäisen palveluverkko- ja asiakastietojärjestelmän toteuttaminen, jotta kielelliset ja kulttuuriset tukipalvelut, erikoispalvelut, tietopalvelut sekä suunnittelu- ja tutkimustehtävät voidaan hoitaa keskitetysti ja välttää päällekkäiset investoinnit ja turhat rutiinit; alueellisesti yhtenäisten toimintamallien ja prosessien kehittäminen, jotta palveluja voidaan arvioida asiakkaan, kustannusten hallinnan, tuotantotalouden, tuottavuuden, ohjattavuuden näkökulmasta sekä palvelujen kohdentumisen kannalta; organisaatioiden kehittäminen paremmin vastaamaan henkilöstön osaamista ja olemaan yhteisönä riittävän houkutteleva; perus- ja erikoissairaanhoidon sekä sosiaalihuollon palveluketjujen kehittäminen; palvelurakenteen uudistamiseen tarvittavan rahoituksen turvaaminen ja uusien rahoitusmallien kehittäminen; henkilöstön saatavuuden turvaaminen sekä vanhustenhuollon ja psykiatrisen avohoidon sekä päihde- ja mielenterveystyön seudullisten tehtävien yhteensovittaminen terveydenhuoltoalueen toimintaan Raaseporin, Hiiden ja KUUMA –alueilla.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- UUMA –aluehankkeen jatkokehittäminen perusteena asiakaslähtöinen hoitoketju, saumattomien organisaatorajat ylittävien palveluketjujen luomisen jatkaminen ja tekniikan hyödyntäminen aluetietojärjestelmän avulla/HUS -kuntayhtymä ja kunnat
- Etelä-Suomen maakuntien InnoElli Senior-hanke/Uudenmaan liitto
- Perusterveydenhoidon ja erikoissairaanhoidon työnjaon ja integroinnin selvittäminen/ kunnat yhdessä.

#### **Aluerakenteen ja liikenteen kehittäminen**

*Aluerakenteen ja liikkumisen yhteensovittamisella varmistetaan, että ympäristö on Uudellamaalla viihtyisä sekä yhdyskuntarakenne toimiva ja ekologisesti kestävä.*

*Uusimaa profiloituu sekä kansallisesti että kansainvälisesti aktiivisen ympäristöpolitiikan maakuntana, jonka yhdyskuntarakenne on kestävä kehityksen mukainen. Alueella toimitaan aktiivisesti muun muassa ilman laadun ja Itämeren tilan parantamiseksi sekä vesi- ja jätehuollon ratkaisujen kehittämiseksi.*

Uudellemaalle on tunnusomaista voimakas väestönkasvu, joka suuntautuu erityisesti pääkaupunkiseudulle ja sen kehysalueelle. Maakunnassa on myös pienempiä kaupunkiseutuja, kyläalueita, harvaanasuttua maaseutua ja saaristoa, joissa väestömäärä jopa vähenee. Uudenmaan aluerakenne on toisaalta keskittynyt kasvukeskuksiin ja toisaalta hajaantunut kehyskuntiin ja tämä tuo erilaisia haasteita myös liikennejärjestelmän kehittämiselle.

Suuren osan Uudenmaan alueen kasvusta on pääkaupunkiseudun ohella saanut hyvien raideliikenneyhteyksien varaan tukeutuvat pääradan ja rantaradan kunnat. Tieliikenteen osuus on kuitenkin kasvanut merkittävästi, sillä joukkoliikenteen ja etenkin vaihdottomien

yhteyksien, järjestäminen alhaisemman kysynnän alueelta on vaikeaa. Auto on monilta alueilta nopein päivittäisen liikkumisen kulkumuoto. Autoistumista on lisäksi tukenut kaupallisten ja myös julkisten palveluiden keskittyminen. Lyhyet kävely- ja pyöräilymatkat ovat vähentyneet lähipalveluiden keskittymisen myötä.

Hajautuvan yhdyskuntarakenteen keskeisiä syitä ovat kohtuuhintaisten tonttien ja asuntojen puute pääkaupunkiseudulla, joka on ohjannut kasvua laajalle alueella Uudellamaalla ja naapurimaakuntiin. Asumisväljyyttä ja luonnonläheisyyttä ollaan myös valmiita hakemaan kauempaa työpaikoista. Työmatkat ovat pitkiä työpaikkojen keskittyessä yhä voimakkaasti pääkaupunkiseudulle, Helsingin keskustaan ja suurten liikenneväylien varrelle.

Tällä hetkellä joukkoliikenteen palvelutaso on etenkin pääkaupunkiseudulla hyvä. Puutteita on eniten poikittaisyhteyksissä ja joissain diagonaaliyhteyksissä koko maakunnan alueella. Yhdyskuntarakenteen hajautuminen heikentää tehokkaan joukkoliikennejärjestelmän kehittämismahdollisuuksia sekä uhkaa vähentää valtion joukkoliikennerahoitusta. Uudenmaan tieverkko on paikoin ruuhkautunut ja ruuhkaisuutta ja liikenneturvallisuusongelmia lisää kasvava transitoliikenne.

Uudellamaalla on keskeinen rooli Suomen elinkeinoelämän logistisena keskuksena. Uudellamaalla sijaitsee kansainvälinen lentoasema, jolta on Keski-Eurooppaa suuremmat yhteydet Aasiaan. Uusimaa sijaitsee myös Oslo-Tukholma-Helsinki-Pietari vyöhykkeellä sekä osana kansainvälistä Via Baltica -yhteyttä. Hanko-Rostock -yhteys on merenkululle keskeinen kilpailutekijä. Osittaista etäisyydestä aiheutuvaa kilpailukykyhaittaa voidaan kompensoida täsmällisiä ja turvallisia liikenneyhteyksiä kehittämällä. Elinkeinoelämän näkökulmasta tärkeää on paitsi tavaroiden kuljettaminen myös laajan työssäkäyntialueen työvoiman sujuvan liikkumisen turvaaminen sekä asiakkaiden toimivat liikenneyhteydet. Rautatieyhteyksistä nopea junayhteys Helsingin seudulta Pietariin sekä Transsiperianradan kehittäminen ovat tärkeitä myös Uudellamaalla.

Liikenteen aiheuttamia merkittävimpiä haittavaikutuksia Uudellamaalla ovat päästöt vesiin, ilmaan (kasvihuonekaasupäästöt ja pienhiukkaset), melu (paikoin myös tärinä) sekä liikenneonnettomuudet. Tiheä liikenneväylien ja rakennettujen alueiden verkosto pirstoo yhtenäisiä luontoalueita vaikuttaen ekologisen verkoston toiminnan lisäksi alueiden kulttuuri- ja virkistysarvoihin. Merkittävänä ympäristöriskinä ovat Suomenlahden öljykuljetukset, riskiä pitää vähentää, mutta siihen pitää myös varautua. Käytännössä maakunnan aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämisessä joudutaan etsimään tasapainoa riittävän liikennejärjestelmän toiminnallisen tason ja kohtuullisten haittavaikutusten välistä.

### **Tavoitteet ohjelmakaudelle 2007-2010**

- *Maakuntakaavan toteuttamisedellytyksiä tukevan tiedon hallintamenetelmiä kehitetään.*
- *Keskeisten kehittämisvyöhykkeiden toteuttamisen edistämiseksi tarvittavaa yhteistyötä jatketaan ja kehittämisvyöhykkeiden toteuttamisedellytyksiä selvitetään.*
- *Joukkoliikenteen kulkumuoto-osuus pidetään vähintään ennallaan.*
- *Elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuutta parannetaan.*
- *Valtion riittävä ja oikein suunnattu rahoitustaso varmistetaan sekä kehittämiss Hankkeisiin ja perusväylänpitoon että joukkoliikennepalveluiden ostoihin.*
- *Suomenlahden öljykuljetusten riskejä vähennetään*
- *Liikennemelualueella asuvien määrä pidetään vähintään ennallaan ja paikallista ilmanlaatua parannetaan.*
- *Liikenneturvallisuutta parannetaan.*

### **Eheytyvä yhdyskuntarakenne (TL 1)**

Uudellamaalla kiinnitetään erityistä huomiota toimivaan aluerakenteeseen ja eheytyvään yhdyskuntarakenteeseen. Asiaa edistetään sekä liikenteeseen että maankäyttöön kohdistuvilla toimenpiteillä. Eheyttämällä tavoitellaan asumisen, palveluiden ja työpaikkojen sijoittelua siten, että alue- ja yhdyskuntarakenne toteuttaa kestävä kehityksen periaatteita. Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää myös valtionhallinnon sitoutumista ja aktiivisia toimia resurssien ohjaamiseksi Uudenmaan kehittämiseen.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämisen kannalta keskeiset alueet ovat pääradan ja rantaradan varrella sijaitsevat kehittämisvyöhykkeet ja suunnitellun Espoo-Vihti-Lohja radan sekä Klaukkalan radan vaikutusalueet. Lisäksi kehittämistyötä pitää jatkaa Kehä IV -vyöhykkeellä ja E 18 -väylään tukeutuvalla Lohja-Salo -vyöhykkeellä. Ajankohtaista on myös Kerava-Nikkilä -radan henkilöliikenteeseen tukeutuvan maankäyttövyöhykkeen toteuttamisen edistäminen. Kaikissa kohteissa taajamarakenteen laajentaminen ja mm. uusien asemakohtien suunnittelu edellyttää maakuntakaava yksityiskohtaisempaa kuntien ja maakuntien välistä suunnitteluyhteistyötä, jotta näiden alueiden kehittämiselle ei aseta esteitä nykyisellä rakentamisella. Suunnitteluyhteistyö on jo osittain käynnissä ja työtä pitää jatkaa kaikissa kohteissa maakuntaohjelmakaudella. Rakentamiskohteiden ajoituksessa on otettava huomioon myös liikenne- ja muiden infrastruktuurihankkeiden ajoitus maankäytön kehittymisen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Toimivan alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämisen edellytyksenä ovat monipuolinen maankäyttö, hyvät liikenneväylät ja liikenteen palvelutaso. Tasapainoinen aluerakenne edellyttää työpaikkojen ja asumisen sekä palveluiden sijoittamista toistensa yhteyteen, riittävän suuriin ja monipuolisiin kasvukeskuksiin myös muualle Uudellemaalle. Monikeskuksisessa aluerakenteessa eri alueilla on omat vahvuutensa ja kaikkia osapuolia

hyödyttävä työnjako. Uusimaa on laajemman metropolialueen ydinalue ja aluerakennetta pitää tarkastella useamman maakunnan keskinäisenä verkostona.

Keskustelut metro-/raideyhteyden laajentamismahdollisuuksista sekä itä- että länsisuunnassa tulevat ajankohtaisiksi maakuntaohjelmakaudella. Yhdyskuntarakenteen sisällä olevan valtion maanomistukseen liittyviä kysymyksiä tulee ratkaistavaksi maakuntaohjelmakaudella (esim. Hyrylä). Näiden alueiden kehittäminen edellyttää tiettyjä liikenne- ja yhdyskuntateknisiä investointeja ja niihin liittyvistä investoinneista ja toimenpiteistä päättämistä. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa pitää käsitellä erikseen Helsingin seudun erityiskysymykset.

### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Metropolialueen kestävä aluerakenne –selvitys neljän eteläisen maakunnan ja kahden ympäristökeskuksen alueella
- Kasvuasuuntaselvitysten laatiminen keskeisille taajamarakenteen kehittämisvyöhykkeille.
- Kuntien maapoliittisten ohjelmien laadinnan tukeminen
- Selvitys maakunnallisesti tärkeiden virkistysalueiden toteuttamisen mahdollisuuksista
- Kaupan palveluverkon seurantajärjestelmän kehittäminen

### **Kilpailukykyinen joukkoliikenne (TL 2)**

Joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä parannetaan turvaamalla hyvät väylät, pysäkit ja terminaalit sekä riittävät taloudelliset resurssit joukkoliikenteen hoitoon. Hyvän joukkoliikenteen palvelutason muodostavat mm. riittävä joukkoliikennetarjonta, kilpailukykyinen hinnoittelu ja joukkoliikennejärjestelmän selkeys. Joukkoliikenteen houkuttelevuuteen vaikuttaa lyhyt kokonaismatka-aika ja lyhyet vuorovälit ja eri joukkoliikennemuotojen helppo yhdistettävyyden sekä liityntäpysäköinnin helppous. Ajan ja rahan ohella joukkoliikenteen suosioon vaikuttaa liikkumisen täsmällisyys, turvallisuus ja koko järjestelmän selkeys ja useista osatekijöistä muodostuva joukkoliikenteen imago.

Pääkaupunkiseudulla ja suurimmissa keskuksissa pitää pystyä tarjoamaan hyvät mahdollisuudet autottomaan elämäntapaan, muualla joukkoliikennetarjontaa joudutaan keskittämään täyttämään vain välttämättömät työ-, koulu- ja asiointitarpeet. Joukkoliikenteen saatavuutta haja-asutusalueilla tuetaan myös kehittämällä kuljetuspalvelukeskuksia.

Koko työssäkäyntialueen kattavan joukkoliikenteen yhtenäinen hoitomalli ja alueiden tarpeista lähtevät palvelutasotavoitteet tukevat tehokkaasti joukkoliikenteen järjestämistä. Pääkaupunkiseudun kattavan työssäkäyntialueen lippujärjestelmän kehittämistä pitää jatkaa. YTV-alueen 3. vyöhykkeen laajentamisen kokeiluja Keravalle ja Kirkkonummelle sekä Tuusulan yhteistyömallia on seurattava ja yhteistyötä tarvittaessa laajentaa saatujen kokeilujen kokemusten perusteella. Myös pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueen

liikennepalveluista tiedottamista tehostetaan yhteistyössä liikennöitsijöiden ja kuntien kanssa.

Uudellamaalla on kiinnitettävä huomiota valtion joukkoliikenteen osto- ja kehittämismäärärahojen sekä joukkoliikenteen infrastruktuurihankkeiden määrärahojen riittävyyteen. Joukkoliikenteeseen liittyvät suuret infrastruktuurihankkeet edellyttävät valtion talousarviossa kohdennettua rahoitusta. Uudenmaan joukkoliikenteen sujuvuuteen liittyvien hankkeiden toteuttaminen edellyttää riittävää perusväylänpidon rahoitusta ja Uudellemaalle kohdennettujen teemahankkeiden toteuttamisen aloittamista. Kuntien rooli pääkaupunkiseudun katuverkon kehittämisessä on myös merkittävä.

Suunnitteluvalmiutta tulee parantaa pääradan ja rantaradan kapasiteetin ja nopeuden lisäämiseksi kaupunkiratayhteyksiä jatkamalla. Junatarjonnan on vastattava potentiaalista kysyntää. Etelä-Espoon metro/-raideyhteyden toteuttamista edistetään maakuntaohjelmakaudella. Lisäksi selvitetään Espoo-Vihti-Lohja –radan ja Klaukkalan radan toteuttamismahdollisuuksia ja tarkennetaan alustavia linjauksia kuntien kaavoituksen tueksi. Seudullisen linja-autoliikenteen sujuvuutta lisätään parantamalla vaihtoterminaaleja ja pysäkkejä sekä linja-autoliikenteen etuisuuksia pääkaupunkiseudun tie- ja katuverkolla.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Kehäradan toteuttaminen rakentamalla puuttuva Marja –rata -yhteys
- Joukkoliikenteen edistäminen pääkaupunkiseudun säteittäisillä pääväylillä:
  - teemahankkeen avaaminen valtion talousarviossa
  - vastaavan rahoitusmallin löytäminen joukkoliikenteen sujuvuuden lisäämiseksi Helsingin katuverkolla
- Liityntäpysäköinnin kehittäminen:
  - paikkojen lisääminen joukkoliikenteen asemilla ja pysäkeillä kaavoituksen ja liikennejärjestelmän kehittämisen keinoin
  - järjestelmän kehittäminen
  - markkinoinnin lisääminen

#### **Tehokas ja turvallinen liikenneverkko (TL 3)**

Valtion liikenneväylärahoitus muodostuu tällä hetkellä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle osoitettavista kehittämisen ja perusväylänpidon resursseista. Kehittämishankkeet ovat erikseen valtioneuvoston nimeämiä laajoja perusparannuksia tai uusia väyliä. Perusväylänpidon resursseista on viime vuosina osoitettu osa ns. teemahankkeille, eli käytännössä pienempiä, mutta lukumääräisesti useita infrastruktuurihankkeita on koottu yhteen rahoituksen varmistamiseksi. Tällaisia teemahankkeita liittyy Uudellamaalla kevyen liikenteen väylien rakentamiseen, linja-autoliikenteen olosuhteiden parantamiseen sekä henkilöautoliikenteen ja tavaraliikenteen

turvallisuuden ja sujuvuuden parantamiseen. Perusväylänpidon määrärahoilla ei toteuteta teemahankkeiden lisäksi juuri mitään muita alueellisesti merkittäviä hankkeita.

Uusmaalaisten arkeen ja elämänlaatuun vaikuttavat merkittävästi toimivat ja turvalliset lähiliikenneyhteydet. Lapsiperheiden suuri määrä ja toisaalta arkiliikunnan vähentymisen terveydelliset haitat ovat keskeisiä syitä kehittää kevyen liikenteen olosuhteita koko Uudellamaalla sekä tie- että katuverkolla.

Uudenmaan alueen liikennejärjestelmäsuunnitelmissa on esitetty useita hankkeita, jotka ovat nyt tai tulevaisuudessa osa kasvavien alueiden kehityksen tukeminen – teemahanketta. Tällaisia ovat vuoden 2006 aikana käynnistynyt Karjaan ohikulkutie sekä vielä rahoituspäätöstä odottava Klaukkalan ohikulkutie. Kasvavien alueiden kehityksen tukeminen –teemahanketta tulee jatkaa ja siihen on sisällytettävä hankkeita alueellisten liikennejärjestelmäsuunnitelmien aiesopimusten mukaisesti. Maakuntaohjelmakaudella pitää myös edistää ao. hankkeiden toteuttamisvalmiutta. Myös pääteiden turvallisuuden parantaminen –teemahankkeen rahoitusta pitää jatkaa.

Uudenmaan aluerakenteen kehittämisen kannalta on tärkeää investointipolitiikan pitkäjänteisyyden lisääminen riittävien resurssien turvaamisen lisäksi. Vuoden 2006 aikana käynnistyvien Ilmalan ratapihan, Vuosaaren satamarataan liittyvien Keravan lisäraiteiden ja VT 2 kehittämisen lisäksi Uudellamaalla on merkittäviä tarpeita väylien kehittämiseksi ja hankkeiden käynnistäminen tulee varmistaa maakuntaohjelmakaudella. Vuosaaren ja Hangon satamien ja näihin liittyvän kasvavan transitoliikenteen liikennevirtojen ohjaaminen sujuville ja turvallisille reiteille ja riittävien logististen keskusten kehittäminen on tärkeää elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja tätä kautta uusmaalaisen elinvoimaisuuden turvaamiseksi.

Merenkulun toimintaedellytyksiä on kehitettävä tavaraliikenteen merikuljetusten kilpailukyvyyn lisäämiseksi ja Suomenlahden öljykuljetusten riskien vähentämiseksi. Keskeisiä väylähankkeita ovat Pohjankurun väylän parantaminen ja Inkoon ankkuripaikan syventäminen sekä Utö-Hanko väylän parantaminen. Suomenlahden kauppamerenkulun rannikkoväylän (etenkin Porkkalan niemen edustalla) kehittämisen suunnittelu pitää aloittaa maakuntaohjelmakaudella. Meriväyliin tukeutuvien logistiikkaketjujen olennainen osa on myös satamiin johtavien maaliikenteen väylien hyvä kunto ja liikennöitävyys kaikkina vuodenaikoina.

## **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

### *Kehittämishankkeet*

- Kehä I Turunväylä - Vallikallio (alustava päätös on vuodelle 2007)
- Kt 51 Kirkkonummi - Kivenlahti
- E 18 osuus välillä Kehä III Vantaankoski -lentoasemantie.
- Hanko-Hyvinkää –radan sähköistys

### **Teemahankkeet**

- Joukkoliikenteen edistäminen pääkaupunkiseudun säteittäisillä pääväylillä (mainittu myös kohdassa "kilpailukykyinen joukkoliikenne").
  - rahoituksen aloittaminen
- Kasvavien alueiden kehityksen tukeminen
  - rahoituksen jatkaminen
- Koulumatkojen olosuhteiden edistäminen maaseututaajamissa
  - rahoituksen jatkaminen
- Ajantasaista ja kattavaa tietoa tielläliikkuville tieliikenteen tietoverkkoa kehittämällä
  - rahoituksen aloittaminen
- Tieliikenteen melun suojaus pääkaupunkiseudulla (mainittu myös kohdassa "liikenteen ympäristövaikutusten vähentäminen")
  - rahoituksen aloittaminen

### **Liikenteen haittavaikutusten vähentäminen (TL 4)**

Liikenteen haittavaikutuksia voidaan lieventää lisäämällä henkilöautolle vaihtoehtoisten kulkumuotojen kilpailukykyä ja lisäämällä raide- ja merikuljetusten osuutta tavaraliikenteessä. Yhdyskuntarakenne luo perusedellytykset kestäväälle liikennejärjestelmälle, mutta ympäristön ja turvallisuuden kannalta hyvää liikennejärjestelmää voidaan kehittää myös oikein kohdennetulla liikenteen investointi- ja tukipolitiikalla, joka lisää vähiten haitallisten kulkumuotojen kilpailukykyä. Liikenteen kielteisiä haittavaikutuksia voidaan vähentää myös edistämällä vähäpäästöistä tekniikkaa ja lieventämällä syntyneitä haittavaikutuksia.

Raideliikenteen melun ja tärinän haittavaikutuksia vähennetään sekä oikein kohdennetulla maankäytön suunnittelulla että melun suojauksella. Myös melun syntyä lähteisiin, kalustoon, infrastruktuuriin ja liikennöintiaikoihin pitää pyrkiä vaikuttamaan yhdessä muiden sidosryhmien kanssa. Lentomelun ja kaavoituksen yhteensovittaminen on erityisen tärkeää Uudellamaalla. Valtakunnallisen melutietokannan kehittäminen myös Uudenmaan maankäytön suunnittelun avuksi on tärkeää maakuntaohjelmakaudella.

### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Tieliikenteen melun suojaus pääkaupunkiseudulla, teemahanke
  - rahoituksen aloittaminen
- Suomenlahden öljykuljetusten riskien vähentäminen ja niihin varautuminen
- Ympäristömeludirektiivin mukaisten meluselvitysten ja meluntorjunnan toimintasuunnitelmien laadinta

## Ympäristön ja muun infran kehittäminen

*Uusimaa profiloituu sekä kansallisesti että kansainvälisesti aktiivisen ympäristöpolitiikan maakuntana, jonka yhdyskuntarakenne on kestävä kehityksen mukainen. Alueella toimitaan aktiivisesti muun muassa ilman laadun ja Itämeren tilan parantamiseksi sekä vesi- ja jätehuollon ratkaisujen kehittämiseksi.*

Uusimaa on Suomen tiheimmin asuttu alue, taajamien ja tiestön osuus maakunnan pinta-alasta on maamme suurin. Nopeasta kasvusta ja voimakkaasta rakentamisesta huolimatta ympäristön hyödyntäminen on tapahtunut Uudellamaalla pääosin hallitusti. Kehityksen tuloksena on syntynyt elinympäristöltään viihtyisiä, monipuolisia ja ajallisesti kerroksellisia kaupunki- ja maaseutu ympäristöjä. Hyvin suunniteltu ja toteutettu ympäristö on merkittävä osa alueen kulttuuri-identiteettiä ja toimii alueen kansainvälisenäkin käyntikorttina.

Uudenmaan luonto on maamme oloissa poikkeuksellisen monimuotoinen. Monimuotoisuuden ylläpitäjinä toimivat meri, saaristo, järvi-alueet, jokivesistöt, suot, metsät sekä harjut ja kalliot sekä osaltaan myös ihmisten toiminnoillaan muokkaamat ympäristöt. Luontoon kohdistuu kuitenkin muutospaineita voimakkaan rakentamisen ja intensiivisen maankäytön seurauksena. Erityisesti lisääntynyt liikenne, kemikaalien käyttö sekä päästöt veteen, ilmaan ja maaperään kuormittavat luontoa. Kehityksen seurauksena luonnon monimuotoisuus on vähentymässä. Suurimpia huolen aiheita ovat sisävesien ja merialueiden rehevöityminen sekä maanperän pilaantuminen, josta aiheutuu myös rajoituksia alueiden kehittämiseksi. Ilman laadun seuranta vaatii kaupunkiseuduilla erityistä huomiota.

Ilmastonmuutos on yksi suurimmista globaaleista ympäristöuhista ja keskeinen ympäristökysymys myös Uudenmaan alueella. Kyse on toisaalta niistä toimenpiteistä, joilla vaikutetaan kasvihuonepäästöjen syntymiseen ja toisaalta siitä, miten ilmastonmuutoksen vaikutuksia hallitaan ja niihin sopeudutaan. Uudellamaalla päästöt asukasta kohti ovat viimeisten 15 vuoden aikana pysyneet samalla tasolla, mutta kokonaispäästöt ovat kasvaneet voimakkaan väestönkasvun seurauksena. Maltillinen päästökehitys on pääasiassa seurausta kaatopaikkakaasujen käsittelyn tehostumisesta, hiilen korvaamisesta maakaasulla energiantuotannossa sekä ajoneuvoteknologiassa tapahtuneesta kehityksestä. Erityisesti voimakkaasti kasvava sähkönkulutus sekä lisääntyvä yksityisautoilu uhkaavat kääntää päästöt nousuun tulevaisuudessa.

Asutus tuottaa suurimman osan maakunnan jätevesistä. Yhdyskunta- ja teollisuusjätevesien käsittely on tehostunut merkittävästi viimeisten 10 – 20 vuoden aikana samalla kun hajakuormituksen osuus jätevesien kokonaiskuormituksesta on kasvanut. Maatalouden vesiensuojelu on edistynyt ja mm. maatalouden ympäristötukijärjestelmä on tehokkaassa käytössä. Maakunnan pintavedet ja merialue ovat kuitenkin voimakkaasti kuormitettuja. Pahin yksittäinen uhkakava Suomenlahden ympäristölle on vakava öljyonnettomuus.



Uudenmaan pohjavesivarat ovat runsaat, ja pohjavesien laatu on säilynyt valtaosin hyvänä. Vesihuolto perustuu pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta lähes täysin pohjavesivaroihin. Useimmilla pohjavesialueilla on veden laatua ja määrää jatkuvasti heikentäviä tai uhkaavia toimintoja, kuten asutusta, teollisuutta, tiestöä ja maa-ainesten ottoalueita. Pohjavesialueiden vakavia pilaantumistapauksia on ollut muutamia.

Yhdyskuntien jätehuolto on kuntien vastuulla. Kunnat hoitavat jätehuollon pääasiassa yhteisten jätehuoltoyhtiöiden kautta. Yhteistyön seurauksena pieniä, kuntien omia kaatopaikkoja on suljettu ja käsittely on siirtynyt alueellisiin jätekeskuksiin.

Uudenmaan vaihekaavan yhteydessä on päätetty selvittää mm. jätehuollon pitkän aikavälin aluetarpeita, kiviaineshuollon aluevarauksia, hiljaisia alueita sekä laajoja yhtenäisiä metsäalueita koskevia kysymyksiä. Näitä asioita käsitellään maakuntaohjelmassa vain tarpeellisilta osin ja toiminnallisesta näkökulmasta.

#### **Tavoitteet ohjelmakaudelle 2007-2010**

- *Uudenmaan vesihuollon toimintavarmuutta parannetaan.*
- *Pinta-, pohja- ja rannikkovesistöjen hyvä tila saavutetaan vuoteen 2015 mennessä, ja tässä työssä saavutetaan ohjelmakaudella hyviä tuloksia*
- *Ilmastonmuutoksen torjumiseksi tavoitteena on päästöjen huomattava väheneminen lähivuosikymmeninä, ohjelmakaudella tässä työssä päästään käytännön toimenpiteisiin.*
- *Luonnon monimuotoisuuden säilymiseen kiinnitetään erityistä huomiota, Natura 2000 -verkostoa toteutetaan ja käynnistetään Uudenmaan METSO -ohjelman hankkeita.*
- *Ympäristötietoisuus lisääntyy, kun panostuksia suunnataan ympäristökasvatukseen ja kootaan ympäristötietoja internetin välityksellä käytettävään muotoon.*
- *Uudenmaan kulttuuriympäristöjä vaalitaan ja kehitetään.*
- *Jättemääriä vähennetään ja hyötykäyttöä lisätään.*

#### **Vesihuollon turvaaminen (TL 1)**

Vesihuollon toimintavarmuuden turvaamiseksi tulisi ohjelmakaudella selvittää nykyisten vedenottamoiden kokonaistilanne Uudellamaalla. Käytännössä tämä merkitsisi vedenoton tarpeen ja ottokapasiteetin arvioimista sekä ottoalueiden maankäytön muutospainneiden ja niihin liittyvien suojelukysymysten selvittämistä. Myös vesihuollon organisaatioiden kehittämistarpeita olisi mahdollista tarkastella samassa yhteydessä.

Uudenmaan alueen parhaat ja helpoimmin vedenhankintakäyttöön hyödynnettävät pohjavesiesiintymät ovat jo käytössä. Sen vuoksi tarvitaan pohjavesiselvityksiä uusien alueiden varaamista varten, nykyisten pohjavesiluokitusten tarkistuksia sekä selvityksiä tekopohjavesialueiksi soveltuvista alueista.

Pohjavesien suojelua edistetään parhaiten laatimalla yhteistyössä kuntien ja vedenottajien kanssa pohjavesialueiden suojelusuunnitelmia ja toteuttamalla niitä. Vaikka suojelusuunnitelmat alkavat olla valmiina suurimpien kaupunkien ja kuntien tärkeimmille pohjavesialueille, puutteita ja ajantasaistamisen tarpeita niissä on edelleen. Jatkossa erityistä huomiota tulee kiinnittää toimenpiteisiin, joiden avulla suojelusuunnitelmia toteutetaan.

Alueellisia vesihuollon yleissuunnitelmia ja kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmia on tehty useimpiin Uudenmaan kuntiin. Jätevedenkäsittelyä on keskitetty ja kriisinajan vedenhankintaa pyritty parantamaan. Vedenhankintavarmuutta ja jätevesien käsittelyä tulee kuitenkin edelleen parantaa tärkeitä yhdysvesijohtoja ja siirtoviemäreitä rakentamalla.

Lähes 100 000 asukasta asuu Uudenmaan alueella vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden ulkopuolella. Veden laatuun ja riittävyteen sekä jätevesien käsittelyyn liittyy haja-asutus- ja kyläalueilla usein sellaisia riskejä, joiden takia on tarpeen panostaa vesihuollon kehittämiseen näillä alueilla.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Nummela – Espoo – vesijohto ja siirtoviemärihankkeen käynnistys selvityshankkeena
- Isolähteen tekopohjavesihanke Hangossa
- Hanko – Tammisaari – yhdysvesijohto ja siirtoviemäri
- Lohjanjärven YVA (purkuputki Suomenlahdelle)
- Degerby - Inkoo runkovesijohto ja siirtoviemäri
- Harparskog – Leksvall –Tammisaari runkovesijohto ja siirtoviemäri
- Harparskog – Lappohja varmuusvesijohto
- Störsvik – Marsudden – Strömsby – vesijohto ja siirtoviemäri
- Horsbäck (Tammisaari) – Karjaa varmuusvesijohto

#### **Vesistöjen kunnostaminen ja niiden tilan parantaminen (TL 2)**

Hajakuormitus ei ole vähentynyt Uudenmaan sisävesissä ja Suomenlahden rannikkoalueella toivotulla tavalla, ja erityisesti jokien ja rannikkovesien tila on heikentynyt. Jokien kokonaispituudesta suurin osa on välttävässä luokassa. Suomenlahden rannikkovesien tila on ainoastaan tyydyttävä ja pohjan hapettomat alueet ovat lisääntyneet.

Vesienhoitoalueilla laadittavilla vesienhoitosuunnitelmilla pyritään parantamaan vesistöjen ekologista tilaa ja käyttökelpoisuutta. Virtavesi- ja valuma-aluekunnostuksia sekä järvikunnostuksia tulee jatkaa ja tehostaa. Asetettua tavoitetta tukevat Itämeren suojeluohjelman ja vesiensuojeluyhdistysten koordinoimien hankkeiden toteuttaminen.

Maatalous ja haja-asutus ovat suurimmat ravinnekuormittajat, joiden päästöjä tulisi oleellisesti vähentää. Sen vuoksi panostetaan toimenpiteisiin sekä maatalouden että haja-asutuksen aiheuttaman hajakuormituksen vähentämiseksi. Vaikka maatalouden suojavyöhykkeitä on perustettu runsaasti ja lannoitteiden käyttöä vähennetty, maatalouden vesiensuojelutoimenpiteitä kuten suojavyöhykkeitä tarvittaisiin kuitenkin lisää, jotta toivottava vesiensuojeluvaikutus voitaisiin saavuttaa.

Ranta-alueiden asukkaiden ja heidän järjestöjensä suorittamia vesistöjen kunnostustöitä varten tulisi kehittää nykyistä parempia rahoitusmahdollisuuksia, sillä tällaisella omaehtoisella toiminnalla on suotuisia vaikutuksia paitsi alueen asumisviihtyisyyteen myös vesialueiden virkistyskäyttöön.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Hiidenveden kunnostus
- Tuusulanjärven kunnostuksen jatkaminen
- Siuntionjoen kalataloudellinen kunnostus
- maatalouden vesiensuojeluportaali
- maatalouden vesienhoitotoimien vaikuttavuus vesistöalueella
- hevostalouden ympäristönsuojelun edistämishanke

#### **Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen (TL 3)**

Kansainvälisesti vertailtuna kasvihuonekaasupäästöt ovat Uudellamaalla korkeat, sillä energiankulutus on suurta ja energiaa tuotetaan pääasiassa fossiililla polttoaineilla: hiilellä, maakaasulla ja öljyllä. Syntyviin päästöihin voidaan vaikuttaa ennen kaikkea toteuttamalla ehyttä yhdyskuntarakennetta, parantamalla rakennusten, laitteiden ja ajoneuvojen energiatehokkuutta sekä vähentämällä energiankulutusta oikeilla käyttö- ja ylläpitotavoilla. Lisäksi on tärkeää lisätä uusiutuvan energian (biomassa, tuuli, aurinko ja maalämpö) osuutta energiantuotannossa.

Ohjelmakaudella toteutetaan sellaisia toimenpiteitä ja kehityshankkeita, jotka tehostavat energian käyttöä, turvaavat energiahuollon toimivuutta ja vähentävät kasvihuonekaasupäästöjä.

Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kehityshankkeet nestemäisten biopolttoaineiden hyödyntämisen edistämiseksi, kotimaisten uusiutuvien energialähteiden hyödyntämiseksi tai uudenlaisten ekotehokkaiden asuinalueiden toteuttamiseksi. Energian- ja materiaalisäästöohjelmien (ESCO, MASCO) mahdollisuuksia tulisi hyödyntää ja soveltaa vastaavia menettelytapoja pienimittakaavaisemmassa muodossa esimerkiksi kerrostalojen energiansäästön edistämiseksi. Perusteltuja ovat myös jäteveden lämmön hyväksikäyttöä koskevat toimenpiteet sekä toimenpiteet, jotka koskevat kaatopaikkakaasujen talteenottoa ja käyttöä energiantuotannossa.

Uudenmaan maakunnan ja YTV-alueen ilmastostrategioiden laatiminen on parhaillaan vireillä. Ohjelmakaudella käynnistetään strategian toteuttaminen. Kasvihuonekaasupäästöjen ja niihin vaikuttavien toimenpiteiden kuntakohtaisen seurannan kehittäminen, energiakatselmukset ja energiasäästösopimukset sekä ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyvät kysymykset tulevat vaatimaan erityistä huomiota.

Ilmanlaatu on parantunut monilta osin viimeksi kuluneen 20 vuoden aikana. Korkeat hengitettävien hiukkasten, typpidioksidin ja otsonin pitoisuudet aiheuttavat kuitenkin edelleen ongelmia. Typpidioksidipitoisuudet ovat korkeita lähinnä vain pääkaupunkiseudun vilkkaasti liikennöidyillä alueilla, hiukkaspitoisuudet puolestaan ovat korkeita myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella suurimmissa kaupungeissa. Ilman laadun seuranta tehostetaan ohjelmakaudella, samalla kun panostetaan katupölyn vähentämiseen ja pienhiukkasten torjuntaan.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- ympäristövalistushanke (ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä tuotanto- ja kulutustavat)
- energiahuollon varmuutta koskeva selvitys (erityisesti ympäristöhuollon järjestelmien haavoittuvuuden näkökulmasta)
- ilmansuojeluohjelman laatiminen pääkaupunkiseudulle

#### **Luonnon monimuotoisuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö (TL 4)**

Luonnonomaisia alueita uhkaa rakennettujen alueiden laajeneminen ja siitä johtuva pirstoutuminen. Toisaalta myös kaupunkivaltaisilla alueilla on tärkeä merkitys luonnon monimuotoisuudelle. Puistot, pihat ja puutarhat ovat lajistoltaan monipuolisia ja tärkeitä elinympäristöjä monille lajeille. Kaupunkiympäristöjä uhkaa kuitenkin maankäytön tehostuminen, kuluminen ja ravinnekuormituksen kasvaminen.

Toteutetuista suojelutoimista huolimatta yhtenäisten luonnonalueiden ja ekologisten verkostojen pirstoutuminen sekä lajien uhanalaistuminen jatkuu intensiivisen maankäytön takia. Myös kulttuurimaisemien sulkeutuminen ja metsien käsittely lisää uhanalaistumiskehitystä. Kulttuuriympäristöjen, vanhojen metsien ja rantojen lajit ovat kaikkein uhanalaisimpia.

Natura 2000 -verkoston toteuttaminen jatkuu, ja toteutuksen ohjeistusta kehitetään. Uudenmaan METSO -ohjelman hankkeiden toteuttaminen käynnistyy. Panostuksia suunnataan myös ympäristökasvatukseen ja ympäristötietoisuuden lisäämiseen. Ohjelmakaudella toteutetaan myös luonto- ja virkistysmatkailun kehittämistä koskevia toimenpiteitä ja kehityshankkeita.

Kiviaineksia käytetään Uudenmaan alueella n. 8-9 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Kalliokiviainesten osuus tästä on kasvamassa. Kiviaineshuollon turvaamiseksi tarvitaan

riittävät ottoalueet sekä varastointiin ja käsittelyyn soveltuvat terminaalialueet läheltä kulutusalueita.

Rakennusmateriaalien ja ylijäämälouheen kierrätyksen ja hyötykäytön lisäämiseksi tarvitaan lainsäädännöllisiä toimia.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- "ympäristötietoa verkossa" – kehittämishanke, tietopankki ja paikkatietoaineiston hyödyntäminen (luonnonympäristö / rakennettu ympäristö)
- Nuuksion luonto-opastuskeskus
- Jussarön kehittämishanke
- selvitys kiviainesten kierrätyksen mahdollisuuksista

#### **Maiseman ja rakennetun ympäristön laatu (TL 5)**

Ohjelmakaudella toteutetaan Uudenmaan kulttuuriympäristöjen vaalimista ja kehittämistä koskevia hankkeita: korjataan kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita, selvitetään maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja turvataan maaseudun perinnemaisemien säilymistä. Rakennettuun ympäristöön kohdistuu muospaineita, joiden hallitsemiseen nykyinen kaavoitusmenettely antaa hyvät keinot. Silti tarvitaan myös erityisiä kehittämistoimia, joilla parannetaan rakennetun ympäristön laatua ja varaudutaan rakennetussa ympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Hulevesien hallintaa koskeva kuntien yhteinen pilottihanke voisi toteutuessaan olla esimerkkinä ilmastonmuutoksen hallintaa koskevasta hankkeesta, jossa havaitun ympäristöhaitan korjaamisessa parannetaan ympäristöä käyttämällä vesiaihetta kaupunkikuvallisena elementtinä.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- Uudenmaan arkkitehtuuripoliittinen ohjelma
- Billnäsin ruukin alueen kehittämishanke

#### **Uudenmaan jätehuoltoa koskevat ratkaisut (TL 6)**

Jätteen syntyapaikkajättelu, erilliskeräily ja hyötyjätteen vastaanotto ovat tehostuneet. Jätteiden määrän vähentämiselle on luotu toimiala- ja jätelajikohtaiset tavoitteet, ja mm. rakennusjätteen hyötykäyttö on lisääntynyt. Kaatopaikkojen määrä on vähentynyt, hoitotaso noussut ja on perustettu uusia, korkeatasoisia jätteenkäsittelylaitoksia. Kaatopaikoille sijoitettu jäte on vähentynyt. Kuntien jätehuollon yhteistyö on tiivistynyt ja jätteitä koskeva tuottajavastuujärjestelmä on entistä laajempi.

Lainsäädännössä on kuitenkin puutteita mm. maarakentamiseen soveltuvien jätteiden osalta ja biologisesti hajoavia ja käsittelemättömiä jätteitä sijoitetaan edelleen kaatopaikoille. Luvaton jätteiden käyttö maarakentamisessa ja ympäristön roskaantuminen ovat myös edelleen ongelmia.

Neljän eteläisen maakunnan yhteinen jätestrategia on valmistumassa, samoin kuin YTV:n selvitys jätteiden energiakäytön mahdollisuuksista pääkaupunkiseudulla ja sen lähialueella. Näissä esitettyjen strategioiden toteuttaminen ja riittävien aluevarausten turvaaminen on keskeinen kysymys ohjelmakaudella.

Pilaantuneiden maiden kartoituksia on tehty kuntakohtaisesti ja kunnostus on lisääntynyt. Vaikeasti kunnostettavia kohteita on kuitenkin edelleen paljon ja vastuu- ja kustannuskysymykset kunnostuksissa ovat usein epäselviä. Ylijäämämaiden operointi- ja loppusijoituskapasiteetin turvaaminen pääkaupunkiseudulla on ratkaisua vaativa kysymys.

#### **Kärkihankkeet / hankekokonaisuudet**

- syntypaikkalajitellun yhdyskuntajätteen energiahyödyntäminen
- jätteen synnyn ehkäisyn strategia Uudellemaalle
- Uudenmaan liiton alueen yhdyskuntarakentamisen massataloussuunnitelma
- selvitys sedimenttien sijoitus-, käsittely- ja hyötykäyttöpaikoista
- selvitys pysyvän jätteen kaatopaikan perustamistarpeesta Uudenmaan liiton alueelle
- Etna –teollisuushallin alueen pilaantuneiden maiden kunnostushanke (Hanko)
- Kellokosken ruukin alueen pilaantuneiden maiden kunnostushanke (Tuusula)
- Vakkurin alueen pilaantuneiden maiden kunnostushanke (Hyvinkää)
- selvitys öljyntorjunnassa syntyvien jätteiden vastaanotto- ja välivarastopaikoista rannikolla
- jätevesilietteen käsittelyä ja hyödyntämistä koskeva selvitys

## **6. Maakuntaohjelman toteutus – yhteistyö, edunvalvonta ja rahoitus**

Seuraavassa on alustavasti tarkasteltu kansallisten erityisohjelmien ja muiden ohjelmien ja ministeriöiden aluestrategioiden kytkeytymistä maakuntaohjelmaan. Tiedot päivitetään myöhemmin, kun ohjelmien sisällöt ovat tarkemmin tiedossa.

### **Kansalliset erityisohjelmat**

#### *Osaamiskeskusohjelmat*

Osaamiskeskusohjelmien valmistelu kaudelle 2007- 2013 on parhaillaan käynnissä. Uudeltamaalta esitetään kansallisesti koordinoitaviksi osaamisklustereiksi seuraavia:

1. Luovien alojen klusteri (digimedia, sisältötuotanto, oppiminen, muotoilu)
2. Hyvinvointi-klusteri
3. Tietointensiiviset palvelut
4. Ohjelmistoliiketoiminta.

Näiden klustereiden vahvuudet ovat juuri Uudellamaalla niin yritystoiminnassa, koulutuksessa kuin tutkimuksessakin. Muut Uudenmaan vahvat alat ja teknologiat, joilla on tällä hetkellä Uudellamaalla osaamiskeskustoimintaa ja joiden halutaan sisältyvän kansallisiin osaamisklustereihin, ovat mikro- ja nanoteknologia, bioteknologia, IT-teknologia, elintarvikeala ja logistiikka.

Uudellamaalla kiinnitetään jatkossa huomiota myös siihen, miten eri seudut ja yritykset saadaan osaamisverkostoihin paremmin mukaan.

#### *Aluekeskus- ja kaupunkipolitiikan ohjelmat*

Aluekeskuspolitiikka ja -ohjelmat jatkavat kaudella 2007 – 2010. Maakunnan tasapainoiseen kehittämisen kannalta on Uudellamaalla tarpeen jatkaa seutujen ja yhteistyöalueiden ohjelmapohjaista kehittämistä. Tulevalla maakuntaohjelmakaudella ollaan tilanteessa, jossa kullakin "keskus"seudulla ympäröivine alueineen on oma tärkeä roolinsa metropolimaakuntakokonaisuudessa. Ympäröivien alueiden kehittämisessä Uudenmaan maaseudun paikallisille toimintaryhmillä on myös selkeä tehtävä. Valtion perusrahoitusta tarvitaan Uudellamaalla paitsi yhteistyön syventämisessä, niin myös seutujen keskinäisessä verkottumisessa.

Päätökset uusista aluekeskus- ja kaupunkiohjelma-alueista tehdään syyskaudella 2006. Samalla tarkentuvat asetelmat metropolimaakunnan sisäisistä vuorovaikutussuhteista. Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelman nykyinen kausi jatkuu vuoden 2007. Uuden ohjelmakauden suunnittelu käynnistyy vuoden 2006 aikana.

Alkuvuodesta 2006 ns. suurten kaupunkiseutujen neuvottelukunta on valmistellut sisäasiainministeriön johdolla suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuuden, jossa määritellään kaupunkiseutujen kehittämisen painopisteet. Poliitiikkakokonaisuudella kehitetään kaupunkiseutuja innovatiivisina ympäristöinä sekä edistetään kaupunkiseutujen kansallista työnjakoa ja kaupunkien yhteistyöverkostojen rakentamista

Ohjelmakaudella 2007 - 2010 aluekeskus- ja osaamiskeskuspolitiikkaa tullaan jännevöittämään. Aluekeskuspolitiikka tulee keskittymään osaamisperustan vahvistamiseen maamme keskuksissa. Työnjakoa uuden osaamiskeskusohjelman ja aluekeskusohjelman välillä on tarkoitus selkiyttää. Osaamiskeskusohjelma keskittyy suurimpien keskusten ja niiden kansainvälisten kehittämisen kärkien hiomiseen. Aluekeskusohjelma puolestaan vahvistaa osaamisen perustaa muissa keskuksissa.

### *Maaseutu ja saaristo-ohjelmat*

Uudenmaan TE -keskus on jättänyt maa- ja metsätalousministeriölle ohjelmaluonnoksen: "Maaseudun alueelliset kehittämistoimenpiteet Uudenmaan TE -keskuksen alueella ohjelmakaudella 2007 - 2013". Siinä keskitytään pääasiassa maaseutuosaston toimeenpanovastuulla olevien asioiden käsittelyyn. Ohjelma päivitetään vuoden 2006 aikana, kun on saatu tarkempaa tietoa kansallisen ohjelman tavoitteista ja toimenpiteistä sekä alueellisen ohjelman kokonaisuuden määräästä. Ohjelman vision mukaan: "Maaseutu on väestö- ja elinkeinorakenteeltaan monipuolista sekä asumis- ja yritys ympäristönä houkuttelevaa aluetta. Maaseudun väestö on osaavaa ja maaseudun yritykset monipuolisia. Maataloustuotanto on kilpailukykyistä, kannattavaa ja ympäristöystävällistä. Peruspalvelujen saanti on turvattu monin eri tavoin järjestettynä."

Saariston osalta aineiston keruun kansallisen ohjelman valmistelua varten on alkanut.

## **EU-ohjelmat rakennerahastokaudella 2007 - 2013**

Tulevalla ohjelmakaudella aluekehittämiseen tarkoitettuja EU:n rakennerahastovaroja kohdennetaan maakuntiin Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -ohjelman (tavoite 2) kautta. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ohjelmat laaditaan suuralueittain (NUTS 3) ja Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) ohjelmista laaditaan sekä valtakunnallinen että suuraluepohjaiset ohjelmat. Ohjelmissa varoja kohdennetaan erityisesti Lissabonin strategian mukaisesti kilpailukykyyn ja työllisyyden parantamiseen sekä osaamisen kehittämiseen. Ohjelmissa valitaan ne toimenpiteet, jotka sopivat parhaiten kansallisiin tai alueellisiin kehitystarpeisiin. Uusimaa osallistuu sekä Etelä-Suomen EAKR -ohjelman että ESR:n valtakunnallisen ja alueellisen ohjelman toteutukseen.

Työnjako aluekehittämisen rahoituksesta EU:n ja kansallisen rahoituksen välillä on pääosin ratkaistu ja kansallisella tasolla on päätetty, miten vuosien 2007 - 2013 rakennerahastojen EU-varat - yhteensä yli 1,5 miljardia euroa - Suomessa kohdennetaan. Etelä-Suomeen on tulossa EAKR- ja ESR -varoja yhteensä 184 miljoonaa



euroa. Lisäksi sosiaalirahaston valtakunnallinen osuus on 193 miljoonaa euroa. Maaseutupolitiikan kokonaisrahoitus on vielä ratkaisematta.

Eurooppalainen alueellinen yhteistyö (tavoite 3) –ohjelman kautta sekä Euroopan naapuruus- ja kumppanuusinstrumentilla (ENPI) rahoitetaan tulevaa unionin sisä- ja ulkorajat ylittävää yhteistyötä. Uusimaa kuuluu Itämeri- (nyk. Interreg IIIB), Central Baltic- (nyk. Interreg III A) ja alueiden välisen yhteistyön (nyk. Interreg III C) ohjelmien ohjelma-alueeseen.

## **Kansallisen ja EU-politiikan välinen työnjako maakuntaohjelman rahoituksessa**

(Maakuntaohjelman toimintalinjoja ja hankkeita täsmennetään lausuntokierroksen perusteella, jolloin on myös saatu varmistukset eri rahoitusvälineiden painopisteistä. Näkemys siitä, mitä maakuntaohjelman toimenpiteitä Uudellamaalla esitetään rahoitettavaksi kansallisesti ja mitä EU –tuella, on tässä vaiheessa alustava.)

Pääosa Uudenmaan maakuntaohjelman toimenpiteistä on arvioitu rahoitettavaksi kansallisesti, mm.:

- kaikki peruspalveluiden tukemistoimenpiteet, joihin PARAS–hankkeella haetaan rationalisointihyötyjä (Uusimaa on erittäin heterogeeninen ja siksi maakunnassa tarvitaan mm. erilaisten hyvinvointitekijöiden osalta kansallisia lisäresursseja kehityserojen tasaamiseen),
- seudullisen yhteistyön kehittämiseen ja verkottumiseen liittyvät toimenpiteet ja
- asumiseen, elinkeinoihin, koulutukseen, liikenteeseen, infrastruktuuriin sekä ympäristöön liittyvät kehittämistoimenpiteet.

EU-osarahoituksella varoja kohdennetaan Uudenmaalla kilpailukykyä ja työllisyyttä edistäviin toimiin sekä maaseutu- ja saaristoalueiden kehittämiseen. Etelä-Suomen EAKR –ohjelman rahoitus (123 M€) on jaettu seuraavasti:

- haasteelliset alueet 65 % (Uudeltamaalta ovat mukana valtioneuvoston asetuksen 1211/2004 mukaiset saaristo-osakunnat)
- suuralueen teemahankkeet 25 % (koko Etelä-Suomi mahdollisena hyödynsaajana)
- suuret kaupunkiseudut 5 % (pääkaupunkiseutu ja Turun seutu)
- äkilliset rakennemuutosalueet 5 % (koko Etelä-Suomi mahdollisena hyödynsaajana).

Sisällöllisesti Etelä-Suomen EAKR -ohjelma jakaantuu kolmeen toimintalinjaan: 1) yritykset ja innovaatiot 2) kilpailukykyinen toimintaympäristö ja 3) suurten kaupunkiseutujen kehittäminen, joiden mukaisesti myös rahoitus tulee kohdentumaan. Painopisteinä ovat pääkaupunkiseudun kilpailukykyyn edistämiseen liittyvät toimet, mm. tutkimuksen, osaamisen ja innovaatiotoiminnan tukemiseen liittyvät toimenpiteet sekä yritysten kansainvälistymisen tukeminen.

Etelä-Suomen ESR –ohjelman kautta rahoitusta kohdennetaan metropolialueen erityispiirteistä johtuvien ongelmien vähentämiseen, kuten sosiaalisen integraation

lisäämiseen, syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä maahanmuuttajien työllisyyttä edistäviin toimiin.

Maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) yhteen sovittaa kehittämistoimenpiteiden rahoitusta rakennerahastojen, maaseudun kehittämisen ja kansallisten poliitikkojen välillä. EU-varojen hallinnonaloittainen varojen jakautuminen esitetään paitsi maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa niin myös maakunnan yhteistyöasiakirjassa.

Vuoden alussa voimaan tulleen aluekehittämislain muutoksen myötä maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman valtion rahoitusta koskeva osa tulee olemaan maakunnan valtionrahoitusesitys. Maakunnan liitto valmistelee maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden ohjelman rahoittamiseen osallistuvien kanssa ja hyväksyy ne.

## **Edunvalvonta ja yhteistyö**

Maakuntaohjelman toimenpiteitä ja hankkeita valmistellaan toteutukseen alueellisella yhteistyöllä. Hankkeita rahoitetaan sekä julkisella (kansallisella ja EU-tuella) että yksityisellä rahoituksella. Keskeiset hankkeet sisällytetään vuosittain laadittaviin toteuttamissuunnitelmiin. Rahoitettavien hankkeiden valinnassa kiinnitetään huomiota niiden strategiseen vaikuttavuuteen maakunnan kehittämisessä.

Maakuntaohjelman hankkeet ovat joko suunnittelu-, kehittämis- tai edunvalvontahankkeita. Edunvalvonnan kohteeksi esitetään asioita, joiden esilläpito on tärkeää erilaisissa edunvalvontaan liittyvissä yhteyksissä, kuten valtion talousarvion valmistelu- ja päätösvaiheessa. Asiat voivat olla esim. lainsäädäntöön, hallinnon rakenteisiin tai rahoitukseen liittyviä. Strategisesti merkittävimmät hankkeet on maakuntaohjelmassa nostettu kärkihankkeiksi. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla perusväylänpidon resursseista on viime vuosina osoitettu osa ns. teemahankkeille, eli käytännössä pienempiä, mutta lukumääräisesti useita infrastruktuurihankkeita on koottu yhteen rahoituksen varmistamiseksi. Edunvalvonnassa sekä valtion resurssien jaossa on tärkeää, että alueita pyritään kohtelemaan tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti

Monet ohjelman kehittämis ehdotukset eivät vaadi merkittävää rahoitusta vaan yhteistyön tiivistämistä.

Maakuntaohjelman yksi keskeinen tavoite on vahvistaa Uudellamaalla syntyneitä ja edelleen kehittyviä kuntayhteistyörakenteita ja eri keinoin tukea yhteistyöalueiden omien strategioiden toteuttamista. Liiton tehtävä on keskeinen pyrittäessä lujittamaan aluetason yhteistyötä ja toimijoiden välitä yhteistyötä maakunnan alueella sekä kehittämistoimenpiteiden hallintaa aluetasolla. Ohjelman linjauksissa yhteistyöalueidenyksittäisiä kehittämistoimenpiteitä on nostettu esiin, silloin kun ne ovat strategisesti merkittäviä koko maakunnan kehittämisen kannalta.

Maakuntaohjelman ja erityisohjelmien välisiä yhteyksiä ja hallinnonalojen välistä yhteistyötä halutaan vahvistaa.. Toteutuksen osalta tutkitaan, miten sopimus- ja kumppanuuspohjaisia malleja voidaan edistää.

Helsingin metropolialue on Suomen tärkein kaupunkiseutu. Metropolialueen kansainvälisen kilpailukyvyn parantamisen haasteisiin vastaaminen edellyttää kuntien ja valtion yhteistyötä mm. elinkeinoelämän tarpeita vastaavan koulutuksen ja tutkimuksen järjestämisessä, aluerakenteen suunnittelussa ja infrastruktuurin rahoittamisessa. Aluerakenteeseen liittyvät metropolialueen ongelmat voidaan ratkaista maakunnan liitoissa osana maakunnan aluekehittämistyötä ja maakuntakaavatyötä. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon turvaaminen on ongelma, johon hallituksen toimeksiannosta parhaillaan haetaan ratkaisuja.

Helsingin seudulla on meneillään seudun yhteisen maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) strategian valmistelu, jota seudun yhteistyöhön osallistuvat kunnat tekevät. MAL – neuvottelukunta valmistelee yhteistyökokoukselle seudun yhteisen maankäytön, asumisen ja liikenteen strategian, huolehtii sen toteutumisen seurannasta ja raportoinnista.

Seudulliset ja koko maakuntaa koskeva kehityskuvatarkastelut, liikennejärjestelmäsuunnitelmat (3 kpl) sekä Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan liikennestrategia –työ laajoina kehityshankkeina asettavat haasteita maakuntaohjelman yhteensovitustehtävälle.

## **Rahoitus**

Arvio Uudenmaan maakuntaohjelman rahoitustarpeesta laaditaan myöhemmin syksyllä, kun em. ohjelmien rahoitus ja sisällöt ovat selville. Seuraavalla sivulla on alustava suunnitelma Uudenmaan maakuntaohjelman 2007 – 2010 toimenpiteiden rahoittamisesta hallinnonaloittain.

Taulukko 6. Uudenmaan maakuntaohjelman 2007-2010 arvioitu rahoitus.

UUDENMAAN MAAKUNTAOHJELMAN 2007-2010 ARVIOITU RAHOITUS												
PAINOPISTEALUEET / RAHOITAJA	OPM	MMM	LVM	KTM	SM	STM	TM	YM	Ministeriöt	Kunnat	Yksityinen	Yhteensä
<b>Elinkeinot</b>												
Edistetään uusien innovaatioiden syntymistä..	x			x								
Vahvistetaan Uudenmaan avainklustereiden..				x						x		
Vahvistetaan pk-yritysten osaamista, kasvua..		x		x			x			x		
Edistetään Helsingin seudun kilpailuasemaa..			x	x								
<b>Asuminen</b>												
Monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen yhdys...					x			x		x		
Olemassa olevan asuntokannan ja asuinymp...				x			x			x		
Enlaidsten väestöryhmien huomioon ottaminen...					x					x		
<b>Koulutus</b>												
Vahvat osaamisketjut	x			x			x					
Turvataan osaavan työvoiman saatavuus	x				x		x			x		
Varmistetaan opintojen loppuun suorittaminen	x					x						
Ulkomaalaistaustaiset asukkaat osaksi..	x				x		x					
<b>Hyvinvointi</b>												
Yhteisöllisyyden ja kumppanuuden vahvistaminen						x				x		
Painopisteen asettaminen ennustehäkälisevään...	x					x				x		
Laaja-alaisten ja vastuullisten hyvinvointi...	x				x			x		x		
Palvelurakenteiden uudistaminen...	x				x					x		
<b>Auerakenne ja liikenne</b>												
Ehkeyyvä yndyskuntarakenne					x			x		x		
Kilpailukyinen joukkoliikenne					x					x		
Tehokas ja turvallinen liikenneverkko					x					x		
Liikenteen haittavaikutusten vähentäminen					x			x		x		
<b>Ympäristö ja muu infra</b>												
Vesihuollon turvaaminen								x		x		
Vesistöjen kunnostaminen ja niiden tilan parant...								x		x		
Ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen sop...								x				
Luonnon monimuotoisuus ja luonnonvarojen...								x				
Maiseman ja rakennetun ympäristön laatu								x				
Uudenmaan jätehuoltoa koskevat ratkaisut								x		x		
<b>Maakuntaohjelman rahoitus 2007-2010</b>												
Yhteensä milj. euro												
<b>VERTAILUTIEDONA</b>												
Toteutamisvuonna 2006-2007, esitys v. 2006												
Yhteensä milj. euro	27,90	5,00	9,89	9,44	13,77	11,55	96,71	4,51	178,77			



## **7. Ympäristöselostus (vaikutusten arviointi ja osallisuus)**

### **Johdanto**

1.6.2005 astui voimaan laki suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Tämä ns. SOVA -laki edellyttää valmisteilla olevan suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutusten arviointia, jos suunnitelmalla tai ohjelmalla voi olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Maakuntaohjelma kuuluu SOVA -lain piiriin, joten ohjelman toteuttamisesta aiheutuvat merkittävät ympäristövaikutukset tulee ohjelman valmistelun yhteydessä arvioida.

Uudenmaan maakuntaohjelman 2007-2010 laadinta käynnistyi vuoden 2005 loppupuolella, jolloin laadittiin valmisteluprosessia varten sekä työohjelma että vaikutusten arviointisuunnitelma. Maakuntaohjelma laadittiin laajalla sidosryhmäpohjalla ja laadinnan yhteydessä arvioitiin ohjelmassa esitettyjen toimintalinjojen toteuttamisesta aiheutuvia merkittäviä vaikutuksia, jotka on kuvattu tässä asiakirjassa.

Ympäristövaikutusten arvioinnin sijasta käytetään nimitystä vaikutusten arviointi, koska arviointi kattaa sekä ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset että taloudelliset vaikutukset. Ekologisilla vaikutuksilla tarkoitetaan luonnon ympäristöön kuten luonnon monimuotoisuuteen ja ilmaan kohdistuvia vaikutuksia. Taloudellisilla vaikutuksilla tarkoitetaan mm. luonnonvarojen hyödyntämiseen, taloudelliseen kehitykseen ja alueelliseen kilpailukykyyn kohdistuvia vaikutuksia. Sosiaalisilla vaikutuksilla tarkoitetaan väestöön ja sen hyvinvointiin liittyviä vaikutuksia sekä kulttuurisilla vaikutuksilla mm. rakennettuun ympäristöön ja kulttuuriympäristöön kohdistuvia vaikutuksia.

### **Uudenmaan maakuntaohjelma 2007-2010 pääpiirteissään**

Maakuntaohjelma on keskeinen osa alueiden kehittämislain mukaista suunnittelu- järjestelmää. Ohjelma konkretisoi pitkän aikavälin maakuntasuunnitelman tavoitteita ja strategioita.

Maakuntaohjelma ohjaa maakuntatason aluekehittämistyötä ja alueen kehittämiseksi tehtäviä valintoja sekä kokoaa lähivuosien (4-5 vuoden) aluekehittämistoimenpiteitä. Maakuntaohjelma sovittaa yhteen kaikki maakunnan alueella toteutettavat aluekehittämisohjelmat ja aluetta koskevat strategiat. Se on alueen yleisohjelma. Valtuustokausittain laadittavalla maakuntaohjelmalla ja sen vuosittain laadittavilla toteuttamissuunnitelmilla kohdennetaan aluekehittämisen voimavaroja maakunnan alueella.

Maakuntaohjelma on valmisteltu laajalla uusmaalaisella yhteistyöllä ja siinä on sovittu asioista, joihin alueella halutaan vaikuttaa. Eri tahojen sitoutuminen ohjelmaan tapahtuu pääosin laadintaprosessiin osallistumisen kautta. Valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan

huomioon maakuntaohjelman ja edistävät sen toteuttamista. Maakuntaohjelmassa aluekehittämistä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, minkä vuoksi se antaa hyvän pohjan maakunnan tahdonilmaisulle tulevan hallitusohjelman valmistelussa.

Maakuntaohjelmassa määritellään nykytilakuvaukseen, SWOT –analyysiin, muihin ohjelman lähtökohtiin ja haasteisiin perustuvat maakunnan kehittämisen lähivuosien tavoitteet. Kehittämistarkastelu on fokusoitu kuuteen painopistealueeseen eli teemaan. Maakuntasuunnitelman vuoteen 2030 asetettu pitkän aikavälin strateginen tavoite on kunkin teeman osalta täsmennetty ohjelmakaudelle 2007–2010 ja kuvattu siihen johtava kehityspolku. Ohjelmassa on esitetty ne keskeiset toimintalinjat, toimenpiteet ja mahdolliset kärkihankkeet, joilla lyhyen aikavälin tavoite aiotaan saavuttaa.

Maakuntaohjelmaan sisältyy arvio erityisohjelmien ja muiden Uudenmaan aluetta koskevien kehittämisohjelmien liittymisestä maakuntaohjelmaan sekä arvio ohjelman rahoituksesta ja toteutuksen seurannan järjestämisestä.

## **Uudenmaan ympäristön nykytila, ongelmat ja suojelutavoitteet**

### **Uudenmaan ympäristön tila**

Uudenmaan ympäristön tilaa voidaan pitää tällä hetkellä sekä ihmisen fyysisen että psyykkisen hyvinvoinnin kannalta tyydyttävänä. Luonnonympäristö on monipuolinen ja rakennettuun ympäristöön liittyvät kulttuuriarvot ovat suuria. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että esimerkiksi globaali ilmastonmuutos etenee koko ajan, ja sen aiheuttamista vaikutuksista tullaan kärsimään myös Uudellamaalla. Lisäksi rannikkomme rehevöityy edelleen ja ison öljykatastrofin todennäköisyys on suurempi kuin koskaan. Ilmanlaatu on ajoittain myös huolestuttavan heikko Uudenmaan suurimmissa kaupungeissa.

Väestötiheys on Uudellamaalla maan korkein ja väestömäärä kasvaa edelleen varsinkin Helsingin seudulla ja Keski-Uudellamaalla. Uudenmaan yhdyskuntarakenne on eheytyksen lisäksi myös laajentunut ja maankäytön tehokkuus on uusilla alueilla laskenut. Näin ollen välimatkat ovat pidentyneet ja liikenne sen myötä kasvanut. Noin joka viides uusmaalainen asuu teiden, lentokenttien tai raideliikenteen melualueilla.

### **Luonnon monimuotoisuutta varjeltava**

Uudenmaan luonnolla on omat erityispiirteensä. Suomenlahden rannalta löytyy ainutlaatuisia elinympäristöjä monille lajeille ja maaperä on vaihtelevaa. Esimerkiksi Länsi-Uudellamaalla maaperä on viljavaa ja sieltä löytyy melko paljon lehtoja. Lohjan seutu on puolestaan tunnettu kalkkipitoisesta maaperästään, minkä johdosta alueella esiintyy monia kasviharvinaisuuksia. Eteläisen sijainnin vuoksi Uudenmaalla kasvaa kaikkia maassamme tavattavia jalopuulajeja. Alueen eliölajiston muotoutumiseen on osaltaan vaikuttanut ihmisten toiminta alueella. Maa- ja kallioperä vaikuttavat oleellisesti maisemakuvaan. Uudellamaalla on runsaasti luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaita harju- ja kallioalueita sekä moreenimuodostumia.

Väestötiheydestä johtuen on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen Uudellamaalla erityisen suuri haaste. Ihmisen toiminta kuten teollisuus, rakentaminen, maa-, metsä- ja kalatalous sekä soranotto uhkaavat monia elinympäristöjä ja niistä riippuvaisia lajeja. Rakentamisen paineet ovat suurimmat taaja-asutusalueilla, sillä näillä alueilla väestönkasvu on suurinta muuttoliikkeen ja korkean syntyvyyden takia. Vaikka valtaosa uudisrakentamisesta on kohdistunut taaja-asutusalueelle, on kokonaan rakentamatonta maa-alaa Uudellamaalla yhä vähemmän johtuen sirpalemaisesta pientaloasutuksen leviämisestä. Rakentamisen myötä kasvava liikenne tarvitsee myös tilansa.

Uhattuina ovat luonnon monimuotoisuus, perinnemaisemat ja kulttuuriympäristö. Lisäksi ekologiset verkostot ja viher- ja ulkoilualueet pirstoutuvat ja taajama-alueiden laajentumisen myötä kasvillisuuden ja eläinten elintila pienenee ja elinolosuhteet muuttuvat.

Luonnon monimuotoisuutta pyritään säilyttämään suojelemalla lajeja sekä elinympäristöjä, hoitamalla ja ennallistamalla arvokkaita elinympäristöjä kuten perinnebiotopeja, virtavesiä ja suoalueita, toteuttamalla luonnonsuojeluohjelmia (esimerkiksi luonnonsuojelullisesti arvokkailta suoalueilla), ohjaamalla maankäytön suunnittelua sekä seuraamalla monimuotoisuuden kehitystä.

EU:n haasteellisena tavoitteena on pysäyttää monimuotoisuuden väheneminen vuoteen 2010 mennessä. Monimuotoisuuden väheneminen on kuitenkin jatkunut 2000-luvulla ja jatkuu yhä. Eniten uhanalaisia lajeja on metsissä (37 %) ja toiseksi eniten perinneympäristöissä (28 %).

Suojelutoiminta ja talousmetsien luonnonhoidon kehityksestä huolimatta Suomen luonnonsuojelun suurin ongelma on metsien monimuotoisuuden väheneminen varsinkin Etelä-Suomessa. Suojelualueita on vain noin kaksi prosenttia metsämaasta. Suojelualueet ovat lisäksi pieniä ja pirstoutuneita eivätkä ne muodosta toimivaa ekologista verkostoa.

Kansallinen luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelma uudistetaan lähiaikoina. Toimintaohjelmassa tullaan määrittelemään toimet, joilla hidastetaan merkittävästi luonnon monimuotoisuuden katoa sekä luodaan tarvittavat seurantajärjestelmät. Nykyinen hallitusohjelma korostaa, että maankäytön suunnittelussa tulee olla toimia, jotka edistävät arvokkaiden luonto- ja kulttuurimaisemien säilymistä.

Uudellamaalla luonnon monimuotoisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä jatkuva väestönkasvu edellyttää suuren asuntomäärän rakentamista. Lähtökohtana maakunnan kehittämisessä on yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja eheyttäminen, joilla pyritään säilyttämään luonnon monimuotoisuutta.

### **Kasvihuonekaasupäästöt Uudellamaalla**

Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöt kasvoivat 18 % vuosina 1990-2003, eli suunnilleen saman verran kuin Uudenmaan väkiluku. Huolestuttavaa päästökehityksen kannalta oli etenkin sähkönkulutuksen voimakas kasvu. Lämmitysmuodoista sähkölämmitys on edelleen



suosittu pientaloissa. Lisäksi sähköä kuluu yhä useammassa sähkölaitteessa, joiden määrä vain lisääntyy entisestään. Liikenteen päästöt kasvoivat myös reilusti, vaikkakin ne pysyivät asukasta kohden laskettuna ennallaan, mikä oli seurausta liikenteen ajoneuvoteknologian kehitymisestä johtuvasta ominaispäästöjen alenemisesta. Teollisuuden päästöt olivat Uudellamaalla kohtuulliset, koska raskaan teollisuuden osuus alueella on pieni. Kasvihuonekaasupäästöt vähenivät merkittävästi kaatopaikoilla ja jätevedenpuhdistuksessa, mikä oli pääsääntöisesti seurausta kaatopaikkakaasujen talteenoton kehitymisestä.

### **Kasvihuonekaasupitoisuuksien rajoittaminen**

Kasvihuonekaasujen kasvava pitoisuus ilmakehässä ja siitä aiheutuva ilmastonmuutos on maailmanlaajuisesti tunnustettu ympäristöongelma. YK:n ilmastosopimus (1994) ja sen pohjalta tehty Kioton pöytäkirja (astui voimaan 2005) määrittävät tämän hetkiset kansainväliset ilmastotavoitteet. Kioton pöytäkirjassa teollisuusmaille ja siirtymätalousmaille on asetettu keskimäärin 5,2 % päästövähennystavoite vuoden 1990 päästötasosta vuosina 2008-2012. Suomen tavoite on vuoden 1990 päästötaso. Pöytäkirjassa päästöjen vähentämistä on tehty helpommaksi erilaisilla joustomekanismeilla, kuten esim. päästökaupalla. Kioton pöytäkirjassa on vielä monia ongelmia, kuten muutaman suuren teollisuusmaan poisjäänti, mutta se on kokonaisuudessaan oikea suunta kohti vähäpäästöisempää tulevaisuutta. Kioton jälkeisen ajan sopimusneuvottelut ovat jo käynnissä. Mitään konkreettista ei ole vielä saatu aikaan, mutta on arvioitu, että teollisuusmaiden tulee vähentää päästöjään vielä huomattavasti Kiotoa radikaalimmin.

Kioton pöytäkirjan velvoitteiden hengessä tehdyssä Suomen kansallinen energia- ja ilmastostrategiassa (2005) linjataan Suomen lähiajan energiapolitiikka. Poliitikassa nähdään tärkeäksi Kioton velvoitteiden saavuttaminen kustannustehokkaasti sekä kansallisen energiaomavaraisuuden – ja varmuuden kehittäminen. Suomen päästöjen vähennystarve vuosina 2008-2012 on noin 14 milj. CO<sub>2</sub>-ekvivalenttitonnia. Strategian mukaan puolet vähennyksestä pyritään tekemään uusiutuvien energiamuotojen lisäyksellä ja energiatehokkuuden parantamisella. Loput vähennykset joudutaan mitä luultavimmin ostamaan päästökauppayksikköinä.

Uudenmaalla, kuten koko Suomessa, tulee siis pyrkiä kohti päästöjen vähennystä. Alueella käytetty energia tuotetaan pääasiassa pääkaupunkiseudun sähköä ja kaukolämpöä tuottavissa yhteistuotantolaitoksissa. Ne ovat kohtuullisen energiatehokkaita, mutta päästövähennyksiä niissäkin voidaan tehdä esim. korvaamalla hiiltä kaasulla tai uusiutuvilla energiamuodoilla. Hyvällä yhdyskuntasuunnittelulla voidaan tehdä myös merkittäviä päästöjä vähennystoimia. Esimerkiksi yhdyskuntarakenteen hajautumisen estäminen vähentää liikennemäärää ja tekee joukkoliikenteen hyödyntämisen helpommaksi. Tiiviimpi yhdyskuntarakenne mahdollistaa myös keskitetyimmät kiinteistöjen energiankäyttöratkaisut, kuten kaukolämmön käytön. Muutenkin energian tehokkaammalla käytöllä ja sen säästöllä tulee olemaan koko ajan merkittävämpi rooli päästöjen vähentämisessä. Esim. yksityiset ja julkiset laite- ja lämmitysmuotojen valinnat sekä yksityinen liikennekäyttäytyminen vaikuttavat suuresti kasvihuonekaasupäästöjen kehitykseen.

## Uudenmaan ilman laatu

Uudenmaan ilman laatu on parinkymmenen vuoden aikana parantunut, mikä johtuu erityisesti rikkipäästöjen vähenemisestä. Vaikka liikenteen määrä onkin kasvanut, on liikenteen päästö määrän kasvua hillinnyt liikenteen ajoneuvoteknologian kehittymisestä johtuva ominaispäästöjen aleneminen. Siilti typpidioksidi- ja pölypitoisuudet nousevat ajoittain pääkaupunkiseudulla liikenteen takia niin korkeiksi, että haitallisten terveysvaikutusten riski kasvaa.

## Uudenmaan hiljaiset alueet

Meluisten toimintojen yleistyminen on lisännyt meluhaittoja ja vähentänyt hiljaisia alueita – tällä hetkellä noin 20 prosenttia uusmaalaisista asuu melualueilla. Hiljaisuudella on tärkeä merkitys ihmisten virkistytymiselle ja herkkien eläinlajien menestymiselle. Uudenmaan liitossa on valmistellaan parhaillaan *vaihekaavaa*, jossa kartoitetaan muun muassa hiljaisia alueita. Tarkoituksena on turvata sopivien alueiden edellytykset säilyä hiljaisina. Vaihekaava tulee täydentämään maakuntavaltuuston hyväksymää maakuntakaavaa.

## Vesistöjen laadusta pidettävä huolta

Uudellamaalla vesistöjen määrä on muuhun Suomeen verrattuna ja asukasmäärään suhteutettuna melko vähäinen, minkä vuoksi vesien virkistyskäyttö ja muu käyttöpaine on suuri. Useimmat järvet ovat luontaisestikin reheviä, ja ihmisen toiminta on vain lisännyt rehevöitymistä entisestään. Rehevöityminen aiheuttaa muun muassa leväkukintoja, rantojen limoittumista ja kalalajiston yksipuolistumista. Monin paikoin vesien tila on myös parantunut tiukentuneiden vesiensuojelutoimien ansiosta

Lisäksi Uudenmaan vesien laatua ovat heikentäneet maatalouden aiheuttama hajakuormitus sekä paikoin taajamien, haja-asutuksen ja teollisuuden jätevesikuormitus. Eräitä pieniä järviä on vaivannut myös happamoituminen, joka on aiheutunut rikki- ja typpilaskeumista. Rannikolla ja sisäsaaristossa veden laatuun ovat vaikuttaneet alueelle laskevien jokien tuoma kuormitus sekä mereen tulevat ravinpäästöt. Rannikkovesien herkkyyttä lisää saaristoalueiden suojaisuus ja siitä johtuva heikko veden vaihtuminen. Myös Suomenlahden tilalla on vaikutusta rannikkovesien laatuun.

Uudenmaan alueen parhaat pohjavesiesiintymät sijaitsevat Salpausselkien reunamuodostumissa sekä pitkittäisharjuissa. Pohjavesi on luontaiselta laadultaan pääsääntöisesti hyvää, mutta alueen pohjavesivarat ovat rajalliset. Tiestö, asutus, teollisuus ja näiden tarvitsemat tukitoiminnot ovat ajan kuluessa sijoittuneet samoille alueille, joista nykyisin otetaan pohjavettä. Joillakin alueilla pohjaveden laadussa on havaittu ihmisen toiminnasta aiheutuneita muutoksia, mutta yleisesti ottaen pohjaveden laatu on pysynyt hyvänä. Vakavimmat likaantumistapaukset ovat aiheutuneet teollisuuden satunnaispäästöistä.

*Vesiensuojelun tavoitteet 2005 –ohjelmalla* pyritään vesien rehevöitymisen vähentämiseen ja ehkäisemiseen, niin että Itämeren ja sisämaan pintavesien tila ei enää huononisi ja että haitallisesti muuttuneiden vesien tila paranisi. Pohjavesien laadun ja määrän tulisi säilyä vähintään nykyisellä tasolla, ja jos ihmisen toiminta on aikaisemmin heikentänyt pohjaveden laatua, tulisi sen nyt parantua. Vesien pilaantumista ehkäistään ensisijaisesti päästöjen syntypaikoissa esimerkiksi vähentämällä ihmisen aiheuttamaa fosfori- ja typpikuormitusta.

*Itämeren ympäristönsuojeluohjelmassa* toimitaan Itämeren hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi kuudella päätavoitealueella, jotka ovat rehevöitymisen torjunta, vaarallisten aineiden aiheuttamien riskien vähentäminen, Itämeren käytön aiheuttamien haittojen vähentäminen, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen, ympäristötietoisuuden lisääminen sekä tutkimus ja seuranta. Päästöjä pyritään vähentämään sekä Suomessa että lähialueen maissa.

Itämeren ja sisävesien suojelulla on tärkeä merkitys Uudenmaan kehityksen kannalta, koska vesistöjen tila vaikuttaa uusmaalaisten hyvinvointiin sekä alueen houkuttelevuuteen, kilpailukykyyn ja matkailuun. Maakuntaohjelmassa esitetyissä toimenpiteissä on huomioitu nämä suojelutavoitteet.

### **Ihmisten toiminta jättänyt jälkensä maaperään**

Uudenmaan kallioperä on suurelta osin graniitti- ja granodioriittialuetta, joiden välissä esiintyy gneissi- ja liuskevyöhykkeitä. Yleisimmät maalajit Uudellamaalla ovat moreeni ja savi. Uudeltamaalta löytyy runsaasti luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaita harju- ja kallioalueita sekä moreenimuodostumia. Maaperän merkittävin erikoisuus on Salpausselkä.

Viime vuosina rakentamisessa on siirrytty käyttämään yhä enemmän luonnonsoran sijasta kalliomurskettä, niin että Uudellamaalla soranottomäärä on vähentynyt noin kolmanneksella ja kallion ottomäärä on kaksinkertaistunut. Kalliomurskeen lisäksi merihiekkan otto on lisääntynyt.

Asutus, liikenne ja teollisuus ovat jättäneet jälkensä maaperään – Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella on tiedossa yli 2600 sellaista kohdetta, joiden maaperä on todennäköisesti pilaantunut ja jotka aiheuttavat riskejä pohjavesille ja kaivoille. Pilaantuneille maa-alueille on rakennettu jopa asutusalueita, jotka myöhemmin on jouduttu purkamaan asumiskelvottomina.

### **Jätteiden syntyä ehkäistävä ja hyödyntämistä parannettava**

Jätteiden hyödyntämistasteet vaihtelevat eri toimialoilla. Tehokkaimmin hyödynnetään maaseutuelinkeinojen ja teollisuuden jätteitä, kun taas rakennus- ja yhdyskuntajätteitä hyödynnetään toistaiseksi melko vähän - esimerkiksi yhdyskuntajätteen hyödyntämistaste on noin 40 prosenttia, kun vuoden 2005 hyödyntämistasetavoitteena oli 70 prosenttia. Hyödyntämättömät jätteet sijoitetaan pääosin kaatopaikoille, joista suurin Uudellamaalla on Espoon Ämmässuo. Uudellamaalla kaatopaikoille toimitetun jätteen määrä on vuodesta 1995 vuoteen 2000 lähes kaksinkertaistunut - määrään sisältyy myös kaatopaikan hoidossa ja

rakenteissa hyödynnettävä jäte. Jätteiden hyötykäytön lisääminen ei yksistään ratkaise jäteongelmaa, vaan myös jätteiden syntymistä tulee ehkäistä. Paljon jätettä tuottavien hyödykkeiden kulutusta tulee vähentää ja siirtää kulutusta aineettomampaan suuntaan (immaterialisaatiota) sekä materiaalin ja energian käyttöä tuotannossa tehostaa (dematerialisaatiota).

Jätteiden sisältämät haitalliset aineet aiheuttavat ympäristön pilaantumista ja terveyshaittoja. Myös jätteiden hyödyntämis- ja käsittelytoiminnasta aiheutuu erilaisia päästöjä.

Jätelakiin ja EY:n jätedirektiiveihin perustuvassa *valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa*, joka on voimassa kunnes uusi jätesuunnitelma vuoden 2006 lopussa valmistuu, on tavoitteena, että yhdyskunta-, talonrakennus- ja teollisuusjätteiden määrän tulisi olla vuonna 2005 vähintään 15 prosenttia pienempi kuin vuoden 1994 jätemäärä ja BKT:n reaalikasvun perusteella arvioitu jätemäärä. Ongelmajätteiden määrän tulisi olla 15 prosenttia pienempi kuin vuoden 1992 jätemäärä ja BKT:n reaalikasvun perusteella arvioitu jätemäärä. Lisäksi yhdyskunta-, talonrakennus- ja teollisuusjätteiden hyödyntämisaste tulisi olla vähintään 70 prosenttia ja ongelmajätteiden 30 prosenttia. Pilaantuneiden maa-alueiden osalta ensisijainen tavoite on ennaltaehkäistä niiden syntyminen.

### **Ympäristönsuojelu haasteellista**

Uudellamaalla luonnonsuojelu on haasteellista, koska luonnonsuojelualueet ovat vähäisiä ja pirstaleisia, ja toisaalta luonto- ja viheralueilla on suuri merkitys uusmaalaisten ulkoilu- ja virkistysmielessä. Lisäksi alueen maankäyttö on tehostunut väestönkasvun ja asutuksen leviämisen myötä, mikä heikentää luonnon monimuotoisuutta.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella on yhteensä 96 Natura 2000 -aluetta, josta yli puolet on vesialueita. Natura-verkoston avulla vaalitaan luonnon monimuotoisuutta Euroopan unionin alueella. Suojelukohteiksi on valittu sekä arvokkaita luontotyyppejä että uhanalaisia eläin- ja kasvilajeja.

Kansallispuistoja Uudellamaalla on kaksi: Nuksio ja Tammisaaren saaristo. Kansallispuistojen tavoitteena on osaltaan turvata luonnon monimuotoisuus ja palvella luonnonsuojelun ehdoilla virkistystä. Karkali hienoine lehtoalueineen on Uudenmaan ainoa luonnonpuisto, joka on ensisijaisesti rauhoitettu suojelemista ja tutkimustoimintaa varten.

Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan rajamailla sijaitsevan Sipoonkorven metsäalueen kohtalo on herättänyt viime aikoina paljon keskustelua. Sipoonkorvesta löytyy monenlaisia metsätyyppejä ikimetsistä puronvarsilehtoihin, mutta myös soita ja kulttuurimaisemia. Alueen uhkana on eteläosan rakentaminen ja liian intensiivinen metsätalous.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen lisäksi ympäristönsuojelun suuria haasteita Uudellamaalla ovat energian ja muiden luonnonvarojen käytön hillitseminen sekä Itämeren pilaantuminen. Suomenlahden ympäristökatastrofin riskiä vähennetään muun muassa

laivaliikenteen ohjausjärjestelmien kehittämisellä, mutta Venäjän öljykuljetuksissa käytettävän kaluston laatu on kuitenkin merkittävä Itämeren ympäristöriskiin vaikuttava tekijä.

**Miten Uudenmaan ympäristö todennäköisesti kehittyisi, jos maakuntaohjelmaa ei toteutettaisi?**

Uudenmaan maakuntaohjelma toimii Uudenmaan eri alueiden ja hallinnonalojen lähiajan keskeiset toimenpiteet kokoavana asiakirja, jonka toteuttamiseen sidosryhmätahojen toivotaan sitoutuvan. Maakuntaohjelma-asiakirjassa korostuu yhteinen näkemys ja yhteistyö sekä toimenpiteiden koordinointi ja toteuttaminen.

→ kokonaisarviointi, vaihtoehtovertilau VE0 – VE1 – puuttuu, täydentyy syksyllä

### **Toimintalinjojen todennäköisesti merkittävät vaikutukset**

Maakuntaohjelmaan on laajan sidosryhmätyöskentelyn myötä esitetty yhteensä 25 toimintalinjaa, jotka pitävät sisällään toimenpide-ehdotuksia ja kärkihankkeita. Toimintalinjat on ryhmitelty teemakohtaisesti.

Toimintalinjat arvioitiin aluksi yksityiskohtaisen arviointitaulukon avulla, jossa toimintalinjat ristiintaulukoitiin suhteessa eri vertailutekijöihin. Toimintalinjojen merkittävyyttä kuvattiin +- - luokituksella ja merkittävimmät esille tulleet vaikutukset kuvattiin myös sanallisesti.

Tämän arvioinnin pohjalta toimintalinjat arvioitiin ohjelmassa asetettujen läpileikkaavien eli horisontaalisten teemojen suhteen ja jokaisesta teemasta tehtiin vielä toimenpiteiden yhteisvaikutuksia koskeva sanallinen kuvaus. Sekä taulukot että yhteisvaikutuksia kuvaavat tekstit löytyvät seuraavilta sivuilta

Arviointitaulukossa käytetty luokitus:

erittäin myönteisiä vaikutuksia	+++
myönteisiä vaikutuksia	++
hieman myönteisiä vaikutuksia	+
ei tietoa tai eriäviä mielipiteitä vaikutuksista	?
ei vaikutusta	0
hieman kielteisiä vaikutuksia	-
kielteisiä vaikutuksia	--
erittäin kielteisiä vaikutuksia	---

**ELINKEINOJEN KEHITTÄMINEN**

		Edistetään uusien Innovaatioiden syntymistä ja kaupallistumista liiketoiminnan ja yrittäjyyden kasvun varmistamiseksi Uudellamaalla		Vahvistetaan avainklustereiden kasvua ja klustereiden välistä yhtelystyötä		Vahvistetaan pk-yritysten osaamista, kasvua ja kansainvälistymistä seudullisen yrityspalvelu-verkoston avulla		Edistetään Helsingin seudun kilpailuasemaa Itämeren piirissä liiketoiminnan, osaamisen ja logistiikan keskuksena	
Läpillekäyvät teemat	Tasa-arvo	?	Innovaatiot lisäävät hyvinvointia ja nostavat elintasoa. Innovaatioiden käyttöönotto voi läkkäimmille tai muille erityisryhmille olla hankalaa, mikä heikentää tasa-arvoa.	+	Pienempien ja erityisosaamista omaavien yritysten menestymismahdollisuudet paranevat.	++	Yrityspalvelut ja henkilöstön osaamista lisäävät palvelut ovat helpommin ja laadukkaammin pk-yritysten saavutettavissa.	?	
	Tasapainoinen alueellinen kehittäminen	+	Sekä pk-seudulle että muualle Uudellamaalle voi syntyä uusia työpaikkoja, mahdollinen muuttoliike aiheuttaa toimenpiteitä mm. asuntotuotannossa ja palveluiden järjestämisessä.	+	Sekä pk-seudulle että muualle Uudellamaalle voi syntyä uusia työpaikkoja, mahdollinen muuttoliike aiheuttaa toimenpiteitä mm. asuntotuotannossa ja palveluiden järjestämisessä.	++	Yrityspalveluja tarjotaan tasapuolisesti eri puolilla Uuttamaata.	+	Toimenpiteet kohdistuvat lähinnä Helsingin seudulle, mutta seurauksivaikutukset heijastuvat laajemmalle alueelle Uudellamaalla.
	Turvallisuus	?	Osa tuotteista edistää turvallisuutta, mutta toisaalta teknologian haavoittuvuus aiheuttaa turvallisuusriskejä.	-	Elinkeinoelämän yksipuollistuminen lisää alueiden elinkeinoelämän ja talouden haavoittuvuutta.	+	Verkostoituminen turvaa pk-yritysten toimintaedellytyksiä.	-	Mahdollinen maahanmuuton kasvu voi lisätä rikollisuutta, rasismia ja sairauksien määrää.
	Innovatiivisuus	+++	Lisää uusien innovaatioiden syntyä ja kaupallistumista.	+++	Mahdollisuus uusien innovaatioiden syntymiseen tietyillä aloilla kasvaa.	++	Osaamisen vahvistaminen lisää pk-yritysten erikoitumismahdollisuuksia, mikä voi johtaa uusiin innovaatioihin.	+++	Ulkomaalaistautisten väestön osaaminen ja kulttuurinen tausta tuo uusia mahdollisuuksia uusmaalaiseen yrityskenttään.
	Kansainvälistyminen / kansainvälisyys	+++	Uudenmaan kilpailukyky kv-markkinoilla paranee, talouskasvu paranee, maahan-/maastamuutto voi lisääntyä	+++	Kansainvälinen kilpailukyky paranee ja yhteistyö lisääntyy, maahanmuutto voi lisääntyä	+++	Verkostoituminen helpottaa pk-yritysten kv-markkinoille pääsyä. Riskinä on tuotannon siirtyminen ulkomaille suurempien markkinoiden äärelle.	+++	Yhteistyö teknologia- ja innovaatioaloilla Itämeren piirissä vahvistuu, maahanmuutto voi lisääntyä,
	Kestävä kehitys	+	Innovaatioiden aikaansaama ekotehokkuus säästää luonnonvaroja.	?	Erityisesti ympäristö- ja bioalan klustereilla on ympäristön tilaa parantavia vaikutuksia, logistiikka-alan vahvistamisella heikentäviä vaikutuksia.	?		--	Kilpailuseman vahvistaminen edellyttää panostuksia logistiikan ja yhdyskuntarakenteen toimivuuteen, millä on omat haittavaikutuksensa ympäristöön.

## **ELINKEINOJEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA**

Uusien innovaatioiden luomisen ja tuotteistamisen myötä syntyvä liiketoiminta parantaa Uudenmaan kilpailukykyä, ja alueelle voi syntyä uusia työpaikkoja ja yrittäjyyttä, mikä parantaa hyvinvointia ja elinoloja. Uudet innovaatiotuotteet pääasiassa helpottavat ihmisten toimintaa, mutta esimerkiksi iäkkäämmät ihmiset voivat kokea niiden käytön hankaliksi. Uudenlainen liiketoiminta edellyttää myös uudenlaista osaamista, mikä tulee huomioida koulutuksen järjestämisessä. Kasvupotentiaalia omaavien alojen yhteistyön nivominen vahvoihin klustereihin sekä klustereiden välinen yhteistyö lisää tiettyjen alojen kilpailukykyä ja alueen talouskasvua. Tämä parantaa Uudenmaan imagoa ja houkuttelevuutta sekä investointikohteena että työpaikka-alueena kansainvälisestikin.

Perinteisten alojen toiminta uudistuu sekä palvelutarjonta lisääntyy ja monipuolistuu. Esimerkiksi luovat alat tuovat kansalaisille uusia mahdollisuuksia mm. viihtymiseen, oppimiseen ja viestintään. Uudet teknologiat helpottavat ihmisten elämää, mutta toisaalta toimintojen koneistumisen myötä ihmisläheisyys vähenee. Uusien teknologiaratkaisujen kehittäminen edellyttää paljon investointeja ja riskinottoa, ja niiden käyttöönotostakin aiheutuu eri tahoille kustannuksia, mutta pidemmällä aikavälillä resursseja kuitenkin säästynee. Perinteisten toimialojen pk-yritysten uudistuminen tehostaa niiden toimintaa, mikä antaa niille joko mahdollisuuden säilyttää nykyiset työpaikat tai voi pahimmillaan johtaa työvoiman vähentämiseen. Yritysten kilpailukyky säilyy ja kansainvälistymisedellytykset paranevat. Seudullisen yrityspalveluverkoston kehittäminen lisää yritysten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta, mikä voi johtaa resurssisäästöihin tai synnyttää uusia innovaatiota. Henkilöstön osaamisen vahvistaminen parantaa pk-yritysten erikoistumis- ja menestymismahdollisuuksia, mikä voi pidemmällä aikavälillä synnyttää uusia työpaikkoja.

Yhteistyö Itämeren piirin eri toimijoiden kanssa erityisesti teknologia- ja innovaatioaloilla vahvistuu, mikä voi lisätä Uudellemaalle tulevia investointeja sekä yritysten ja työpaikkojen määriä. Maahanmuuttajien määrä voi lisääntyä, mikä edellyttää muun muassa asuntojen ja vieraskielisten palvelujen tarjonnan lisäämistä, josta aiheutuu kunnille kustannuksia. Ulkomaalaistaustaisen väestön osaaminen ja kulttuurinen tausta tuo uusia mahdollisuuksia uusmaalaiseen yrityskenttään. Maahanmuuton lisääntyessä myös rikollisuus ja rasismi voivat kasvaa, mikä vähentää ihmisten turvallisuudentunnetta.

Innovaatioiden tuotteistamisessa huomioidaan kestävä kehityksen periaatteet, niin että ympäristökuormitus jäisi mahdollisimman vähäiseksi, vaikka materiaalisella tuotteistamisella onkin lähes aina haittavaikutuksia ympäristöön. Toisaalta kehitellään ympäristön tilaa parantavia innovaatioita. Taloudellinen kasvu lisää tuotannon ja kulutuksen kasvua sekä luonnonvarojen käyttöä. Innovaatioiden aikaansaama ekotehokkuus kuitenkin säästää luonnonvaroja, joten kokonaisvaikutus luonnonvarojen käytön osalta on epäselvä.

Erityisesti ympäristö- ja bioalan klustereiden edistämällä on ympäristön tilaa parantavia vaikutuksia, kun taas esimerkiksi logistiikka-alan vahvistamisella voi esimerkiksi infrastruktuurin rakentamisen ja kauttakulkuliikenteen lisääntymisen johdosta olla merkittäviä haittavaikutuksia ympäristöön. Helsingin seudun kansainvälisen kilpailuaseman vahvistaminen edellyttää panostuksia logistiikan ja yhdyskuntarakenteen toimivuuteen, mikä uhkaa erityisesti ekologisten verkostojen eheyttä. Logistisen aseman vahvistaminen lisää Uudenmaan kautta kulkevaa liikennettä, mikä kasvattaa tavaravirtoja ja henkilöliikennettä sekä lisää ympäristöriskejä raide-, laiva- ja lentoliikenteessä. Syvenevä taloudellinen yhteistyö Venäjän ja Baltian maiden kanssa luo toisaalta paineita ympäristöyhteistyön tehostamiseen ja toimenpiteisiin ympäristön tilan kuten esimerkiksi Itämeren tilan parantamiseksi.

Uhkakuvana innovaatioihin panostamisessa on se, ettei innovaatioiden kaupallistaminen etenekään suunnittelulla tavalla tai että ideat tai niiden tuotteistukset valuvat ulkomaille suurempien markkinoiden äärelle. Toisena uhkakuvana on se, ettei Uudenmaan nykyisen yritystoiminnan kehittämiseen panostamalla pystytäkään saavuttamaan toivottua kilpailuetua.

Toimenpiteet kohdistuvat eri innovaatiostrategioiden toteuttamisen ja seudullisen yrityspalveluverkoston kehittämisen myötä koko Uudellemaalle. Klustereita kehitetään eri puolilla Uuttamaata muun muassa seuraavasti: koko Uudellamaalla hyvinvointi, logistiikka ja palveluliiketoiminta ja osaamisintensiiviset yrityspalvelut, pääkaupunkiseudulla luovat alat ja digimedia, Kuuma-, Hiiden ja Raaseporin alueella metalli ja rakentaminen sekä Hyvinkää-Riihimäen alueella metalli (nosto ja siirtoteknologia). Kansainvälistä kilpailuasemaa vahvistavat toimenpiteet kohdistuvat lähinnä Helsingin seudulle, mutta seurausvaikutukset heijastuvat laajemmalle alueelle Uudellamaalla.

ASUMISEN KEHITTÄMINEN

	Monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen yhdyskuntarakennetta eheyttävällä tavalla	Olemassa olevan asutokannan ja asuin ympäristön ylläpitäminen ja kehittäminen	Erilaisten väestöryhmien huomioon ottaminen asuntotuotannossa ja rahoitusmuotojen kehittämisessä						
Läpileikkaavat teemat	<b>Tasa-arvo</b>	+++ Ihmiset ovat oikeudenmukaisemmassa asemassa asuminen suhteen ja heidän valinnanmahdollisuudet paranevat.	+++ Asumisen laatu ja viihtyisyys sekä ihmisten ympäristöterveys ja turvallisuus paranevat. Yhä useampi asunto on mahdollista muuttaa eri asumistarpeita vastaavaksi, mikä helpottaa esimerkiksi vanhusten kotona asumista.	+++ Erilaisille väestöryhmille kuten vanhuksille, lapsiperheille ja vammaisille on tarjolla riittävästi heidän tarvettaan vastaavia asuntoja. Asunnot ovat kohtuuhintaisempia, turvallisempia, esteettömiä ja niitä on mahdollisuus muunnella tarpeen mukaan. Ihmisten erityistarpeiden huomioiminen lisää sosiaalista tasa-arvoisuutta.					
	<b>Tasapainoinen alueellinen kehittäminen</b>	++ Asuntotilanne varsinkin kasvuaikoina paranevat. Työvoiman saanti erityisesti pk-seudulla helpottuu kun vähävaraisemmilla ihmisillä on mahdollisuus hankkia koti lähempää työpaikkaa. Rakentamisella on tytytäkainen työllistävää vaikutus.	++ Asutokanta ja asuin ympäristö kohenevat eri puolilla Uuttamaata, mutta erityisesti pk-seudulla vanhemmilla asuinalueilla (kuten Urban-alueilla). Korjausrakentamisella on myös työllistävää vaikutus.	?					
	<b>Turvallisuus</b>	+	++	+	Alueet eivät pääse eriarvoistumaan ja segregoitumaan, mikä edistää turvallisuutta ja vähentää konflikteja. Asunnot ovat turvallisempia ja muuntelukelpoisempia.				
	<b>Innovatiivisuus</b>	+	+	+	Asuin alalla luodaan uusia innovatiivisia tuotteita ja palveluita, jotka helpottavat ja mukavointavat asumista ja joilla voi olla kysyntää myös ulkomailla.	+	Rahoituksen järjestämiseen luodaan myös uusia innovatiivisia rahoitusmalleja.	+	Asuin alalla otetaan käyttöön uudenlaisia asumispalveluja ja rahoitusmuotoja.
	<b>Kansainvälistyminen / kansainvälisyys</b>	+	+	+	Asuin alan yritykset ja muut alan toimijat kansainvälistyvät, ja Uuttamaa voidaan nähdä kansainvälisesti houkuttelevana alueena monipuolistuneen ja riittävämmän asuntotarjonnan myötä.	+	Ulkomailla hyväksi todettuja asuntojen ja asuin alueiden ylläpito- ja kehittämistoimenpiteistä otetaan oppia.	+	Ulkomailla hyväksi todettuja asuntojen ja asuin alueiden ylläpito- ja kehittämistoimenpiteistä otetaan oppia.
	<b>Kestävä kehitys</b>	-?	+++ Uudisrakentamisessa noudatetaan kestävän kehityksen periaatteita ja pyritään yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Rakentamisella on kuitenkin aina negatiivisia ekologisia vaikutuksia.	+++ Olemassa olevien asuin alueiden kehittäminen eheyttää yhdyskuntarakennetta ja vähentää siten tarvetta ottaa uusia alueita käyttöön eikä toimenpiteistä aiheudu varaa luonnon monimuotoisuudelle tai ekologisille verkostoille.	-?	Uudisrakentaminen mm. vähentää luonnon monimuotoisuutta, pirstoo ekologisia verkostoja, lisää liikkumistarpeita ja sitä kautta kasvihuonekaasupäästöjä ja melua, mutta vaikutukset ovat vähäisempiä, jos rakentaminen täydentää jo demassa olevaa yhdyskuntarakennetta.			



## **ASUMISEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA**

Uudenmaan tonttitarjonta lisääntyy ja asuntotuotanto vastaa paremmin kysyntää. Tonttien ja asuntojen tasoittuvat, mikä asettaa ihmiset oikeudenmukaisempaan asemaan asumisen suhteen ja lisää heidän valinnanmahdollisuuksiaan. Työvoiman saanti alueella helpottuu, kun vähävaraisemminkin on mahdollisuus hankkia koti lähempää työpaikkaa.

Asuntotuotannossa huomioidaan myös erilaiset ryhmät kuten vanhuksat, lapsiperheet ja vammaiset niin, että heille on tarjolla riittävästi heidän tarvettaan vastaavia asuntoja, mikä lisää sosiaalista tasa-arvoisuutta ja hyvinvointia. Asunnot ovat kohtuuhintaisempia, turvallisempia, esteettömiä ja niitä on mahdollisuus muunnella tarpeen mukaan. Ihmisten erityistarpeiden huomioiminen. Moninaisista tarpeista lähtevä asuntojen ja asuntoalueiden uustuotanto rikastuttaa kulttuuriympäristöä, estää alueiden eriarvoistumista ja edistää turvallisuutta.

Asuntojen peruskorjaustöiden myötä asukkaiden asumisen laatu ja viihtyisyys paranevat. Myös ympäristöterveysriskit pienenevät ja turvallisuus paranee. Yhä useampi asunto on mahdollista muuttaa eri asumistarpeita vastaavaksi, mikä helpottaa esimerkiksi vanhusten kotona asumista. Ajoissa tehdyillä korjauksilla estetään asuntojen ja asuinalueiden rappeutuminen, asuntojen tyhjentyminen, poismuuton nopeutuminen sekä viimekädessä asuntopoistuma.

Asuntorakentaminen kohdistuu jo olemassa olevan yhdyskuntarakenteen lisäksi myös taajama-alueiden reunoille ja jossain määrin myös haja-asutusalueille, mikä vähentää luonnonvaraista ympäristöä ja monimuotoisuutta sekä rikkoo ekologisia verkostoja. Tiivistämiskäytön vähentää asumisesta ja sen edellyttämästä liikkumisesta ympäristölle aiheutuvaa rasitusta sekä perheille, yhteiskunnalle ja elinkeinoelämälle syntyviä kustannuksia, kun taas taajama-alueen ulkopuolella tapahtuva rakentaminen lisää näitä vaikutuksia. Toisaalta tiivistämiskäytön rakentamiseen uhkaa kaupungeissa olevia viheralueita ja ekologisia verkostoja. Sekä asunto- että infrastruktuurin rakentamiseen tarvittavalla maa-aineksen otolla on negatiivisia vaikutuksia erityisesti maaperään, pohjavesiin ja maisemaan.

Olemassa olevien asuntoalueiden kehittäminen eheyttää yhdyskuntarakennetta ja vähentää siten tarvetta ottaa uusia alueita käyttöön eikä siitä aiheudu suurta vaaraa luonnon monimuotoisuudelle tai ekologisille verkostoille. Asuinalueet uudistuvat ja kehittyvät, niiden toiminnallisuus paranee ja kulttuuriympäristöt pysyvät elinvoimaisina.

Yhteistyö asuntoalan eri tahojen kanssa vahvistuu ja yhteinen näkemys Uudenmaan asuntopolitiikasta kirkastuu. Asumisalalla luodaan uusia innovatiivisia tuotteita ja asumispalveluita, jotka helpottavat ja mukavoittavat asumista ja joilla voi olla kysyntää myös ulkomailla. Asumisalan yritykset ja muut alan toimijat kansainvälistyvät, ja Uusimaa voidaan nähdä kansainvälisesti houkuttelevampana alueena monipuolistuneen ja riittävämmän asuntotarjonnan myötä.

Asuntojen ja asuinalueiden ylläpito- ja kehittämistoimenpiteet edellyttävät sekä valtiolta että kunnilta investointeja. Rahoituksen järjestämiseen suunnitellaan uusia innovatiivisia rahoitusmalleja. Ulkomailla hyväksi todetuista asuntojen ja asuinalueiden ylläpito- ja kehittämistoimenpiteistä otetaan oppia. Hyvinvoinnin kasvu lisää myös taloudellista kasvua ja kulutusta.

Asuntotuotanto kohdistuu pääasiassa pääkaupunkiseudulle ja sen kehyskuntiin, joissa väestönmäärän kasvu jatkuu. Asuntotuotannossa pyritään siihen, että yhdyskuntarakenne tiivistyy ja pysyy eheänä. Asuntojen korjaustoimenpiteet kohdistuvat lähinnä pääkaupunkiseudulla sijaitseville vanhemmille asuinalueille.

**KOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN**

	Vahvat osaamisketjut		Turvataan osaavan työvoiman saatavuus		Varmistetaan opintojen loppuun suorittaminen		Ulkomaalaistaustaiset asukkaat osaksi Uudenmaan työvoimaa		
Läpikäyvät teemat	Tasa-arvo	++	Työllisyystilanne paranee, työttömien määrä ja sosiaalisen tuen tarve vähenee	+++	Ikäikäiden työntekijöiden työskentelyedellytykset ja työssäjaksaminen paranee, myös nuorten osaamista parannetaan lisäkoulutuksella?	+++	Eriaiset ihmiset huomioidaan paremmin, sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat vähenee, huono-osaisten määrä vähenee,	?	Maahanmuuttajat saadaan integroitumaan suomalaiseseen yhteiskuntaan paremmin ja tasa-arvoisemmin. Toisaalta yhteen ryhmään kohdennettujen toimenpiteiden voidaan katsoa syrjivän kantaväestöä.
	Tasapainoinen alueellinen kehittäminen	+	Valittavat kehittämisalat suuntaavat resurssit tietyille alueille, mutta kehittämisen pääpaino tulee olemaan kuitenkin pk-seudulla.	+	Toimenpiteet kohdistuvat koko Uudellemaalle eri ammattialapainotuksin...?	+	erityisesti pk-seudulla osaavan työvoiman saatavuus paranee,	+	Maahanmuuttajien työllistymisedellytykset paranevat, mikä helpottaa työvoimapulaa erityisesti pk-seudulla, jossa valtaosa makuista asuu.
	Turvallisuus	?	Eri toimijoiden välinen riippuvuus lisääntyy, mistä aiheutuu omia riskejään mutta siitä saa myös tukea. Logistiikka-alan kehittäminen lisää liikenteen aiheuttamia riskejä.	+	Uudellamaalla on riittävästi tarjolla osaavaa työvoimaa, mikä takaa mm. palveluiden toimivuuden.	++	Sosiaalisin ja käyttäytymiseen liittyviin ongelmiin puuttuminen lisää väestön turvallisuudentunnetta.	++	Maahanmuuttajien integroituminen yhteiskuntaan vähentää konfliktiriskiä ja työllistyminen turvaa palvelujen saatavuuden
	Innovatiivisuus	++	Edistää eri osaamisalojen rajapinnassa syntyvien uusien innovaatioiden ja työpaikkojen syntyä.	+	Hyödynnetään ja kehitetään uusia innovatiivisia tapoja parantaa työvoiman osaamista.	+	Luodaan uusia tapoja ja menetelmiä nuorten työllisyysvalmiuksien parantamiseksi.	++	Hyödyntämällä ulkomaalaistaustaisen työvoiman osaamista edistetään innovaatioiden syntyä, taloudellista kehitystä ja alueen kilpailukykyä.
	Kansainvälistyminen / kansainvälisyys	++	Tuotteiden ja palvelujen markkinointi kansainvälisille markkinoille on helpompaa ja tehokkaampaa.	+	Hyödynnetään ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osaamista ja kulttuurista taustaa,	+	Osaavan ja riittävän työvoiman myötä Uudenmaan kv-kilpailukyky paranee.		
	Kestävä kehitys	+	Materiaalien ja muiden resurssien käyttö tehostuu, mikä on positiivisia ympäristövaikutuksia	0	Tietotekniikan ratkaisujen käyttöönotto edistää kestävä kehitystä. Ei merkittäviä ekologisia vaikutuksia.	?	Oman elämän hallinnan kasvun myötä myös yhteiskunnallinen vastuunkanto paranee?	0	Ei merkittäviä ekologisia vaikutuksia.

## KOULUTUKSEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA

Vahvojen osaamisketjujen muodostaminen eri osaamisalojen rajapinnassa edistää innovaatioiden syntyä ja tuotteistamista. Lisäksi tuotteiden ja palvelujen markkinointi kansainvälisille markkinoille tulee helpommaksi ja tehokkaammaksi. Yhteistyö ja vuorovaikutus eri oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän välillä lisääntyy ja vahvistuu, mikä voi säästää taloudellisia resursseja. Tämän myötä alueellinen kilpailukyky paranee, mikä voi lisätä työpaikkojen määrää ja hyvinvointia. Työllisyystilanteen parantuessa työttömien määrä ja sosiaalisen tuen tarve vähenee. Jos edistettäväksi osaamisketjiksi valitaan logistiikka, voi kauttakululiikenne Uudenmaan läpi kasvaa, mikä aiheuttaa negatiivisia ympäristövaikutuksia ja -riskejä raide-, laiva- ja lentoliikenteessä. Toisaalta vahvojen osaamisketjujen muodostaminen tehostanee materiaalien ja muiden resurssien käyttöä, millä taas on positiivisia ympäristövaikutuksia.

Osaava työvoiman riittävyys edistää osaltaan alueen tuotantoa ja taloudellista kehitystä, minkä myötä alueen kilpailukyky kasvaa. Kulutuksen määrä myös kasvanee, mikä on talouskehityksen kannalta tärkeää, mutta erityisesti materiaalsen kulutuksen kasvulla on haittavaikutuksia ympäristöön. Osaava ja riittävä työvoima takaa myös palvelujen toimivuuden. Jatko- ja täydennyskoulutuksen myötä iäkkäämmät työntekijät selviytyvät ja jaksavat työelämässä paremmin, mikä lisää koko työyhteisön hyvinvointia. Lisäkoulutus on tärkeää myös nuoremmille työntekijöille, sillä osaamisen vahvistaminen parantaa ihmisen itsetuntoa ja elämänhallintaa. Se myös parantaa työllistymismahdollisuuksia, mikä puolestaan lisää hyvinvointia. Jatko- ja täydennyskoulutuksen kautta saavat uudet taidot ja työtavat sekä verkko-opiskelun tehokkaampi käyttöönotto edistävät osaltaan kestävä kehitystä.

Varmistamalla opiskelijoiden opintojen loppuun suorittaminen edistetään heidän pääsyään työmarkkinoille. Opintojen keskeyttäminen voi johtaa huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen. Edistämällä erityisesti heikommassa asemassa olevien opiskelijoiden opintojen loppuun suorittamista saadaan vähennettyä heidän sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmiaan. Sosiaalisten taitojen kuntoon saattaminen on myös edellytyksenä työllistymiselle. Keskeyttäneiden määrän laskun myötä ammattitaitoisen työvoiman määrä kasvaa ja työttömien määrä vähenee, mikä vähentää sosiaalisen tarvetta ja rikollisuuden määrää. Mahdollinen rikollisuuden väheneminen säästää aineellista omaisuutta ja kulttuuriperintöä - myös alueen julkinen kuva paranee. Kaupunkialueilla voidaan ehkäistä alueiden segregoitumista ja asunnottomuutta. Sosiaalisten ja käyttäytymiseen liittyviin ongelmiin puuttuminen lisää väestön turvallisuudentunnetta.

Toimenpiteet edellyttävät yhteiskunnalta panostuksia, mutta pidemmällä aikavälillä aiheutunee resurssisäästöjä, kun varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa syrjäytymistä pystytään vähentämään ja saadaan nuoret osaksi aktiivista työvoimaa. Vaihtoehtoisten opiskelumuotojen ja erilaisten tukitoimien tarjonta erilaisille ihmisille lisää tasa-arvoa. Myös oppilaitosten talous vahvistuu, kun valtionosuuden perustana oleva opiskelijamäärä pysyy melko vakaana.

Maahanmuuttajien integroitumisen myötä heidän työllistymismahdollisuutensa paranevat ja työllisyystilanne kokonaisuudessaan paranee. Ulkomaalaistaustaisten työttömien määrä vähenee, mikä pienentää toimeentulo- ja työllisyystuen tarvetta. Lisäksi maahanmuuttajien mahdolliset sosiaaliset ongelmat sekä rasismi ja rikollisuus vähenevät. Kaupunkikuvasta tulee monikulttuurisempi ja suvaitsevampi eivätkä alueet pääse segregoitumaan liian eristäytyneiden etnisten ryhmittymien syntymisen johdosta. Ulkomaalaistaustaisia kohdellaan tasa-arvoisemmin, mutta toisaalta yhteen ryhmään kohdennettujen toimenpiteiden voidaan myös katsoa syrjivän kantaväestöä. Maahanmuuttajien työmarkkinoille tulo lisää alueen tuotantoa ja myös kulutusta. Ulkomaalaistaustainen työvoima edistää innovaatioiden syntyä, taloudellista kehitystä ja alueen kilpailukykyä.

Osaamisketjun vahvistamista koskevat toimenpiteet kohdistuvat logistiikan osalta erityisesti pääkaupunkiseudulle sinne keskittyneiden toimijoiden (oppilaitokset, lento- ja raideliikenne sekä satamaterminaalit) takia, mutta myös Hangon seudulle, jonka satamatoiminnalla on suuri merkitys Uudenmaan logistiikassa. Myös luovien alojen osaamisketjua koskevat toimenpiteet kohdistuvat nekin pitkälti pääkaupunkiseudulle, jossa suurin osa Uudenmaan ammattikorkeakoulujen toimipisteistä sijaitsee. Opintojen loppuun suorittamista pyritään edistämään joka puolella maakuntaa, mutta suurin painopiste niillä lienee pääkaupunkiseudulla ja suurilla kaupunkiseuduilla, joissa opintojen keskeyttäminen on tullut yhä suuremmaksi ongelmaksi ja erityisopetuksen resurssit ovat riittämättömät. Ulkomaalaistaustaisia koskevien toimenpiteiden painopiste on pääkaupunkiseudulla, jossa valtaosa maahanmuuttajista asuu. Myös Länsi-Uudellamaalla asuu melko paljon maahanmuuttajia suhteessa alueen väestöön.

**HYVINVOINNIN KEHITTÄMINEN**

		Yhteisöllisyyden ja kumppanuuden vahvistaminen	Painopisteen asettaminen ennaltaehkäisevään työhön	Laaja-alainen ja vastuullinen hyvinvointi ammattitaitoisella ja riittävällä työvoimalla	Palvelurakenteiden uudistaminen asiakaslähtöisesti ja innovatiivisesti
Läpileikkaavat teemat	<b>Tasa-arvo</b>	+++ Väestön elinolot ja hyvinvointi paranevat, erityisesti vanhusien yksinäisyysongelma lievenee. Maahanmuuttajia ja muita erityisryhmiä kohdellaan tasa-arvoisemmin ja rasismi vähenee. Väestön sosiaalinen pääoma karttuu ja sitä hyödynnetään. Yhteiskunnasta tulee suvaitsevämpi ja monikulttuurisempi.	+++ Riski ihmisten huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen ja ennaltaehkäilyä tapahtuu tasa-arvoisesti kaikissa ikäryhmissä. Ennaltaehkäily säästää yhteiskunnan voimavaroja. Väestön hyvinvointi-, koulutus- ja sosioekonomisia erot kapeene.	+++ Väestön työkyky ja työssäjaksaminen paranee sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on helpottunut.	+ Palvelujen kustannustehokkuus, vaikuttavuus, laatu ja toimintavarmuus paranevat. Aluksi eslm. palvelujen laadussa tai saatavuudessa voi tosin olla hankaluuksia. Alueellinen tasa-arvo lisääntyy, mutta esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan erityispalvelujen keskitäminen lisää väestön liikkumistarpeita. Hoitoalan henkilökunnan koulutustarve lisääntyy.
	<b>Tasapainoinen alueellinen kehittäminen</b>	+ Yhteisöllisyyden vahvistamista koskevat toimenpiteet kohdentuu koko Uudellemaalle, tosin maahanmuuttajia ja vanhusien yksinäisyysongelmaa koskevat toimenpiteet painottuu erityisesti pääkaupunkiseudulle.	+ Ennaltaehkäisytyö kohdentuu koko Uudellemaalle.	+ Pk-seudulla paneudutaan erityisesti vanhusien yksinäisyysongelmaan, Kaeki-Uudellemaalla lapaperheiden asioihin sekä Hillden ja Raaseporin alueella hyvinvointisektorin rakenteiden kehittämiseen yhteistyössä.	+ Alueiden erityispiirteiden parempi huomioonottaminen lisää välittömän ja välillisen demokratian toteutumista ja edistää alueen tasapainolista kehittymistä omista lähtökohdista käsin.
	<b>Turvallisuus</b>	+ Turvallisuudentunne lisääntyy, rasismi vähenee.	+ Rikollisuuden mahdollinen väheneminen voi säästää aineellista omaisuutta ja kulttuuriperintöä.	++ Sosiaalisten ongelmien vähenemisen myötä myös rikollisuus ja turvattomuus vähenee.	+ Asiakkaiden tietoturva paranee, järjestelmät tulevat vakaammiksi.
	<b>Innovatiivisuus</b>	+ Palvelujen järjestäminen yhteistyössä tarkoittaa erilaisten toimintakulttuurien yhdistämistä ja uusien toimintatapoja huomista.	+ Osataan paremmin tunnistaa ja ennakoida tekijöitä ja mekanismeja, jotka tuottavat kansalaisille ongelmia ja riskejä. Vaikutukset kyetään myös paremmin ennakoidaan ja ottamaan huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.	+ Hyvinvoiva ja luova väestö luo hyvän pohjan mm. taloudelliselle kehitykselle ja uusille innovaatioille. Innovatiiville hyvinvointipalveluille ja -tuotteille voi olla kysyntää myös ulkomailta.	+ Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa luotuja innovaatioita tuoteistetaan hyödyntämällä tuotantotaloutta ja hyvinvointiteknologiaa.
	<b>Kansainvälistyminen / kansainvälisyys</b>	? Kansainväliset yhteydet vahvistuvat?	0 Ei merkittäviä kansainvälistä lisääviä vaikutuksia.	+ Innovatiiville hyvinvointipalveluille ja -tuotteille voi olla kysyntää myös ulkomailta.	+ Innovatiiville palveluille ja tuotteille on kysyntää myös ulkomailta, mikä edistää Uudenmaan talouskehitystä ja kilpailukykyä.
	<b>Kestävä kehitys</b>	+ Toimenpiteillä ei ole merkittäviä ekologisia vaikutuksia. Yhteisöllisyyden kaevu voi tosin lisätä ihmisten huolenpitoa ja vastuuta myös luonnosta ja rakennetusta ympäristöstä. Myös ympäristöjärjestöjen aseman mahdollisella vahvistumisella voi olla myönteisiä vaikutuksia ympäristöön.	0 Toimenpiteillä ei ole merkittäviä ekologisia vaikutuksia.	+ Hyvinvointia edistetään kestävällä tavalla. Toimenpiteillä ei ole suoranaista merkittäviä ekologisia vaikutuksia.	0 Toimenpiteillä ei ole merkittäviä ekologisia vaikutuksia.

## **HYVINVOINNIN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA**

Hyvinvointipalvelujen kehittämisen myötä väestö voi paremmin ja terveemmin sekä oman elämän hallinta ja arjessa selviytyminen vahvistuvat. Väestö elää myös pidempään, joten vanhusten määrä kasvaa entisestään, mikä lisää hoivapalvelujen tarvetta sekä sosiaali- ja terveyskuluja. Hoivapalvelujen kysynnän kasvu lisää työvoiman tarvetta, johon tulee vastata riittävällä työvoiman koulutuksella. Hyvinvoinnin kasvun sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamisen johdosta ihmisten työkyky ja työssä jaksaminen paranevat.

Ennaltaehkäisevällä työllä vähennetään ihmisten huono-osaistumista ja syrjäytymistä, mikä säästää pidemmällä aikavälillä yhteiskunnan varoja. Ennaltaehkäisevää työtä tehdään tasa-arvoisesti kaikissa ikäryhmissä. Väestön hyvinvointi-, koulutus- ja sosioekonomiset erot kaventuvat. Sosiaaliset ongelmat vähenevät sekä työttömien ja huono-osaisten määrä pienenee, mikä vähentää sosiaalisen tuen tarvetta. Myös rikollisuuden määrä voi vähentyä. Elinympäristöistä tulee viihtyisämpiä ja turvallisempia.

Yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden rooli palvelutuotannossa vahvistuu ja yhteistyö lisääntyy, mikä tarkoittaa erilaisten toimintakulttuurien yhdistämistä ja uusien toimintatapoja luomista. Hyvinvoinnin palveluprosessit uudistuvat ja selkiytyvät. Tarkoituksena on, että palvelujen kustannustehokkuus, vaikuttavuus, laatu ja toimintavarmuus paranevat. Toisaalta uusien rakenteiden käyttöönotto vie oman aikansa, joten alkuun esimerkiksi palvelujen laadussa tai saatavuudessa voi olla ongelmia. Palvelurakenteiden kehittämisellä pyritään lisäämään alueellista tasapainoa ja tasa-arvoa, mutta esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan erityispalvelujen keskittäminen lisää väestön liikkumistarpeita. Palvelutuotannon uudistaminen edellyttää aluksi paljon panostuksia, mutta pidemmällä aikavälillä säästettäneen resursseja. Palvelutuotannon toiminta- ja toimijakentän laajentuminen voi vaikeuttaa ihmisten palveluun hakeutumista. Lisäksi ihmisten mahdollisuus vaikuttaa hyvinvointipalveluiden järjestämiseen voi pienentyä.

Palvelurakenteiden kokonaisvaltaisen kehittämisen myötä myös alan työntekijöiden tulee olla entistä ammattitaitoisempia, mikä tulee huomioida koulutuksessa. Hyvinvointisektorin tutkimus- ja kehittämistoiminta luo uusia innovaatioita, joita tuotteistetaan hyödyntämällä tuotantotaloutta ja hyvinvointiteknologiaa. Innovaatiot parantavat Uudenmaan kilpailukykyä ja talouskehitystä, sillä palveluille ja tuotteille voi olla kysyntää myös ulkomailla.

Yhteisöllisyyden ja kumppanuuden vahvistumisen myötä väestön elinolot ja hyvinvointi paranevat sekä turvallisuudentunne lisääntyy. Vanhusten yksinäisyysongelmaan on puututtu, ja erityisryhmiä kohdellaan tasa-arvoisemmin ja rasismi vähenee. Väestön sosiaalinen pääoma karttuu ja sitä hyödynnetään. Yhteiskunnasta tulee suvaitsevampi ja monikulttuurisempi. Alueen julkinen kuva paranee ja kansainvälistyy.

Alueen kulttuuritarjonta säilyy monipuolisena, mikä lisää henkistä hyvinvointia ja luovuutta. Hyvinvoiva ja luova väestö luo hyvän pohjan mm. taloudelliselle kehitykselle ja uusille innovaatioille. Innovaatiivisille hyvinvointipalveluille ja tuotteille voi olla kysyntää myös ulkomailla.

Hyvinvoinnin ja mahdollisen tulotason kasvun myötä myös ihmisten kulutus ja liikkuminen voivat jonkin verran kasvaa, mistä aiheutuu haittavaikutuksia ympäristöön. Kun ihmisten hyvinvointia edistetään ennakoivasti myös maankäytön ja rakentamisen suunnittelulla ja toteutuksella, lisää tämä jossain määrin kustannuksia. Pitkällä aikavälillä hyvästä suunnittelusta ja toteutuksesta syntyy kuitenkin selviä säästöjä muun muassa siksi, että sosiaaliset ongelmat vähenevät ja alueet eivät pääse liiaksi segregoitumaan. Yhteisöllisyyden kasvu voi lisätä ihmisten huolenpitoa ja vastuuta luonnosta ja rakennetusta ympäristöstä.

Toimenpiteet kohdistuvat koko Uudellemaalle kuitenkin niin, että pääkaupunkiseudulla korostuu erityisesti vanhusten yksinäisyysongelma ja maahanmuuttajien integroiminen yhteiskuntaan, Keski-Uudellamaalla lapsiperheiden asiat sekä Hiiden ja Raaseporin alueella hyvinvointisektorin rakenteiden kehittäminen yhteistyössä. Toimenpiteiden tarkempaan sisältöön ja ajoitukseen vaikuttavat keskeisesti ns. PARAS -hankkeen johdosta tehtävät päätökset, jotka selviävät kesällä 2006. Uudenmaan mallissa on otettu huomioon alueen erityispiirteet, joten terveyspalvelujen järjestämisessä korostuu alueellinen omaleimaisuus.

**ALUERAKENTEEN JA LIIKENTEEN KEHITTÄMINEN**

		Eheytyvä yhdyskuntarakenne		Kilpailukykyinen joukkoliikenne		Tehokas ja turvallinen liikenneverkko		Liikenteen haittavaikutusten vähentäminen	
Läpileikkaavat teemat	Tasa-arvo	++	monipuolisen joukkoliikennejärjestelmän ylläpito helpottuu	++	monipuolinen liikennejärjestelmä tukee eri väestöryhmien liikkumismahdollisuuksia	+	kevyen liikenteen väylien rakentaminen lisää autottomien liikkumismahdollisuuksia ja lisää hyötyliikunnan terveysvaikutuksia	++	meluntorjunnalla lisätään liikenneväylien läheisyydessä asuvien viihtyisyyttä
	Tasapainoinen alueellinen kehittäminen	- +	kasvua keskittetään tietyille alueille, muiden alueiden ja kuntien kehitys kärsii, kasvun keskittäminen on yhteiskunnallisesti kannattavaa	++-?	voi hajauttaa yhdyskuntarakennetta, mutta vähemmillä kielteisillä vaikutuksilla kuin tieliikenteeseen tukeutuva yhdyskuntarakenne	++	väyläinvestoinnit lisäävät ko. alueen elinkeinoelämän kilpailukykyä väylän rakentamisella lyhytaikaisia työllisyyshyötyjä	-	maan arvo nousee meluntorjunnan myötä lähellä liikenneväyliä
	Turvallisuus	?	sosiaalinen turvallisuus saattaa lisääntyä kasvukeskuksissa	?	sosiaalinen turvallisuus lisääntyy paikoin liikenneturvallisuus paranee	+..	liikenneturvallisuus paranee paikallisesti mutta tieliikenteen kasvu vähentää koko liikennejärjestelmän turvallisuutta	?	
	Innovatiivisuus	?		+?	joukkoliikenteen telematiikkaosaamisen vientimahdollisuudet.	?		+	haittavaikutusten vähentämiseen liittyvän teknologian ja osaamisen kehittäminen luo uusia innovaatioita
	Kansainvälistyminen / kansainvälisyys	?		+	tehokkaat joukkoliikenneyhteydet lentokentälle tukevat kansainvälisiä kontakteja	++	elinkeinoelämän kansainvälinen kilpailukyky vahvistuu	?	
	Kestävä kehitys	++	joukkoliikenteeseen tukeutuva liikennejärjestelmä vähentää liikenteen ympäristövaikutuksia,	++	henkilöautoliikennettä korvaessa vähentää useita päästöjä koko liikennejärjestelmässä, uudella joukkoliikenneinfrastruktuurilla merkittäviä paikallisia ympäristövaikutuksia	..?	uudet väylät pirstovat luonnonympäristöä ja rakentaminen kuluttaa merkittävästi luonnonvaroja, toisaalta tiehankkeilla tuetaan myös linja-autoliikenteen toimintaedellytyksiä	-?	melusuojauksessa uusiomateriaalien käyttömahdollisuus

## ALUERAKENTEEN JA LIIKENTEEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA (1/4)

TL1: Hyvin toimiva joukkoliikennejärjestelmä voi tasoittaa asuntojen alueellisia hintaeroja. Joukkoliikenteen kulkutapaosuuden kasvun ja yksityisautoilun vähenemisen myötä liikenteen ruuhkaisuus vähenee sekä liikenteen aiheuttamat kasvihuonekaasupäästöt, pienhiukkaset ja melu vähenevät ja liikenneturvallisuus paranee.

Joukkoliikenteen kehittämisen toimenpiteet kohdistuvat ohjelmakaudella pääasiassa pääkaupunkiseudulle ja kehyskuntiin. Haja-asutusalueilla joukkoliikenteen palvelutaso ei kehity samassa suhteessa, mutta kuljetuspalvelukeskusten kehittäminen ja myös mahdollinen toteuttaminen maakuntaohjelmakaudella parantaa asiointimatkojen joukkoliikennemahdollisuuksia.

Maakuntaohjelman joukkoliikennetoimenpiteistä on löydettävissä kaikkia neliporrasperiaatteen mukaisia keinoja. Neliporrasperiaate on priorisointiperiaate, ensimmäisen portaan keinot pitää hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti ennen kuin siirrytään seuraaviin keinoihin. Neliporrasperiaate ei tarkoita sitä, että kaikkien portaiden keinoja on käytettävä samaan aikaan, vaan ensimmäisten portaiden tehokkaalla käytöllä voidaan välttää mittavien infrastruktuurihankkeiden suuret ja ympäristön ja talouden kannalta suurimmat lyhyen aikavälin vaikutukset. Toisaalta ei pidä unohtaa joukkoliikenteen infrastruktuurihankkeiden pidemmän aikavälin mahdollisia suuria liikennejärjestelmän ja aluerakenteen kokonaisuhyötyjä, jotka tukevat kestävästä kehitystä.

Liikennejärjestelmähyöty kaikissa joukkoliikenteen edistämistoimista on pitkällä aikavälillä positiivinen, jos toimenpiteillä lisätään joukkoliikenteen osuutta ja vähennetään henkilöautoliikennettä. Myös elinkeinoelämän kuljetusten hoito sujuvoituu, kun teiden ruuhkautuminen henkilöautoliikenteestä vähenee. Liikennejärjestelmähyöty voi olla myös negatiivinen, jos joukkoliikenteen edistäminen hajauttaa yhdyskuntarakennetta eikä korvaa henkilöautoliikennettä. Joukkoliikenteen lisääminen ja tehostaminen saattaa lisätä kauempana työpaikoista asumisen houkuttelevuutta, päivittäiset matkat sujuvat joukkoliikenteellä, mutta puoliso tai muu perhe saattaa olla riippuvainen pidemmästä automatkasta ja vapaa-ajan autoilu saattaa lisääntyä.

Neliporrasperiaatteen mukainen jako joukkoliikenteen kehittämisessä ja arvioidut vaikutukset maakuntaohjelmakaudella: Markkinoinnin, viestinnän ja organisoinnin kehittäminen (tiedottaminen, lippujärjestelmien kehittäminen, joukkoliikenteen hoitomalli yms.)

- lisää tietoa joukkoliikenteestä, kohdennettuna tehokkaasti oikeille asiakasryhmille ja alueille lisää joukkoliikenteen käyttöä
- toiminnalla ei ole merkittäviä ympäristövaikutuksia
- edellyttää jonkin verran lisärahoitusta tai kustannusjakamuutoksia, mahdollisia investointeja järjestelmätasolla
- joukkoliikennepalvelujen lisääminen (reitit ja vuorojen määrä, lisäkalusto, kuljetuspalvelukeskukset, lipun hinta).
- toiminnalla ei ole merkittäviä ympäristövaikutuksia jos korvataan henkilöautoliikennettä
- edellyttää lisärahoitusta ja investointien kohdentamista joukkoliikenteen ostoihin valtion ja pääkaupunkiseudun kuntien talousarvioissa
- kunnille säästöjä pidemmällä aikavälillä kuljetuspalvelukeskuksista

Olemassa olevan joukkoliikenteen väyläverkon kehittäminen (lisäraiteet, terminaali- ja pysäkkiverkon kehittäminen, laatuikäytävät, joukkoliikenteen etuisuudet, liityntäpysäköinti)

- pientenkin infrastruktuurihankkeiden toteuttaminen kuluttaa luonnonvaroja
- edellyttää lisärahoitusta ja investointien kohdentamista joukkoliikenneinfrastruktuurin hankkeisiin valtion ja kuntien talousarvioissa
- raideliikenneinfrastruktuurin kehittämisen hyödyt ovat riippuvaisia joukkoliikenteen palvelutasoon liittyvistä investoinneista
- myönteisiä lyhytaikaisia työllistämisaikutuksia

Uudet joukkoliikenteen raideliikenneyhteydet (uudet ratojen maankäyttövyöhykkeet)

- infrastruktuurihankkeiden toteuttaminen kuluttaa merkittävästi luonnonvaroja,
- uudet väylälinjaukset ja suuret laajennukset vaikuttavat kulttuuriympäristöön ja ekologiin käytäviin, todennäköisesti kielteisesti
- liikennemelu toteutusalueella lisääntyy, tieliikenteen melu voi vähentyä pitkällä aikavälillä jos esim. uusi rata korvaa henkilöautoliikennettä
- uuden väylän investointikustannukset merkittävät valtiolle ja kunnille, jatkossa kunnossapitokulut ovat merkittäviä uusia menoeriä
- uudet raideliikenneyhteydet lisäävät tavaraliikenteen toimintaedellytyksiä radoilla ja voivat vähentää myös teiden ruuhkaisuutta
- raideliikenneinfrastruktuurin kehittämisen hyödyt ovat henkilöliikenteessä suoraan riippuvaisia joukkoliikenteen palvelutasoon liittyvästä rahoituksesta ja järjestelmästä myönteisiä lyhytaikaisia työllistämisaikutuksia

## ALUERAKENTEEN JA LIIKENTEEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA (2/4)

TL2: Maakuntaohjelmakaudella esitetään toteutettavaksi useita suunnitteluhankkeita, joiden avulla infrastruktuurihankkeiden toteuttaminen etenee tai tieto toteuttamisen mahdollisuuksista lisääntyy. Suunnitelmien laadinnalla ei ole merkittäviä vaikutuksia, mutta tässä yhteydessä arvioidaan suunnitelmalla edistettävän toimenpiteen (lähinnä rakennushankkeen) vaikutuksia. Näiden haittojen minimointia, lieventämistä ja mahdollisesti kompensointia käsitellään myös laajempien hankkeiden YVA -prosesseissa.

Paikallisesti toteuttavilla hankkeilla on usein koko alueeseen liittyviä liikennejärjestelmävaikutuksia. Toimintalinjan vaikutusten suunta ja määrä on merkittävästi riippuvainen siitä, mihin kulku- ja kuljetusmuotoihin investoinnit ohjataan. Investointien haluttu suunta ja määrä voi jäädä toteutumatta myös monien muiden tekijöiden (verotus, markkinatilanne, työllisyyskehitys, maankäytön päätökset tms.) vuoksi.

Neliporrasperiaatteen mukainen jako tehokkaan ja turvallisen liikenneverkon kehittämisessä ja arvioidut vaikutukset:

### Liikenneverkon käytön tehostaminen viestinnän yms. keinoin

- Liikenteen telematiikan hyödyntäminen tehostaa liikenneverkon käyttöä ja saattaa lykätä laajempia investointeja
- pitkän aikavälin taloudellisia hyötyjä jos vähennetään tarvetta merkittäviin infrastruktuuriparannuksiin
- ei merkittäviä suoria ympäristövaikutuksia

### Liikenneverkon ylläpidon ja hoidon kehittäminen

- liikenneturvallisuus paranee
- liikenteen sujuvuus paranee, vaikuttaa tie- ja raideliikenteen keskinäiseen kilpailukykyyn, joka vaikuttaa eri kulku- ja kuljetusmuotojen houkuttelevuuteen ja sitä kautta ympäristövaikutuksiin
- edellyttää lisärahoitusta ja/tai rahoituksen suuntaamista kunnissa ja valtiossa

### Pienet infrastruktuurihankkeet (tiestön parantaminen ja ohikulkutiet, kevyen liikenteen väylät

- tukee elinkeinoelämän kilpailukykyä ja sitä kautta uusmaalaisten aineellista hyvinvointia
- edut elinkeinoelämälle jäävät lyhytaikaisiksi, jos parantuneet tieyhteydet lisäävät henkilöautoliikennettä tai ohjaavat sitä enemmän parantuneelle yhteydelle
- infrastruktuurin rakentaminen kuluttaa luonnonvaroja
- parannetaan liikenneturvallisuutta kohteessa, kokonaisvaikutukset koko alueella voivat olla erisuuntaiset, jos tieliikenteen osuus lisääntyy koko verkolla
- myönteisiä lyhytaikaisia työllistämisaikutuksia
- kevyen liikenteen väylien rakentamisella parannetaan liikenneturvallisuutta ja lisätään mahdollisuuksia arkiliikuntaan ja lasten itsenäiseen liikkumiseen
- tiestön parantamisella kehitetään osittain myös linja-autoliikenteen toimintaedellytyksiä

### Suuret uus- ja laajennusinvestoinnit (tiet, tavaraliikenteen radat)

- infrastruktuurihankkeiden toteuttaminen kuluttaa luonnonvaroja, vaikuttaa kulttuuriympäristöön ja ekologisiin käytäviin
- ruuhkat vähenevät, jos parantuneet yhteydet eivät lisää tieliikenteen osuutta,
- parannetaan liikenneturvallisuutta alueella/kohteessa, kokonaisvaikutukset koko alueella voivat olla erisuuntaiset jos tieliikenteen osuus lisääntyy
- liikennemelu toteutusalueella lisääntyy
- uudet yhteydet lisäävät tavaraliikenteen toimintaedellytyksiä
- myönteisiä lyhytaikaisia työllistämisaikutuksia
- Elinkeinoelämän kannalta liikenneverkon ja logistiikan kehittäminen lisää alueen taloudellista kilpailukykyä ja vetovoimaa kansainvälisestikin
- rataverkon kehittäminen lisää raideliikenteen kilpailukykyä, ympäristövaikutukset myönteisiä jos vähentää tieliikennettä
- uuden väylän investointikustannukset merkittävät valtiolle ja kunnille, jatkossa kunnossapitokulut ovat merkittäviä uusia menoeriä



## ALUERAKENTEEN JA LIIKENTEEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA (3/4)

**TL3:** Asumisen, palveluiden ja liikenteen järkevän ohjauksen myötä yhdyskuntarakenne eheytyy ja haja-asutusalueille rakentaminen vähentyy. Rakentaminen suuntautuu yhteisesti sovituille kasvusuunnille, millä säästetään pidemmällä aikavälillä sekä yhteiskunnan ja yksittäisten toimijoiden varoja että luonnonympäristöä. Aluerakenteeseen ja liikenneinfrastruktuuriin liittyvien ratkaisujen vaikutukset ovat hyvin pitkä-aikaisia ja niillä on monia ja vaikeasti ennustettavissa olevia välillisiä vaikutuksia.

Taajamarakenteen eheyttäminen yleisesti ottaen säästää luontoa verrattuna laajojen alueiden uudisrakentamiseen. Tiivistäminen uhkaa kuitenkin taajama-alueilla olevia viher- ja kulttuurialueita. Rakentaminen ja uuden infrastruktuurin jatkuva ylläpito sinällään kuluttaa paljon luonnonvaroja ja maaperää. Yhdyskuntarakenteen laajeneminen uhkaa muun muassa luonnon monimuotoisuutta, ekologisia verkostoja, pohjavesiä ja kulttuuriympäristöjä.

Tiivistyvä yhdyskuntarakenne palvelee myös kuntia ja elinkeinoelämää, kun asunnot, työpaikat ja palvelut ovat lähellä toisiaan. Sen sijaan laajeneva yhdyskuntarakenne edellyttää kunnilta toimenpiteitä, jotka rasittavat niiden taloutta.

Neliporrasperiaatteen mukainen jako aluerakenteen eheyttämisessä ja arvioidut vaikutukset:

Yhteistyön ja yhdessä sopimisen edistäminen ja tiedon hallinnan parantaminen

- voimavarat voidaan suunnata yhdyskuntarakenteen kehittymisen kannalta keskeisille alueille
- tiedon hallintaa kehittämällä voidaan ohjataan kehitystä pitkällä aikavälillä ympäristön ja taloudellisen kehityksen kannalta tehokkaimmalla tavalla

Olemassa olevan rakenteen tiivistäminen

- kulttuuriympäristö saattaa kärsiä ja viheralueita saatetaan joutua kaventamaan
- ei edellytä suuria liikenneväyläinvestointeja, vaan useita pienempiä
- vähentää tarvetta erilliskuljetuksiin avoimen joukkoliikennejärjestelmän ollessa kannattavaa
- liikenteen haittojen määrä kohdistuu selvemmin olemassa oleville alueille
- joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen kilpailukyky vahvistuu, jolla on myönteisiä ympäristövaikutuksia
- matkojen pituuden kasvun hidastuessa liikenteen energiankulutus vähenee
- ruuhkautuminen riippuu tehtävistä liikenneverkon ja etenkin palveluiden kehittämistoimista

Uusien alueiden käyttöön otto olemassa olevien raideliikenneyhteyksien varrella

- raideliikenteen melun ja tärinän vaikutusalueella asuvien määrä lisääntyy ellei riittäviä haitan lieventämistoimia tehdä
- joukkoliikenteen osuus lisääntyy mikäli järjestetään palveluiden kysyntää vastaavat joukkoliikennepalvelut
- ei edellytä mittavia väylien uusinvestointeja, liikenneverkon parantamisen toimenpiteet voivat olla suuria
- joukkoliikenteen ostomäärärahoja tarvitaan lisää ellei joukkoliikenteen itsekannattavuus parane, tämä on riippuvainen muiden kulkumuotojen hinnan ja sujuvuuden kehityksestä

Uuteen väylään perustuvan maankäyttövyöhykkeen käyttöönotto

- olennaista vaikutusten suuntaamisessa on joukkoliikenteeseen investointi samaan aikaan tai ennen alueiden käyttöönottoa
- tiehen perustuvan maankäyttövyöhykkeen kehittäminen mahdollistaa paikallisten työpaikka-alueiden kehittymisen ja elinkeinoelämän tehokkaammat kuljetukset
- uusi tie synnyttää henkilöautoliikenteeseen tukeutuvaa maankäyttöä ja vähentää joukkoliikenteen kilpailukykyä

## ALUERAKENTEEN JA LIIKENTEEN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA (4/4)

TL4: Liikenteen haittavaikutuksia voidaan lieventää lisäämällä henkilöautolle vaihtoehtoisten kulkumuotojen osuutta ja lisäämällä raide- ja merikuljetusten osuutta tavaraliikenteessä. Tämä edellyttää edellisissä toimintalinjoissa kuvattua yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, joka yhdessä oikein kohdennetun investointi- ja tukipolitiikan kanssa lisää ympäristölle vähiten haitallisten kulku- ja kuljetusmuotojen kilpailukykyä.

Haittojen lieventämisellä sekä kompensoinnilla voidaan hankkeiden hyväksyttävyyttä parantaa sekä lisätä luonnon ja ihmisten hyvinvointia suhteessa siihen, että hanke toteutetaan ilman lieventämis- tai kompensointitoimia. Aluerakenteeseen ja liikkumiseen liittyvien hankkeiden vaikuttavuuden seuranta on tärkeä tehtävä pitkäaikin hankkeiden toteuttamisen jälkeen tiedon ja ymmärryksen lisäämiseksi.

### ARVIOIDUT MERKITTÄVIMMÄT VAIKUTUKSET

- joukkoliikenneinfrastruktuurin rakentamisella suoria vaikutuksia luonnonvarojen käyttöön ja maisemaan, pitkän aikavälin liikennejärjestelmähyödyt positiivisempia (päästöt, turvallisuus, tasa-arvo) kuin tieliikenteeseen investoitaessa
- riskit Suomenlahden öljyonnettomuuksiin kasvavat kaiken merikuljetusten lisääntyessä ellei samalla huolehdita muiden merenkulun toimintaedellytysten kehittämisestä
- tavarakuljetukset raitteilla lisäävät melu- ja värinäongelmaa, etenkin yöaikaan?
- melun suojauksella lievennetään melun haittaa
- melun syntylähteisiin vaikuttamalla saatetaan vaikeuttaa tavaraliikenteen hoitoa yöllä ja ohjata liikennettä ruuhkaisempaan päiväsaikaan, raideliikenteen vähentäminen yöllä vähentää toisaalta melua herkimpään vuorokaudenaikaan
- kalustonormeilla vaikuttaminen saattaa heikentää tavaraliikenteen toimintaedellytyksiä

lentomelulta ei voi suojata, yhteistyö Ilmailulaitoksen kanssa optimaalisten lentoreittien ja kaavoituksen aikaansaamiseksi on tärkeää, jotta lentomelualueilla asuvien määrä ei kasva

YMPÄRISTÖN JA MUUN INFRAN KEHITTÄMINEN

	Vesihuollon turvaaminen	Vesistöjen kunnostaminen ja niiden tilan parantaminen	Ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen	Luonnon monimuotoisuus ja luonnonvarojen kestävä käyttö	Maiseman ja rakennetun ympäristön laatu	Uudenmaan jätehuoltoon koskevat ratkaisut
Tasa-arvo	+++ Asukkaiden mahdollisuudet päästä laadukkaaseen vesihuoltoon piirin paranevat.	++ Ympäristöterveysriskit pienenee, virkistys(kalastus)mahdollisuudet parantuu. Kohdistuu laajaan väestönosaan vesistöjen ja jokien vedenkäytön perustuvan käytön kautta.	+++ Energian käyttö vähenee, materiaalin kuluus vähenee, ympäristöterveysriskejä vähenee. Vaikuttaa maaseudun elinkeinotoimintaan edistävällä tavalla.	+++ ympäristötietoisuus lisääntyy, suojelutoimenpiteiden käyttöön suostuminen lisääntyy, ympäristöterveysriskejä vähenevät, virkistysmahdollisuudet säilyvät tai paranevat.	+++ Suojelutoimenpiteiden lisäksi rakennetun ympäristön laatu paranevat.	+++ Asukkaiden mahdollisuudet päästä jätehuoltoon piiriin paranevat.
Tasapainoinen alueellinen kehittäminen	++ Uloittuu myös laajemmalle heja-asutus- ja työalueille, mikä parantaa niiden asumisviihteyttä.	++ Toimenpiteiden kohteena olevat vesistöt ovat laajalle ja toimiville alueille ja huomioidaan kaikkien huomioiden osan maakuntaa.	?	?	+	+++ Uloittuu myös laajemmalle heja-asutus- ja työalueille, mikä parantaa niiden asumisviihteyttä ja lisää alueellista tasa-arvoa.
Turvallisuus	+++ Vesihuollon toimintavarmuus parantuu. Juoma- ja jätevesien aiheuttamat terveysriskit vähenevät.	++ Vähenellä luonnonvoimien käytön terveysriskejä mm. umpeenveden ja kaikkien laadun osalta.	+	+++ Ympäristöriskejä pienenevät, energihuolto toimivampaa.	?	+++ Jätteen synnystä ja käsittelystä aiheutuvat ympäristöriskejä vähenevät. Jätteet saadaan aikaisempaa nopeammin ja kattavammin turvallisesta ja ajankäytön osalta.
Innovatiivisuus	+	+	+++	0	0	0
Kansainvälistyminen / kansainvälisyys	+	+	++	++	+	+
Kestävä kehitys	+++	+++	+++	+++	+++	+++

Läpilleläsnäytet

## **YMPÄRISTÖN JA MUUN INFRAN KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN YHTEISVAIKUTUKSIA**

Vesihuollon turvaamiseen sekä vesistöjen kunnostamiseen ja niiden tilan parantamiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikutukset ovat laaja-alaisia, pitkäkestoisia ja kohdistuvat hyvin laajaan väestönosaan. Ne ylläpitävät ja lisäävät uusmaalaisten hyvinvointia, terveyttä ja viihtyvyyttä sekä vähentävät ympäristöriskejä. Vesihuollon hankintavarmuus paranee ja jätevesien vesistökuormitus vähenee. Alueellinen tasa-arvo vesihuollossa paranee. Pohjavesiä suojellaan suunnitelmallisemmin ja ne huomioidaan entistä paremmin yhdyskuntasuunnittelussa ja rakentamisessa. Se voi toisaalta rajoittaa alueiden muuta maankäyttöä. Vesihuollon järjestämisestä syntyy kunnille ja myös yksityisille investointikustannuksia. Vesijohtojen ja siirtoviemäreiden rakentamisella on yleensä vain vähäisiä ja lähinnä rakennusaikaisia haittavaikutuksia ympäristöön. Puhdistamojen keskittämisen seurauksena laaja-alainen vesistökuormitus vähenee, mutta voi kasvaa jätevesien purkupaikoilla parantuneesta puhdistustehosta huolimatta. Vesihuollon organisoimisen kehittäminen lisää alueellista yhteistyötä ja tuo kustannustehokkuutta investointeihin ja verkostojen ylläpitoon.

Virtavesien ja järvien kunnostustyöt parantavat vesistöjen tilaa merkittävästi. Rehevöityminen vähenee ja vesistöjen ekologinen tila kohenee yleisesti eliöstö voi paremmin. Vaikutukset luonnon monimuotoisuuden kannalta ovat myönteisiä. Vesistöjen yleinen käyttökelpoisuus kohenee. Toimenpiteet tukevat vesiputedirektiivin kansallista ja alueellista toimeenpanoa. Kunnostetuilla vesistöillä on huomattava asumisviihtyvyyttä ja myös virkistyskäyttöä ja matkailua edistävä vaikutus. Maisemakuvalliset muutokset ovat laaja-alaisia ja kohteiden ominaispiirteitä palauttavia ja voimistavia. Kunnostustoimenpiteet vaativat viranomaisilta kunnilta ja maanomistajilta pitkäkestoista sitoutumista ja taloudellista panostusta.

Uusiutuvien energialähteiden käyttö lisääntyy ja niiden osuus energiantuotannossa kasvaa. Ruokohelpin kasvualan lisäämisellä on huomattavia maisemakuvallisia vaikutuksia ja metsistä saatavan biopolttoaineen hyödyntämisellä metsien käyttöön ja tilaan vaikuttavia seurauksia. Toimenpiteillä luodaan edellytyksiä myös energiankäytön vähentämiseen ja tehostamiseen. Maakunnan energiahuollon toimintavarmuus paranee. Ilmastostrategian avulla luodaan valmiuksia sopeutua ilmastomuutokseen ja kehitetään kuntatason kasvihuonekaasupäästöjen seurantaa. Kasvihuonekaasupäästöjen väheneminen lisää väestön hyvinvointia ja parantaa laaja-alaisesti ympäristön tilaa. Toimenpiteet tukevat kehitystä, jolla uusmaalaisten tuotanto- ja kulutustavat muuttuvat ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti aikaisempaa kestävämmiksi.

Toimenpiteillä edistetään luonnonvarojen kestävää ja säästeliästä käyttöä. Vaikutukset maakunnan ja lähialueiden ekologiseen tilaan ovat myönteisiä. Terveet ja tervehtyvät ekosysteemit kestävät paremmin väestönkasvusta ja sen aiheuttamasta rakentamisesta ja kulutuksesta syntyvän kuormituksen kielteisiä ympäristövaikutuksia mm. hillitsemällä maaperän eroosiota ja ylläpitämällä hydrologista tasapainoa. Toimenpiteet vaikuttavat myönteisesti luonnon tasapainoon ja ihmisen toimintaan mm. hillitsemällä mm. äkillisiä ja voimakkaita luonnonilmiöitä kuten tulvia. Väestön ympäristötietoisuus lisääntyy. Toimenpiteillä edistetään myös Uudenmaan luonto- ja virkistysmatkailua. Maakunnan imago aktiivisena ympäristöpoliittisena maakuntana vahvistuu. Alueiden käytössä otetaan huomioon maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Luonnon monimuotoisuus ylläpitää ja lisää osaltaan myös alueiden kulttuurista monimuotoisuutta. Toimenpiteillä vaalitaan ja kehitetään maaseudun perinnemaisemia sekä lisätään metsien monimuotoisuutta. Yhdyskuntien toimivuuden, hyvän elinympäristön luomisen ja kulttuuriympäristöjen vaalimisen edellytykset suunnittelussa, kaavoituksessa ja rakentamisessa paranevat. Laadittavan arkkitehtuuripoliittisen ohjelman vaikutukset rakennettuun ympäristöön ja maisemakuvaan ovat laaja-alaiset ja pitkäkestoiset.

Väestön tasa-arvo jätehuollon osalta paranee nykyistä toimivampien, kustannustehokkaampien ja alueellisesti kattavien jätehuoltoratkaisujen kehittyessä. Ympäristökuormitus tuotettua jätetonnia kohti vähenee. Jätehuollon keskittäminen kuitenkin pidentänee jätteiden kuljetusmatkoja, mistä aiheutuu ajoneuvopäästöjen kautta ympäristökuormitusta. Jätehuoltolaitosten sijoittumisella voi olla paikallisia haittavaikutuksia erityisesti ihmisten viihtyvyyteen. Yhdyskuntajätteen ja jätevesilietteen energiahyödyntämistä edistetään. Ratkaisut vähentävät perinteisten energialähteiden käyttöä ja sen myötä kasvihuonekaasupäästöjä hilliten osaltaan ilmastomuutosta. Jätehuoltostrategia mahdollistaa toimenpiteet myös jätteen synnyn vähentämiseksi. Vaikutukset tukevat kestävästä kehitystä vähentämällä luonnonvarojen käyttöä ja ympäristökuormitusta. Pilaantuneiden maiden kunnostaminen vähentää ympäristö- ja terveysriskejä sekä vapauttaa maapohjaa rakentamiselle.

## **Ympäristöhaittoja ehkäisevät, vähentävät tai poistavat toimenpiteet**

*Jos vaikutusten arviointi osoittaa, että maakuntaohjelman suunnitelluilla toimenpiteillä on todennäköisesti merkittäviä ympäristöhaittoja, pyritään toimenpiteitä muuttamaan ohjelman laadinnan aikana siten, että haitat voidaan ehkäistä, vähentää tai poistaa.*

*Jos kuitenkin merkittäviä ympäristöhaittoja todennäköisesti aiheutuu, pyritään ohjelmassa tarpeellisessa määrin joko esittämään toimenpiteitä tai antamaan evästyksiä hanketasolle näiden haittojen vähentämiseksi tai poistamiseksi. Seurannan yhteydessä tarkastellaan myös näitä toimenpiteitä.*

## **SOVA -prosessin toteutus**

Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi ja osallisuus (SOVA) –prosessi käynnistyi saman aikaisesti maakuntaohjelman valmisteluprosessin kanssa joulukuun 2005 alussa. Työn alussa laadittiin maakuntaohjelman työohjelma sekä vaikutusten arviointisuunnitelma. Arviointisuunnitelman tarkoituksena oli ohjelmoida ja tukea vaikutusten arviointityötä. Arviointisuunnitelmassa kuvattiin prosessin tuleva kulku sekä asiat, joita ympäristöselostusasiakirjassa tarpeellisessa määrin tullaan esittämään.

Uudenmaan liitto järjesti 16.12.2005 SOVA -prosessia koskevan viranomaisneuvottelun, jossa Uudenmaan liitto pyysi muita viranomaisia ottamaan kantaa niiden tietojen laajuuteen ja yksityiskohtaisuuteen, joita aiotaan esittää ympäristöselostuksessa. Neuvottelua koskeva kutsu lähetettiin 18 viranomaistaholle ja tilaisuuteen osallistui 12 edustajaa eri viranomaistahoista. Neuvottelusta laadittiin lain edellyttämä muistio.

Valmisteluasiakirjat olivat 19.12.2005 maakuntahallituksen kokouksessa tiedoksiantona.

Uudenmaan liitto kuulutti maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen valmistelun aloittamisesta yleisölle tammikuussa 2006. Kuulutus, jossa viitattiin valmisteluasiakirjojen nähtävillä oloon, julkaistiin Uudenmaan liiton ja Uudenmaan kuntien ilmoitustaululla, 15 sanomalehdessä sekä liiton kotisivuilla 30 päivän ajan hallintolain mukaisesti. Kaksikielisissä kunnissa ja liiton kotisivuilla kuulutus oli sekä suomen- että ruotsinkielisinä. Kuuluttamisen myötä yleisölle tarjottiin mahdollisuus tutustua maakuntaohjelman ja ympäristöselostuksen lähtökohtiin, tavoitteisiin ja valmisteluprosessin sekä esittää asiasta mielipiteensä. Mielipiteitä esitettiin vain muutama, jotka tarpeellisessa määrin huomioitiin valmistelussa.

Uudenmaan maakuntaohjelman laadintatyö käynnistyi varsinaisesti 11.1.2006 järjestetyllä käynnistysseminaarilla, joka pidettiin Suomen Kansallismuseossa. Käynnistysseminaarilla haluttiin luoda yhteiset lähtökohdat kaikille ohjelman valmisteluun osallistuville ja maakunnan kehittämisestä kiinnostuneille sekä kuulla seutujen ja kuntayhteistyöalueiden sekä aluehallinnon näkemyksistä Uudenmaan lähivuosien kehittämisestä. Tilaisuuteen osallistui yhteensä noin 120 henkeä.

Maakuntaohjelmaa valmisteltiin laajassa yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa Uudenmaan liiton sidosryhmien kanssa. Laadinnan tueksi koottiin kuusi teemaryhmää, joissa oli noin 100 edustajaa Uudenmaan keskeisistä sidosryhmätahoista. Teemaryhmien kokoonpanot löytyvät liitteestä. Teemaryhmien puheenjohtajina ja sihteereinä toimivat Uudenmaan liiton virkahenkilöt.

Teemaryhmät olivat:

- elinkeinoryhmä
- koulutusryhmä
- asumisryhmä
- hyvinvointiryhmä
- aluerakenne ja liikenne –ryhmä, ja
- ympäristö ja muu infra –ryhmä.

Kukin teemaryhmä kokoontui 3-4 kertaa kevätkaudella 2006 ja kokouksissa käytiin vilkasta keskustelua käsiteltävinä olevista aihepiireistä. Syksyllä 2006 teemaryhmät kokoontuivat....

Maakuntaohjelmassa vaikutusten arviointi kohdistui teemaryhmissä esitettyihin toimintalinjoihin. Käytännössä toimintalinjojen vaikutusten arviointi tapahtui Uudenmaan liitossa ohjelmasihteerin ja teemaryhmien sihteerien voimin, mutta myös teemaryhmien jäsenet toivat omia ajatuksiaan arviointiin mukaan. Arvioinnissa käytettiin apuna arviointitaulukkoa, jossa taulukon toinen akseli koostui vertailutekijöistä (vaikutukset väestöön jne.) ja toinen akseli suunnitteluista toimintalinjoista. Toimintalinjojen merkittävyyttä tietyn vertailutekijän suhteen kuvattiin luokituksella +/- . Jo arvioinnin suunnitteluvaiheessa tiedostettiin se hankaluus, että em. merkittävyydenluokittelulle on vaikea löytää yksiselitteistä määrittelyä, joten luokittelun lisäksi vaikutuksia kuvattiin myös sanallisesti. Tämän arvioinnin pohjalta toimintalinjat arvioitiin vielä ohjelmassa asetettujen läpileikkaavien teemojen suhteen ja jokaisesta teemasta tehtiin toimenpiteiden yhteisvaikutuksia koskeva sanallinen kuvaus.

Varsinainen vaihtoehtojen vertailu tapahtui kokonaisarvioinnin yhteydessä, jolloin tarkastelun kohteena olivat vaihtoehto 0 (VE0) eli maakuntaohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä ei toteuteta ja vaihtoehto 1 (VE1) eli maakuntaohjelman toimenpiteet toteutetaan suunnitellusti. VE1:n kokonaisarvioinnin perustana olivat toimintalinjakohtaiset vaikutusten arviointikuvaukset. Jokaisen toimintalinjan vaikutusten arvioinnin yhteydessä tehtiin myös tarpeellisessa määrin vertailua tilanteeseen, jossa toimintalinjan toimenpiteitä ei toteuttaisi.

Maakuntahallitus käsitteli maakuntaohjelman laadintaa koskevia asiakirjoja kokouksissaan 19.12.2005, 23.1.2006, 13.2., 24.4. ...

Maakuntavaltuusto käsitteli maakuntaohjelma- ja ympäristöselostusluonnoksia 2.5.2006 järjestetyssä infotilaisuudessaan.

Nähtäville pano, lausuntokierros, tiedottaminen...

MYR, Kenk, muut...

Lausuntojen yhteenveto..

Vaikutusten arviointi oli käytännössä haasteellista muun muassa siitä syystä, ettei SOVA -lain soveltamisesta ollut vielä kokemuksia, ohjelman laadinta-aikataulu oli tiukka ja laadintaan käytettävät resurssit rajalliset. Lisäksi maakuntaohjelma on vaikea arvioitava, koska se on luonteeltaan maakunnan aluekehittämishjelmat yhteen sovittava ohjelma, joka muodostuu monista toimintalinjoista, jotka täsmentyivät vasta laadinnan loppuvaiheessa. Laaja-alaisuutensa ja yleispiirteisyytensä johdosta maakuntaohjelma pitää sisällään monenlaisia toimenpiteitä, joista aiheutuu monenlaisia vaikutusketjuja ja joihin liittyy monia epävarmuustekijöitä, minkä takia vaikutuksia on vaikea perusteellisesti arvioida.

Maakuntaohjelman laadintatyön näkyvyyttä parannettiin ja kansalaisille annettiin mahdollisuus osallistua ja ottaa kantaa ohjelman laadintaan. Laadinta ei kuitenkaan tuntunut kiinnostavan suurta yleisöä, mutta teemaryhmissä työskentely oli aktiivista.

### **Vaikutusten seuranta**

Kuvataan, miten Uudenmaan liitto tulee seuraamaan maakuntaohjelman toteuttamista ja siitä mahdollisesti aiheutuvia merkittäviä vaikutuksia. Varsinaiset seurantaindikaattorit tarkentuvat työn kuluessa... *täydentyä syksyllä*

**SEURANTAINDIKAATTORIT, luonnos**

Indikaattori	Nykytila 2006	Tavoitetila 2010
<b>Koulutus</b>		
- tutkinnon suorittaneiden osuus 15 v. täyttäneistä	66,7	lisättävä
- korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus	32,7	sama taso / kasvaa?
<b>Työmarkkinatilanne</b>		
- työllisyysaste	73,2	sama taso / kasvaa
- työttömyysaste	6,6	sama taso / pienenee
- työpaikkojen määrä (indeksi v. 2000=100)	100,7	
- ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste?		
<b>Muuttoliike ja väestö</b>		
- nettomuutto; osuus väestöstä	0,14	
- luonnollinen väestönkasvu; osuus väestöstä	0,51	
- huoltosuhde (ei työlliset/työlliset) 2003	1,03	
<b>Alueellinen bruttokansantuote, tuotanto</b>		
- bkt/asukas (indeksi v. 2000=100 ?)		
- tuotannon kasvu (indeksi v. 2000=100 ?)		
- liikevaihdon kehitys		
- yritysten lukumäärä		
<b>LUONNOS</b>		
<b>Kuntatalous</b>		
- vuosikate €/asukas		
- vuosikate/investoinnit %		
- lainakanta €/asukas, 2002	839	
- tuloveroprosentti	17,57	
<b>Hyvinvointi</b>		
- pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä (v. 2004)	29	pienenee
- sairastavuusaste (indeksi koko maa=100 ?)		
- toimeentulotukea saaneet 25-64 -v., % vastaavanikäisestä väestöstä (v. 2004)	7,1	pienenee
<b>Asuminen</b>		
- tuotantomäärä?		
- asumisväljyys?	35 h-m2	kasvaa
<b>Liikenne</b>		
- tieliikenteen kehitys		sama taso / vähenee
- joukkoliikenteen käyttäjämäärä		sama taso / kasvaa
- työssäkäyntietäisyydet		sama taso / pienenee
- melulle altistuvien määrä	n. 20 %	vähemmän / sama taso
- liikenneonnettomuudet?		
<b>Ympäristö</b>		
- kasvihuonekaasupäästöt		vähenee
- ilman laatu (paikallisesti)		
- veden laatu		sama taso / parempi
- jätteiden hyötykäyttöaste %		70?
- energian kulutus		vähenee
- uusiutuvien energialähteiden käyttö		kasvaa
- luonnonsuojelualueiden määrä?		



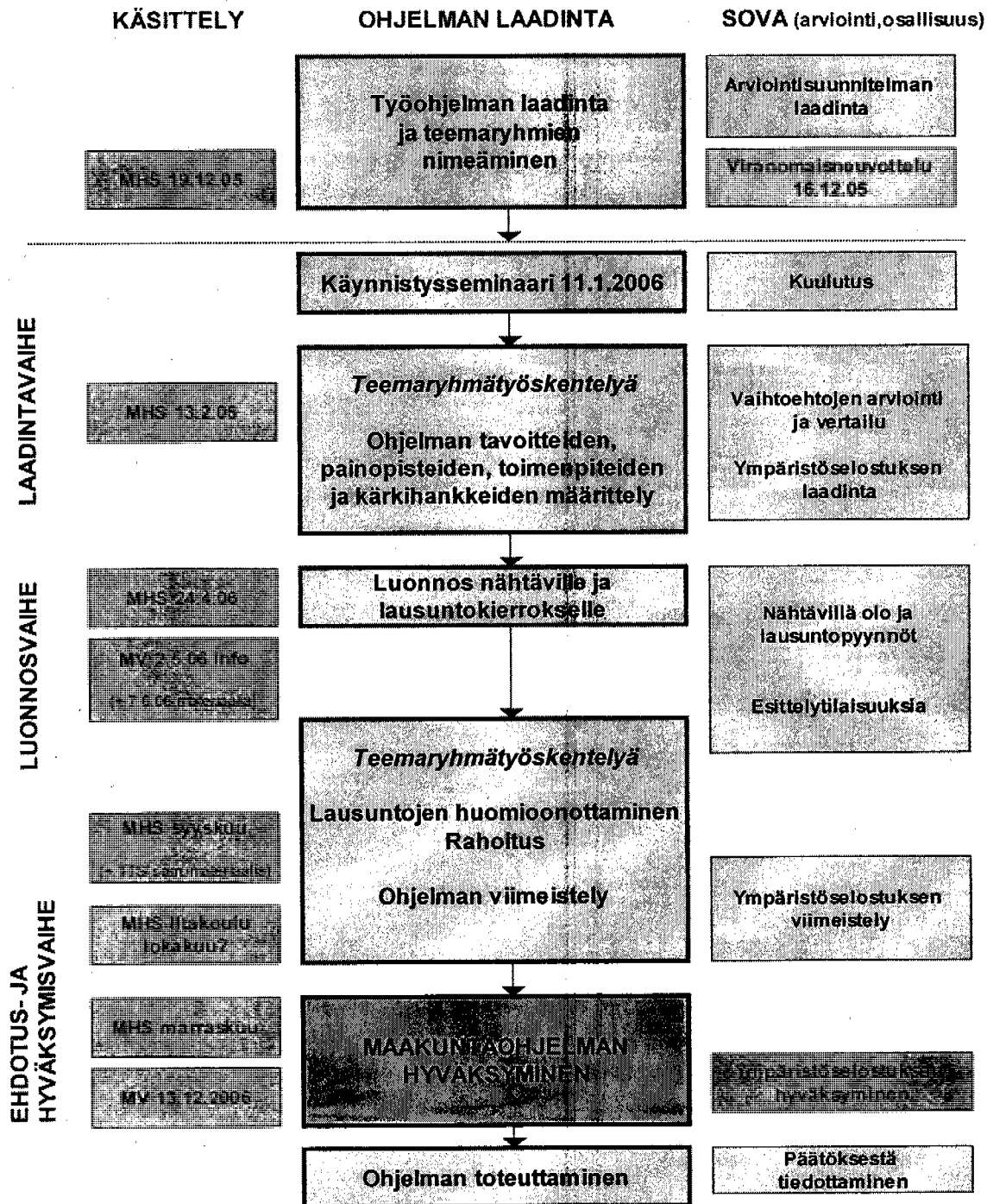
## **Ympäristöselostuksen yhteenveto**

*Täydentyä syksyllä...*

### **Ympäristöselostuksessa käytetyt lähteet**

- Uudenmaan ympäristökeskuksen kotisivut <http://www.ymparisto.fi>
- Uudenmaan ympäristönsuojelupiiri ry:n kotisivut <http://www.sll.fi/uusimaa/>
- Ympäristön tila muuttuu: Uudenmaan ympäristökeskuksen seurantaraportti
- ULSA -hankkeen nykytilaselvitys
- Uudenmaan liiton julkaisu C 53 – 2006 "Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöt kasvoivat 18 prosenttia vuosina 1990-2003". Tiivistelmä.
- Hallitusohjelman ympäristöpolitiikka
- Ilmansuojeluohjelma 2010 (VN)
- Päästökauppalaki (683/2004)
- YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus 1992 ja Kioton pöytäkirja
- Kansallinen energia- ja ilmastostrategia
- Vesiensuojelun tavoitteet 2005 ja Vesiensuojelun toimenpideohjelma 2005
- Itämeren ympäristönsuojeluohjelma
- Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2005
- Uuden valtakunnallisen jätesuunnitelman (VALTSU) valmistelu
- Uudenmaan alueellinen jätesuunnitelma: Seuranta ja tarkistusraportti, Uudenmaan ympäristökeskus, Helsinki 2004
- Hiiden, M., Auvinen, AP ja Primmer, E. (toim.). 2005. Suomen biodiversiteettiohjelman arviointi. Suomen ympäristö 770. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

## LIITE 1. Maakuntaohjelman laadintakaavio



## LIITE 2. Maakuntaohjelman teemaryhmät

### ELINKEINORYHMÄ

Culminatum Ltd.  
Espoon kaupunki, Elinkeino ryhmä  
Finvera  
Helsingin seudun kaupunkamari  
Helsingin kaupunki, Kaup. kanslia  
Helsingin Yrittäjät  
Hiden alue  
Hyvinkää-Riihimäen talousalue  
Kuuma-alue  
Raaseporin alue  
Tekes  
Uudenmaan TE-keskus  
Uudenmaan Yrittäjät/Konsem Oy  
Vantaan kaupunki, Yrityspalvelut  
Vihdin Yrityskeskus  
Puheenjohtaja  
Sihteeri

Pasi Mäkinen  
Kari Ruoho  
Jukka Vilppo  
Tiina Pasuri  
Nyrki Tuominen  
Jaakko Pajula  
Jorma Korhonen  
Pekka Pietäinen  
Ari Forsberg  
Anders Ahvik  
Antti Heiskanen  
Arto Salmela  
Esa Mäkelä  
Leea Markkula-Heilamo  
Risto Heikkinen  
Raimo Nenonen  
Helena Winter/  
Liisa Lindsberg-Mattson

### ASUMISRYHMÄ

Asuntokilinteistö- ja rakennuttajaliitto  
Asuntorahasto  
Espoon kaupunki, Asuntopoliittikka  
Etelä-Suomen lääninhallitus  
Helsingin seudun kaupunkamari  
Hgin kaupunki, Taske  
Hyvinkää-Riihimäen talousalue  
/ Hyvinkää  
Hiden alue  
Kuuma-alue  
Raaseporin alue  
SAK  
Sisäasiainministeriö  
Uudenmaan ympäristökeskus  
Vantaan kaupunki  
Vuokralaisten Keskusliitto  
Y-sääntö  
YTV  
Uudenmaan liitto  
Puheenjohtaja  
Sihteeri

Sisko Marjamaa  
Olavi Lehtinen  
Seppo Kallio  
Helena Mussalo-Rauhamaa  
Jorma Nyrkilä  
Kirsti Mäkinen  
Tarja Levänen/Janne Viljanen  
Antti Tuomala  
Marja-Liisa Back  
Yrjö Sahlstedt  
Heikki Seila  
Olli Voutilainen  
Leena Saviranta  
Teija Ojanoski  
Anne Viita  
Hannu Puttonen  
Tarmo Halonen  
Olavi Veltheim  
Raimo Nenonen  
Olli-Pekka Hatanpää

### ALUERAKENNE- JA LIIKENNERYHMÄ

Espoon kaupunki,  
Kaupunkisuunnittelukeskus  
Helsingin seudun kaupunkamari  
Helsingin kaupunginkanslia  
Helsingin kaupunginsuunnitteluvir.  
Hiden alue  
Hyvinkää-Riihimäen talousalue  
/ Hyvinkää  
Kuuma-alue  
Raaseporin alue  
Ratahallintokeskus  
Suomenlahden merenkulkupiiri  
Uudenmaan tiepiiri  
Uudenmaan ympäristökeskus  
Uudenmaan ympäristösuojelupiiri  
Vantaan kaupunki, Kaupunkisuunn.  
YTV  
Uudenmaan liitto  
Uudenmaan liitto  
Uudenmaan liitto  
Puheenjohtaja  
Sihteeri

Kari Moilanen  
Tiina Pasuri  
Tanja Sippola-Aho  
Mari Sippola  
Mikko Aho  
Tor Nyman/Hannu Lindqvist  
Antti Kalliomäki  
Kaj Lindholm  
Markku Pyy  
Seppo Virtanen  
Leo Koivula  
Sirpa Somerpalo  
Jyri Mikkola  
Jukka Kullberg  
Suoma Sihto  
Agneta Nylund  
Hannu Siitonen  
Olavi Veltheim  
Riitta Murto-Laitinen  
Maija Stenvall

### KOULUTUSRYHMÄ

AKAVA  
Diakonia-ammattikorkeakoulu DJAK  
Espoon kaupunki, Sivistystoimi  
Etelä-Suomen lääninhallitus  
Hela  
Helsingin kaupunki, Opetusvirasto  
Helsingin seudun kaupunkamari  
Helsingin kaup. nuorisosiainkeskus  
Hiden alue  
Hyvinkää-Riihimäen talousalue  
/Hyvinkää  
Kuuma-alue  
Länsi-Uudenmaan amm.koulk.yht.  
Raaseporin alue/Tammisaari  
Teknillinen korkeakoulu  
Uudenmaan TE-keskus  
Vantaan kaupunki, Sivistystoimi  
Puheenjohtaja  
Sihteeri

Marjatta Vasara  
Jari Helminen  
Kristiina Erkkilä  
Kari Stendahl  
Ritva Laakso-Manninen  
Pertti Enovaara  
Pertti Huovinen  
Jukka Öberg  
Suvi-Päivikki Hiipakka  
Jouko Vakkamaa  
Esa Ukkola  
Tapio Siukonen  
Mårten Johansson  
Kaisa Ala  
Pekka Hakala  
Paula Ylöstalo-Kuronen  
Raimo Nenonen  
Hilikka Jylli

### HYVYNOINTIRYHMÄ

Culminatum Ltd Oy  
Elinkeinoelämän keskusliitto  
Espoon kaupunki,  
Sosiaali- ja terveystoimi  
Suomenkielisen opetuksen tulosyks.  
/Espoon kaupunki  
Etelä-Suomen lääninhallitus  
Hgin kaupunki, Kult.asiainkeskus  
Hiden alue  
Hyvinkää-Riihimäen talousalue  
/Hyvinkää  
Kauniasten kaupunki  
Kuuma-alue  
Raaseporin alue  
Sosiaali- ja terveyturvan keskusliitto  
STTK / SuPer  
Sydkustens Landskapsförbund  
Terveyden edistämisen keskus  
Vantaan kaupunki, Sos. - ja ter.v.p.  
Puheenjohtaja  
Sihteeri

Tuula Palmén  
Anna-Kaisa Auvinen  
Ritva Kuikka  
Kaisu Toivonen/Ilpo Salonen  
Leena Kirmanen  
Marianna Kajantie  
Jussi Merikalio  
Hiikka Toivonen/Aino Eerola  
Ulla Tiikkanen  
Arja Ylluoma  
Sirpa Lehtinen  
Marja Vuorinen  
Merja Salmi  
Leena Kaasinen-Parkatti  
Carita Lundin  
Pirjo Koskinen-Ollonqvist/  
Mika Pyykkö  
Ossi Savolainen  
Raimo Nenonen  
Juhani Joutsenlahti

### YMPÄRISTÖ JA MUU INFRA -RYHMÄ

Espoon kaupunki  
/Ympäristökeskus  
Helsingin kaupunki, Taske  
Hiden alue  
Hyvinkää-Riihimäen talousalue  
/Hyvinkää  
Kuuma-alue  
Raaseporin alue  
Metsäkeskus Häme-Uusimaa  
MTK Uusimaa  
Museovirasto  
Uudenmaan TE-keskus  
Uudenmaan TE-keskus  
Uudenmaan ympäristökeskus  
Uudenmaan ympäristösuojelupiiri  
Vantaan kaupunki / Ympäristökeskus Stefan Skog/  
YTV  
Uudenmaan liitto  
Uudenmaan liitto  
Puheenjohtaja  
Sihteeri

Tuula Hämäläinen-Tynnälä  
Vesa Sauramo  
Markku Kärkkäinen  
Minna Sulander/Riitta Simonen  
Risto Mansikkamäki  
Kimmo Paakkonen  
Mikko Ylisen  
Jaakko Holsti  
Hiikka Högstrom  
Markku Marttinen  
Ville Takamäki  
Eija Lehtonen  
Tanani Veistola  
Leena Maidell-Münster  
Juha Uuksulainen  
Lasse Rekola  
Tuula Palaste-Eerola  
Riitta Murto-Laitinen  
Hannu Haukkasalo

Maakuntaohjelman koordinoinnista vastasi Tarja Hartikainen ja sova -prosessin koordinoinnista Tanja Lahti.

## **LIITE 3. Uudenmaan maakuntasuunnitelman 2030 visio, strategiset tavoitteet ja strategiat**

### **Visio 2030**

*Uusimaa on hyvinvoivien ihmisten kansainvälisesti kilpailukykyinen metropolialue.*

### **Asuminen**

Strateginen tavoite:

*Kansainvälisesti kilpailukykyinen, tasa-arvoinen ja houkutteleva Uusimaa, jossa kasvavalle työvoimalle ja muille asunnon tarvisijoille on tarjolla kohtuuhintaisia, laadukkaita asuntoja työpaikkojen ja palvelujen läheltä.*

#### **Strategia 1.1**

Lisätään asunto- ja tonttitarjontaa siten, että myös Helsingin seudulla voi asua kohtuullisella hinnalla, laadukkaasti ja yksilöllisten toiveiden mukaisesti hyvässä ympäristössä.

#### **Strategia 1.2**

Olemassa olevan asuntokannan ja asuinympäristön ylläpitoa sekä kehittämistä tehostetaan ja esteettömyyttä parannetaan.

#### **Strategia 1.3**

Asuntotuotannossa ja rahoitusmuotojen kehittämisessä otetaan huomioon ikääntyvän väestön, erilaisten väestöryhmien, asumistavoitteiden ja asumisväljyyden kasvun aiheuttamat tarpeet sekä asukkaiden ja yhteiskunnan voimavarat.

#### **Strategia 1.4**

Edistetään Uudenmaan kuntien keskinäistä sekä kuntien ja valtion välistä maankäyttö- ja asuntopolitiikkaan, liikkumiseen, infrastruktuuriin ja palveluiden tuottamiseen liittyvää yhteistyötä ja yhteisvastuuta.

### **Elinkeinot ja osaaminen**

Strateginen tavoite:

*Uusimaa on globaalisti kilpailukykyinen, houkutteleva, luovien uusien innovaatioiden ja korkean osaamisen toimintaympäristö sekä Itämeren yhteisön liiketoiminnan ja logistiikan keskus.*

#### **Strategia 2.1**

Edistetään uusien luovien innovaatioiden syntymistä ja hyödyntämistä sekä niiden muuntumista uusiksi toimintamalleiksi, liiketoiminnaksi ja työpaikoiksi.

#### **Strategia 2.2**

Edesautetaan olemassa olevan yritystoiminnan jatkuvaa uudistumista parantamalla edellytyksiä uuden korkean teknologian ja muun huippuosaamisen siirtämiseksi yrityksiin sekä vauhdittamalla yritysten välistä verkottumista.

#### **Strategia 2.3**

Vahvistetaan Uudenmaan globaalia kilpailukykyä kehittämällä avainklustereita, niiden toimintaympäristöjä sekä edistämällä klustereiden välistä yhteistyötä.

#### **Strategia 2.4**

Edistetään Helsingin seudun metropoliasemaa Itämeren alueen vahvimpana liiketoiminta- ja logistiikkakeskuksena, joka perustuu Helsingin seudun houkuttelevuuteen yritysten, osaajien ja pääomien sijoittumiskohteena sekä alueen liiketoimintaosaamiseen, verkottumiseen ja logistiikkaan.

## **Hyvinvointi**

Strateginen tavoite:

*Uudellamaalla hyvinvointipalvelut tuotetaan innovatiivisesti ja asiakaslähtöisesti siten, että ihmisten elämänlaatu on kansainvälistä huippua.*

### **Strategia 3.1**

Sektorirajat ylittävän yhteistyön sekä ennaltaehkäisyn avulla luodaan edellytykset terveydelle, hyvinvoinnille ja tasa-arvolle.

### **Strategia 3.2**

Korkeatasoisella perusopetuksella ja monipuolisella kulttuuritarjonnalla rakennetaan vahva pohja hyvinvoinnille.

## **Infrastruktuuri**

Strateginen tavoite:

*Auerakenteen ja liikkumisen yhteensovittamisella varmistetaan, että ympäristö on Uudellamaalla viihtyisä sekä yhdyskuntarakenne toimiva ja ekologisesti kestävä.*

### **Strategia 4.1**

Ehetytään yhdyskuntarakennetta joukkoliikenteeseen tukeutuen sekä kulttuuriympäristön arvoja ja luonnon asettamia reunaehtoja kunnioittaen.

### **Strategia 4.2**

Kehitetään kansallisia ja kansainvälisiä liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä sekä niihin liittyviä palveluja uusiin innovaatioihin panostaen.

### **Strategia 4.3**

Ympäristöä ja infrastruktuurin kehittämistä koskevissa ratkaisuissa otetaan huomioon niiden haavoittuvuus ja varautumisen näkökulma.

## **Ympäristö**

Strateginen tavoite:

*Uusimaa profiloituu sekä kansallisesti että kansainvälisesti aktiivisen ympäristöpolitiikan maakuntana, jonka yhdyskuntarakenne on kestävä kehityksen mukainen. Alueella toimitaan aktiivisesti muun muassa ilman laadun ja Itämeren tilan parantamiseksi sekä vesi- ja jätehuollon ratkaisujen kehittämiseksi.*

### **Strategia 4.4**

Tehostetaan energian käyttöä ja monipuolistetaan sen tuotantoa kansainvälisen ilmastopimuksen toteuttamiseksi.

### **Strategia 4.5**

Kehitetään yhteistyössä vesiensuojelun ja jätehuollon ratkaisuja.

### **Strategia 4.6**

Materiaalivirtojen kokonaistarkasteluilla varmistetaan ympäristötaseeltaan paremmat ratkaisut.

### **Strategia 4.7**

Kehitetään tutkimusta, opetusta ja yritysten ympäristöyhteistyötä.

## LIITE 4. Väestö-, asunto- ja työpaikkalaskelmat

### Väestö 1990-2030

### Helsingin seutukunta

luonnos 4.4.2006

#### Peruslaskelma

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
<b>Yht.</b>	1 030 222	1 106 011	1 184 845	1 235 514	1 284 100	1 339 800	1 391 000	1 429 100	1 459 300
<b>0-14</b>	189 390	207 927	216 911	218 782	214 673	220 342	228 837	235 718	238 141
<b>15-64</b>	729 681	777 175	836 693	871 295	897 836	906 553	920 164	926 530	929 727
<b>65-</b>	111 151	120 909	131 241	145 437	171 591	212 905	241 999	266 853	291 432
<b>75-</b>	48 284	51 154	56 857	63 497	70 351	80 338	99 114	129 374	147 244
<b>0-14%</b>	18,4	18,8	18,3	17,7	16,7	16,4	16,5	16,5	16,3
<b>15-64%</b>	70,8	70,3	70,6	70,5	69,9	67,7	66,2	64,8	63,7
<b>65-%</b>	10,8	10,9	11,1	11,8	13,4	15,9	17,4	18,7	20,0
<b>75-%</b>	4,7	4,6	4,8	5,1	5,5	6,0	7,1	9,1	10,1
<b>75- ind(2005=100)</b>	76	81	90	100	111	127	156	204	232
<b>nettomuutto/v</b>		4 903	8 685	1 429	240	1 511	532	-1 610	-1 908
<b>siirtolaisuus/v</b>		2 871	814	2 536	3 200	3 200	3 200	3 200	3 200

#### Varautumislaskelma

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
<b>Yht.</b>	1 030 222	1 106 011	1 184 845	1 235 514	1 292 700	1 356 500	1 424 400	1 487 500	1 535 701
<b>0-14</b>	189 390	207 927	216 911	218 782	215 791	223 526	235 826	248 141	255 808
<b>15-64</b>	729 681	777 175	836 693	871 295	905 318	920 069	946 500	972 194	987 603
<b>65-</b>	111 151	120 909	131 241	145 437	171 591	212 905	242 074	267 165	292 290
<b>75-</b>	48 284	51 154	56 857	63 497	70 351	80 338	99 114	129 374	147 308
<b>0-14%</b>	18,4	18,8	18,3	17,7	16,7	16,5	16,6	16,7	16,7
<b>15-64%</b>	70,8	70,3	70,6	70,5	70,0	67,8	66,4	65,4	64,3
<b>65-%</b>	10,8	10,9	11,1	11,8	13,3	15,7	17,0	18,0	19,0
<b>75-%</b>	4,7	4,6	4,8	5,1	5,4	5,9	7,0	8,7	9,6
<b>75- ind(2005=100)</b>	76	81	90	100	111	127	156	204	232
<b>nettomuutto/v</b>		4 903	8 685	1 429	1 349	2 301	2 775	1 890	-118
<b>siirtolaisuus/v</b>		2 871	814	2 536	3 700	3 700	3 700	3 700	3 700

Lähde: Tilastokeskus Uudenmaan liitto (HEMAASU)

## Väestö 1990-2030

## Lohjan seutukunta

luonnos 4.4.2006

### Peruslaskelma

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
<b>Yht.</b>	72 205	74 003	76 397	80 103	84 501	88 470	92 230	95 890	99 150
<b>0-14</b>	14 985	15 404	15 526	15 700	15 721	16 363	17 047	17 488	17 711
<b>15-64</b>	48 582	49 186	50 978	53 296	55 817	55 748	56 260	57 369	58 542
<b>65-</b>	8 638	9 413	9 893	11 107	12 962	16 359	18 923	21 033	22 898
<b>75-</b>	3 603	3 889	4 285	4 947	5 437	6 257	7 572	10 133	11 753
<b>0-14%</b>	20,8	20,8	20,3	19,6	18,6	18,5	18,5	18,2	17,9
<b>15-64%</b>	67,3	66,5	66,7	66,5	66,1	63,0	61,0	59,8	59,0
<b>65-%</b>	12,0	12,7	12,9	13,9	15,3	18,5	20,5	21,9	23,1
<b>75-%</b>	5,0	5,3	5,6	6,2	6,4	7,1	8,2	10,6	11,9
<b>75- ind(2005=100)</b>	73	79	87	100	110	126	153	205	238
<b>nettomuutto/v</b>		-93	271	444	497	406	384	418	417
<b>siirtolaisuus/v</b>		83	18	49	100	100	100	100	100

### Varautumislaskelma

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
<b>Yht.</b>	72 205	74 003	76 397	80 103	86 750	93 800	101 580	109 450	116 600
<b>0-14</b>	14 985	15 404	15 526	15 700	16 056	17 484	19 408	21 154	22 358
<b>15-64</b>	48 582	49 186	50 978	53 296	57 732	59 958	63 229	67 175	71 102
<b>65-</b>	8 638	9 413	9 893	11 107	12 962	16 359	18 942	21 121	23 140
<b>75-</b>	3 603	3 889	4 285	4 947	5 437	6 257	7 572	10 133	11 769
<b>0-14%</b>	20,8	20,8	20,3	19,6	18,5	18,6	19,1	19,3	19,2
<b>15-64%</b>	67,3	66,5	66,7	66,5	66,6	63,9	62,2	61,4	61,0
<b>65-%</b>	12,0	12,7	12,9	13,9	14,9	17,4	18,6	19,3	19,8
<b>75-%</b>	5,0	5,3	5,6	6,2	6,3	6,7	7,5	9,3	10,1
<b>75- ind(2005=100)</b>	73	79	87	100	110	126	153	205	238
<b>nettomuutto/v</b>		-93	271	444	858	848	922	927	831
<b>siirtolaisuus/v</b>		83	18	49	150	150	150	150	150

Lähde: Tilastokeskus Uudenmaan liitto (HEMAASU)

## Väestö 1990-2030

## Tammisaaren seutukunta

luonnos 4.4.2006

### Peruslaskelma

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
<b>Yht.</b>	44 746	44 192	43 353	43 533	44 750	45 400	46 000	46 700	47 100
<b>0-14</b>	8 103	8 137	7 753	7 422	7 173	7 284	7 421	7 411	7 269
<b>15-64</b>	29 039	28 349	27 885	27 910	28 411	27 120	26 425	26 157	25 925
<b>65-</b>	7 604	7 706	7 715	8 201	9 165	10 996	12 154	13 133	13 906
<b>75-</b>	3 565	3 560	3 749	3 914	4 021	4 466	5 269	6 745	7 482
<b>0-14%</b>	18,1	18,4	17,9	17,0	16,0	16,0	16,1	15,9	15,4
<b>15-64%</b>	64,9	64,1	64,3	64,1	63,5	59,7	57,4	56,0	55,0
<b>65-%</b>	17,0	17,4	17,8	18,8	20,5	24,2	26,4	28,1	29,5
<b>75-%</b>	8,0	8,1	8,6	9,0	9,0	9,8	11,5	14,4	15,9
<b>75- ind(2005=100)</b>	91	91	96	100	103	114	135	172	191
<b>nettomuutto/v</b>		-181	-106	-8	174	32	42	105	101
<b>siirtolaisuus/v</b>		47	9	122	150	150	150	150	150

### Varautumislaskelma

ikä	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
<b>Yht.</b>	44 746	44 192	43 353	43 533	45 300	46 500	47 700	48 900	49 900
<b>0-14</b>	8 103	8 137	7 753	7 422	7 258	7 536	7 895	8 059	8 016
<b>15-64</b>	29 039	28 349	27 885	27 910	28 877	27 968	27 647	27 686	27 942
<b>65-</b>	7 604	7 706	7 715	8 201	9 165	10 996	12 159	13 154	13 942
<b>75-</b>	3 565	3 560	3 749	3 914	4 021	4 466	5 269	6 745	7 486
<b>0-14%</b>	18,1	18,4	17,9	17,0	16,0	16,2	16,6	16,5	16,1
<b>15-64%</b>	64,9	64,1	64,3	64,1	63,7	60,1	58,0	56,6	56,0
<b>65-%</b>	17,0	17,4	17,8	18,8	20,2	23,6	25,5	26,9	27,9
<b>75-%</b>	8,0	8,1	8,6	9,0	8,9	9,6	11,0	13,8	15,0
<b>75- ind(2005=100)</b>	91	91	96	100	103	114	135	172	191
<b>nettomuutto/v</b>		-181	-106	-8	286	123	130	165	182
<b>siirtolaisuus/v</b>		47	9	122	150	150	150	150	150

Lähde: Tilastokeskus Uudenmaan liitto (HEMAASU)



16.11.2004/Plj, tarkistus 26.1.2005, OPH 4.4.2006

**Uudenmaan kuntien väestöarvio vuoteen 2030**  
Perusvaihtoehto

	1990	1995	2000	31.12.2004	31.12.2005	2010	2015	2020	2025	2030	2006-30	kasvu 2006-30
<b>ESPOO</b>	172 629	191 247	213 271	227 472	231 704	248 000	265 000	282 000	295 000	305 000	73 388	1,11 %
<b>HELSINKI</b>	492 400	525 031	555 474	559 046	560 905	566 000	575 000	582 000	583 000	583 000	22 202	0,15 %
<b>KAUJAINEN</b>	7 889	8 298	8 532	8 465	8 457	8 500	8 500	8 500	8 500	8 500	42	0,02 %
<b>VANTAA</b>	154 933	166 480	178 471	185 429	187 281	196 700	209 000	221 000	231 000	240 000	52 768	1,00 %
<b>Pääkaupunkiseutu</b>	827 851	891 056	955 748	980 412	988 347	1 019 200	1 057 500	1 093 500	1 117 500	1 136 500	148 400	0,56 %
<b>HYVINKÄÄ</b>	40 194	41 203	42 545	43 523	43 848	44 900	46 200	47 500	49 000	50 300	6 461	0,55 %
<b>JÄRVENPÄÄ</b>	31 525	34 436	35 915	37 328	37 505	39 200	41 000	42 500	44 000	45 000	7 503	0,73 %
<b>KERAVA</b>	27 597	29 385	30 270	31 361	31 544	33 000	34 500	36 000	37 500	39 000	7 455	0,85 %
<b>KIRKKONUMMI</b>	25 366	27 316	29 694	32 772	33 581	37 000	40 500	43 500	47 000	50 000	16 427	1,60 %
<b>MÄNTSÄLA</b>	14 774	15 651	16 628	17 899	18 226	20 000	21 800	23 500	25 000	26 000	7 777	1,43 %
<b>NURMIJÄRVI</b>	28 129	30 014	33 104	36 568	37 391	41 500	44 800	47 100	48 800	50 000	12 621	1,17 %
<b>PORNAINEN</b>	3 237	3 714	4 131	4 569	4 760	5 100	5 500	5 900	6 300	6 500	1 743	1,25 %
<b>SIUNTIO</b>	4 221	4 445	4 853	5 312	5 422	6 000	6 500	7 000	7 500	8 000	2 579	1,57 %
<b>TUUSULA</b>	27 328	28 791	31 957	34 513	34 890	38 200	41 500	44 500	46 500	48 000	13 098	1,28 %
<b>Muu Heisingin seutukunta</b>	202 371	214 955	229 097	243 845	247 167	264 900	282 300	297 500	311 600	322 800	75 684	1,07 %
<b>Heisingin seutukunta</b>	1 030 222	1 106 011	1 184 845	1 224 257	1 235 514	1 284 100	1 339 800	1 391 000	1 429 100	1 459 300	224 084	0,67 %
<b>HANKO</b>	11 458	10 825	10 044	9 905	9 827	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	173	0,07 %
<b>INKOO</b>	4 723	4 800	4 873	5 152	5 310	5 600	5 900	6 200	6 400	6 500	1 194	0,81 %
<b>KARJAA</b>	8 772	8 859	8 877	8 977	8 956	9 200	9 400	9 600	9 800	10 000	1 046	0,44 %
<b>POHJA</b>	5 300	5 021	4 927	4 920	4 874	4 950	5 000	5 000	5 000	5 000	127	0,10 %
<b>TAMMISAARI</b>	14 493	14 687	14 632	14 521	14 566	15 000	15 100	15 200	15 500	15 600	1 037	0,27 %
<b>Tammisaaren seutukunta</b>	44 746	44 192	43 353	43 475	43 533	44 750	45 400	46 000	46 700	47 100	3 577	0,32 %
<b>KARJALOHJA</b>	1 347	1 391	1 438	1 491	1 474	1 550	1 600	1 650	1 700	1 750	275	0,69 %
<b>KARKKILA</b>	8 925	8 609	8 753	8 802	8 807	9 100	9 300	9 500	9 700	9 800	984	0,43 %
<b>LOHJA</b>	33 386	34 058	35 243	36 218	36 585	38 100	39 600	41 100	42 500	43 700	7 121	0,71 %
<b>NUMMI-PUSULA</b>	5 693	5 823	5 902	5 912	6 002	6 100	6 200	6 300	6 400	6 500	496	0,32 %
<b>SAMMATTI</b>	1 206	1 227	1 203	1 242	1 300	1 350	1 370	1 390	1 390	1 400	100	0,30 %
<b>VIHTI</b>	21 648	22 895	23 858	25 561	25 935	28 300	30 400	32 300	34 200	36 000	10 063	1,32 %
<b>Lohjan seutukunta</b>	72 205	74 003	76 397	79 226	80 103	84 500	88 470	92 230	95 890	99 150	19 049	0,86 %
<b>Uudenmaan liitto</b>	1 147 173	1 224 206	1 304 595	1 346 958	1 359 150	1 413 350	1 473 670	1 529 230	1 571 690	1 605 550	246 690	0,67 %
<b>Tilastokeskuksen ennuste 2004</b>												
	1 349 577	1 360 618	1 410 582	1 452 896	1 487 631	1 512 940	1 528 198	1 528 198	1 528 198	1 528 198	169 338	0,47 %

16.11.2004/PLI, tarkistus 26.1.2005, OPH 4.4.2006

**Uudenmaan kuntien väestöarvio vuoteen 2030**  
Varautumisvaihtoehto

	1990	1995	2000	31.12.2004	31.12.2005	2010	2015	2020	2025	2030	2006-30	kasvu 2006-30
<b>ESPOO</b>	172 629	191 247	213 271	227 472	231 704	249 000	266 000	283 500	300 000	311 000	79 296	1,18 %
<b>HELSINKI</b>	492 400	525 031	555 474	559 046	560 905	569 000	578 000	589 000	600 000	610 000	49 095	0,34 %
<b>KAUNIAINEN</b>	7 889	8 298	8 532	8 465	8 457	8 600	8 800	9 000	9 200	9 300	843	0,38 %
<b>VANTAA</b>	154 933	166 480	178 471	185 429	187 281	197 000	211 000	225 000	240 000	251 000	63 719	1,18 %
<b>Pääkaupunkiseutu</b>	827 851	891 056	955 748	980 412	988 347	1 023 600	1 063 800	1 106 500	1 149 200	1 181 300	192 953	0,72 %
<b>HYVINKÄÄ</b>	40 194	41 203	42 545	43 523	43 848	45 200	47 000	49 000	51 000	52 500	8 652	0,72 %
<b>JÄRVENPÄÄ</b>	31 525	34 436	35 915	37 328	37 505	40 000	42 500	45 100	46 000	47 000	9 495	0,91 %
<b>KERAVA</b>	27 597	29 385	30 270	31 361	31 544	36 400	36 400	39 000	41 000	42 000	10 456	1,15 %
<b>KIRKKONUMMI</b>	25 366	27 316	29 694	32 772	33 581	38 000	43 000	48 000	52 000	55 000	21 419	1,99 %
<b>MÄNTSÄLÄ</b>	14 774	15 651	16 628	17 899	18 226	20 500	23 000	26 000	28 000	30 000	11 774	2,01 %
<b>NURMIJÄRVI</b>	28 129	30 014	33 104	36 568	37 391	41 500	45 500	49 500	53 000	55 000	17 609	1,56 %
<b>PORNAINEN</b>	3 237	3 714	4 131	4 569	4 760	5 400	6 100	6 900	7 800	8 900	4 140	2,53 %
<b>SIUNTIO</b>	4 221	4 445	4 853	5 312	5 422	6 000	6 700	7 400	8 000	8 500	3 078	1,81 %
<b>TUUSULA</b>	27 328	28 791	31 957	34 513	34 890	38 500	42 500	47 000	51 500	55 500	20 610	1,87 %
<b>Muu Helsingin seutukunta</b>	202 371	214 955	229 097	243 845	247 167	269 100	292 700	317 900	338 300	354 400	107 233	1,45 %
<b>Helsingin seutukunta</b>	1 030 222	1 106 011	1 184 845	1 224 257	1 235 514	1 292 700	1 356 500	1 424 400	1 487 500	1 535 700	300 186	0,87 %
<b>HANKO</b>	11 458	10 825	10 044	9 905	9 827	10 000	10 100	10 200	10 300	10 400	573	0,23 %
<b>INKOO</b>	4 723	4 800	4 873	5 152	5 310	5 800	6 300	6 800	7 200	7 500	2 190	1,39 %
<b>KARJAA</b>	8 772	8 859	8 877	8 977	8 956	9 300	9 600	9 900	10 100	10 300	1 344	0,56 %
<b>POHJA</b>	5 300	5 021	4 927	4 920	4 874	5 200	5 400	5 600	5 800	6 000	1 126	0,83 %
<b>TAMMISAARI</b>	14 493	14 687	14 632	14 521	14 566	15 000	15 100	15 200	15 500	15 700	1 134	0,30 %
<b>Tammisaaren seutukunta</b>	44 746	44 192	43 353	43 475	43 533	45 300	46 500	47 700	48 900	49 900	6 367	0,55 %
<b>KARJALOHJA</b>	1 347	1 391	1 438	1 491	1 474	1 550	1 600	1 680	1 750	1 800	326	0,80 %
<b>KARKKILA</b>	8 925	8 609	8 753	8 802	8 807	9 300	9 800	10 300	10 700	11 000	2 193	0,89 %
<b>LOHJA</b>	33 386	34 058	35 243	36 218	36 585	39 400	42 500	46 000	49 500	53 000	16 415	1,49 %
<b>NUMMI-PUSULA</b>	5 693	5 823	5 902	5 912	6 002	6 200	6 400	6 600	6 800	7 000	998	0,62 %
<b>SAMMATTI</b>	1 206	1 227	1 203	1 242	1 300	1 400	1 500	1 600	1 700	1 800	500	1,31 %
<b>VIHTI</b>	21 648	22 895	23 858	25 561	25 935	28 900	32 000	35 400	39 000	42 000	16 065	1,95 %
<b>Lohjan seutukunta</b>	72 205	74 003	76 397	79 226	80 103	86 750	93 800	101 580	109 450	116 600	36 497	1,51 %
<b>Uudenmaan liitto</b>	1 147 173	1 224 206	1 304 595	1 346 958	1 359 150	1 424 750	1 496 800	1 573 680	1 645 850	1 702 200	343 050	0,90 %
<b>Tilastokeskuksen ennuste 2004</b>				1 349 577	1 360 618	1 410 582	1 452 896	1 487 631	1 512 940	1 528 198	169 048	0,47 %

**UUSIMAA**  
**Alustava kunnittainen väestö- ja asuntotuotantolaskelma vuoteen 2030**  
**PERUS- JA VARAUTUMISVAIHTOEHTO**

	1990	1995	vuositainen asunto- tuotanto 1991-1995	2000	vuositainen asunto- tuotanto 1996-2000	2004	2005	(arvio) vuositainen asunto- tuotanto 2001-2005	väestö vuonna 2015 perus varauma	vuositainen asunto- tuotanto 2006-2015 perus varauma	väestö vuosi perus
<b>ESPOO</b>	172 629	191 247	1 938	213 271	2 048	227 472	231 704	2 545	266 000	2 216	305 000
<b>HELSINKI</b>	492 400	525 031	4 056	555 474	3 436	559 046	560 905	3 335	575 000	3 371	583 000
<b>KAUNIAINEN</b>	7 889	8 298	49	8 532	26	8 465	8 457	28	8 500	20	8 500
<b>VANTAA</b>	154 933	166 480	1 710	178 471	1 357	185 429	187 281	1 799	209 000	1 549	240 000
<b>Pääkaupunkiseutu*</b>	827 851	891 056	7 753	955 748	6 867	980 412	988 347	7 707	1 057 500	7 157	1 135 500
<b>HYVINKÄÄ</b>	40 194	41 203	263	42 546	209	43 523	43 848	276	46 200	257	50 300
<b>JÄRVENPÄÄ</b>	31 525	34 436	309	35 915	230	37 328	37 505	301	41 000	260	45 000
<b>KERAVA</b>	27 697	28 386	301	30 270	198	31 351	31 544	319	34 500	247	38 000
<b>KIRKKONUMMI</b>	26 366	27 316	240	29 694	164	32 772	33 581	381	40 500	402	50 000
<b>MÄNTSÄLÄ</b>	14 774	16 651	113	16 828	80	17 899	18 226	166	21 800	199	25 000
<b>NURMIJÄRVI</b>	28 129	30 014	259	33 104	222	36 568	37 391	378	44 800	409	50 000
<b>PORNAINEN</b>	3 237	3 714	35	4 131	22	4 569	4 760	39	6 100	49	6 500
<b>SIUNTIO</b>	4 221	4 445	37	4 853	30	5 312	5 422	50	6 500	58	8 000
<b>TUUSULA</b>	27 328	28 791	230	31 967	304	34 513	34 890	331	41 500	377	48 000
<b>Muu Helsingin seutukunta*</b>	202 371	214 955	1 767	229 097	1 459	243 845	247 167	2 241	282 300	2 268	322 800
<b>Helsingin seutukunta*</b>	1 030 222	1 106 011	9 540	1 184 845	8 326	1 224 257	1 235 514	9 948	1 339 800	9 424	1 459 300
<b>HANKO</b>	11 458	10 825	67	10 044	10	9 906	9 827	23	10 000	47	10 000
<b>INKOO</b>	4 723	4 800	19	4 873	16	5 152	5 310	26	5 900	50	6 500
<b>KARJAA</b>	8 772	8 859	53	8 877	12	8 977	8 956	28	9 400	48	10 000
<b>POHJA</b>	5 300	5 021	17	4 927	3	4 920	4 874	7	5 000	27	5 000
<b>TAMMISAARI</b>	14 493	14 687	69	14 632	50	14 521	14 566	35	15 100	83	15 800
<b>Tammisaaren seutukunta*</b>	44 746	44 192	225	43 353	91	43 475	43 533	119	45 400	255	47 100
<b>KARJALOHJA</b>	1 347	1 391	10	1 438	3	1 491	1 474	8	1 600	11	1 750
<b>KARKKILA</b>	8 925	8 609	59	8 753	13	8 802	8 807	22	9 300	55	9 800
<b>LOHJA</b>	33 386	34 058	234	35 243	137	36 218	36 585	252	39 600	282	43 700
<b>NUMMI-PUSULA</b>	5 893	5 823	45	5 902	14	5 912	5 902	7	6 200	37	6 500
<b>SAMMATTI</b>	1 206	1 227	8	1 203	2	1 242	1 300	4	1 370	11	1 400
<b>VIHTI</b>	21 648	22 895	189	23 858	119	25 561	25 935	242	30 400	272	36 000
<b>Loijan seutukunta*</b>	72 205	74 003	545	76 397	286	79 225	80 103	535	88 470	668	99 150
<b>Uudenmaan liitto*</b>	1 147 173	1 224 206	10 310	1 304 595	8 705	1 346 958	1 359 150	10 602	1 473 870	10 348	1 605 550

\* Alueen kuntien yhteenlasketut luvut. Varautumat eivät toteutune kaikkien kuntien tai seutukuntien osalta samanaikaisesti.  
Maakunnan väkiluvun ennakkoidaan kasvavan 1,65 miljoonaan asukkaaseen, mikä edellyttää 12 000 - 13 000 asunnon vuotuisia tuotantoa.

**Uudenmaan työpaikkaennuste  
Kaupunkitutkimus/SL, 02/2005**

OPH 04/2006

Työpaikat	2002	2005	2010	2015	2020	2025	Muutos		keskim./v.
							2005-30	2005-30	
<b>Uusimaa yhteensä</b>	696655	703525	739126	766709	788938	807329	821897	118372	4735
Pääkaupunkiseutu	573911	580245	609780	633183	651278	666404	678231	97986	3919
Helsinki	373381	376798	394024	406799	416247	424032	430117	53319	2133
Espoo + Kauniaianen	108860	110664	117299	122756	127384	131268	134413	23749	950
Vantaa	91670	92783	98457	103629	107648	111103	113701	20918	837
Helsingin sk:n kehyskunnat	77560	77934	81649	84486	87023	89127	90981	13047	522
<b>Helsingin seutukunta</b>	651471	658179	691429	717669	738301	755531	769212	111033	4441
Lohjan seutukunta	27813	27856	29311	30188	31275	32114	32634	4778	191
Tammisaaren seutukunta	17371	17491	18386	18852	19362	19684	20051	2560	102

**Työpaikkojen muutos (%/v.) ed. jaksolla**

	2002	2005	2010	2015	2020	2025	Muutos		keskim./v.
							2005-30	2005-30	
<b>Uusimaa yhteensä</b>	0,3	0,3	1,0	0,7	0,6	0,5	0,4	18,0	0,6
Pääkaupunkiseutu	0,4	0,4	1,0	0,8	0,6	0,5	0,3	18,2	0,6
Helsinki	0,3	0,3	0,9	0,6	0,5	0,4	0,3	15,2	0,5
Espoo + Kauniaianen	0,5	0,5	1,2	0,9	0,7	0,6	0,5	23,5	0,8
Vantaa	0,4	0,4	1,2	1,0	0,8	0,6	0,5	24,0	0,8
Helsingin sk:n kehyskunnat	0,2	0,2	0,9	0,7	0,6	0,5	0,4	17,3	0,6
<b>Helsingin seutukunta</b>	0,3	0,3	1,0	0,7	0,6	0,5	0,4	18,1	0,6
Lohjan sk	0,1	0,1	1,0	0,6	0,7	0,5	0,3	17,3	0,6
Tammisaaren sk	0,2	0,2	1,0	0,5	0,5	0,3	0,4	15,4	0,5